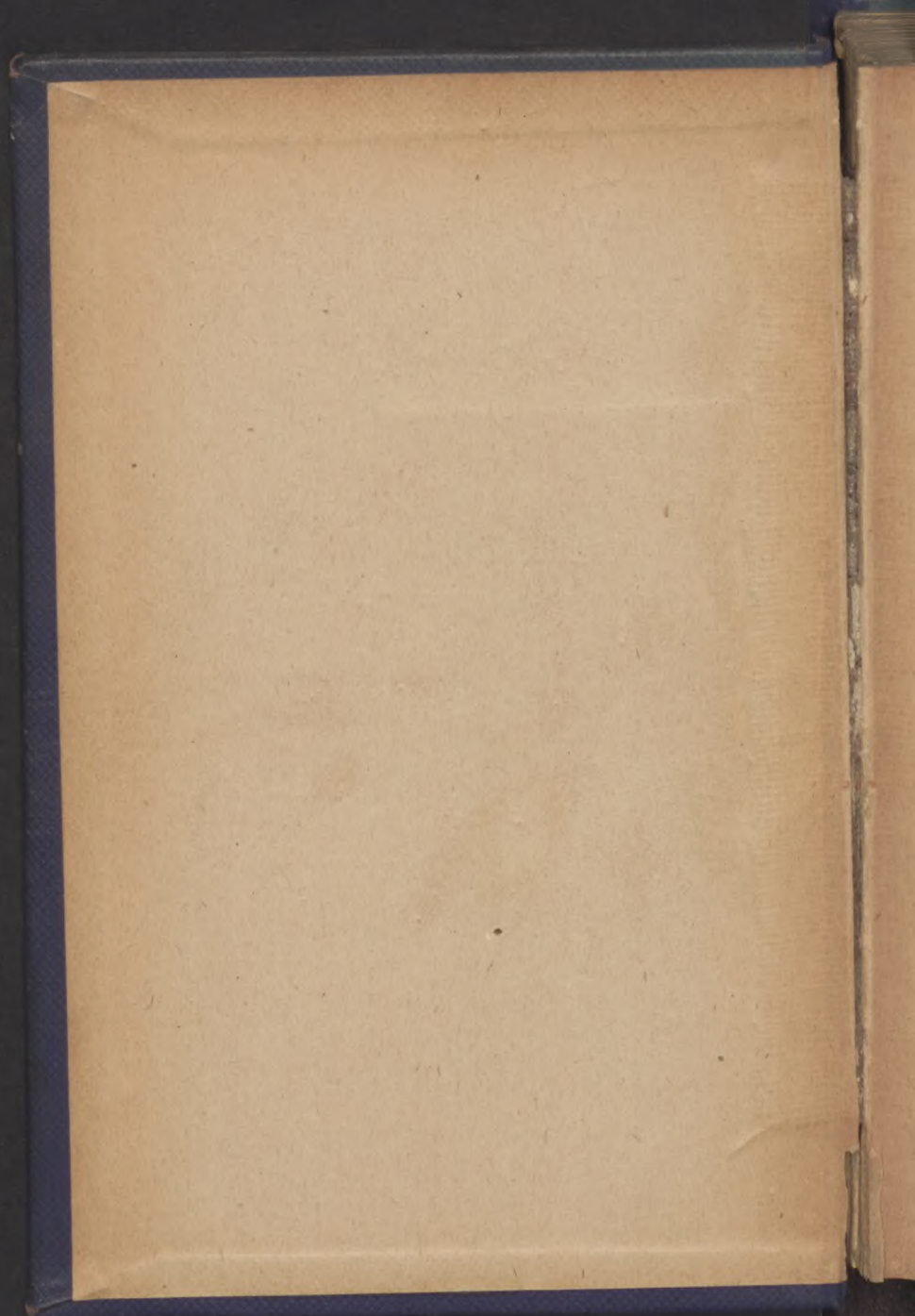

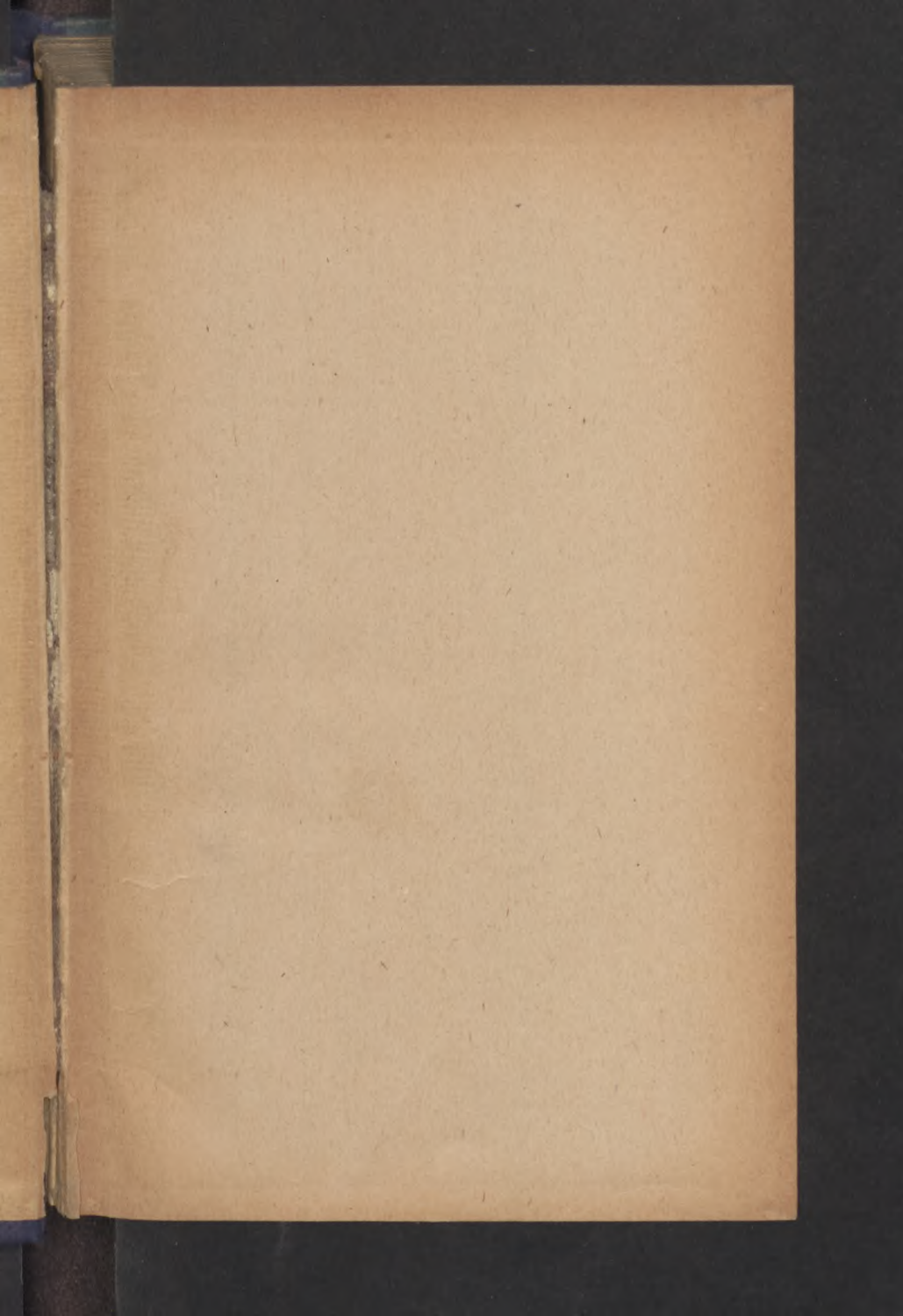
312.043

OSZK

.....

GYAR
IRÓK
KÖNYVTÁRA

P

AZ

SZÖLLŐSI ZSIGMOND

PÁRBAJ A KORZÓN

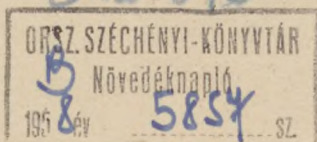

BUDAPEST,

AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSULAT
KIADÁSA.

342.043

8974. Budapest, az Athenaeum r.-t. könyvnyomdája.

BURGER ÚR KÜLÖNÖS VÉGE

ATÖRPÉNYI kis öreg ember, vedlett, kifényesedett télikabátjában, olvatag karimájú, átzsírosodott nagy kalapjával a fején, csöndesen tipegett a körúton, amikor egyszerre csak az útját állta valaki és harsányan, szélesen köszöntött rá:

— Jó estét, Burger úr! Alászolgája!

Burger úr ijedten állt meg és a lámpafénynél meglepetten és értetlenül nézett apró, pislogó szemeivel a barátságos támadóra. Ez széles, vállas, alacsony, gömbölyű képű, barna ember volt, örvendő, szíves mosollyal az arcán és a szemében. Nagy, duzzadt kezét barátságosan kínálta oda Burger úrnak és derűs melegséggel kérdezte:

— Nem tetszik megismerni?... Én azonnal

megismertem Burger urat!... Azonnal!... És nem tetszik megismerni? Még most se?... Pedig de sok jó pofon! tetszett nekem adni valamikor... Meg körmösöket a léniával!

Nevetett. És Burger is mosolygott, de zavarosan, amit a szem szapora pislogása mutatott. Csak nézte, nézte tanácstalanul a vidám idegent.

— No hát akkor bemutatkozom. Most Sebes Mórnak hívnak, mert magyarizáltattam a nevemet. A Salzer Móric vagyok Tarna-Igarról! A Salzer Dávid fia, a mészárosé Tarna-Igarról. Ahol tanító tetszett lenni Burger úrnak ezelőtt harminc esztendővel. Hát most már talán tetszik emlékezni?

Tetszett emlékezni. Burger úrnak fölmosolygott a szeme, a keze melegen fonódott a barátságos úréra, a nagykalapos fejével szaporán bólogatott:

— Örvendek... Nagyon örvendek... Nagyon szép, hogy meg tetszett ismerni... nagyon szép, kedves Salzer, azaz Sebes úr, hogy meg tetszett engem ismerni...

Sebes Mór tiltakozva rázta a fejét:

— Kérem szépen, ne tessék engem se urazni, se magázni! Én Burger úrnak az vagyok, aki voltam. A Móric! Az a rossz Móric, aki, hogy mégis lett valami belőle, azt nagy részben a Burger úrnak köszönheti. Azok a jó pofonok!... Tessék engem csak úgy, mint akkor...

Burger úr kissé zavartan, de boldogan nézett

az egykori tanítványára és meghatott hangon mondta :

— Ez ... ez szép, kedves ... fiam. Ez szép ... Hm ... Ez ... dícséretes ... Tarna-Igar ... Ja ! Az bizony már régen volt ... Ja ... És a kedves szülők, ha szabad kérdeznem ?

Sebes Mór sóhajtott :

— Ők bizony már meghaltak szegények mind a ketten. Már öt éve. Egy esztendőben mind a ketten.

Burger úr bólintott a fejével :

— Isten nyugosztalja őket ! ... Jó emberek voltak. Nagyon finom, jó emberek ... És ... és egyébként ?

Sebes Mór megkérdezte :

— Merre tetszik menni, Burger úr ?

— Én hazafelé. Itt lakom a Salétrom-utcában.

— Akkor, ha meg tetszik engedni, hát elkísérem odáig. Hisz úgy örülök, hogy találkoztam, hogy ki se mondhatom ...

Karon fogta Burger urat olyan gyöngéden, mintha az apja lenne és vidáman beszélt :

— Én, kérem szépen, grájzleros vagyok a Csikágóban. Fűszerüzletem van, trafikom és mellékesen szénát is árulok. Hát nem mondom, hogy egy aranybánya, de hála Istennek, nem is szabad panaszkodni.

— Hála Istennek !

— Hála Istennek ! És van egy feleségem, a jó Isten tartsa meg, egy kedves, egy szép, egy okos,

jó feleségem, az Isten tartsa meg és egy üzlet-asszony, amilyen nem sok van, és van egy aranyos kis gyerekünk, a drága, amilyen még nem volt a világon...

Burger úr sűrűn bólogatott a fejével:

— Hála Istennek...

Csöndesen lépegettek az elnéptelenedett estében, a fűszeres szájából szélesen és melegen áradt a szó arról, ami volt és arról, ami van és ötven-szer elmondotta, mennyire örül a szerencsés véletlennek, amely az önegykori tanítójával összehozta. És Burger úr is őszinte meghatottsággal ismételte:

— Én is nagyon örülök... Te egy jó fiú vagy, Móric... Te egy jó ember vagy, Móric...

A fűszerest boldoggá tette Burger úr dicsérete. A szeme átnedvesedett és hálás szeretettel sugárzott rá a mellette tipegő öreg emberkére.

A Páva-utca sarkán azután megállottak és Burger úr mind a két kezét nyujtva a kísérőjének, mondta:

— No hát, kedves fiam, én még egyszer: nagyon örülök! Igazán nagyon örülök és köszönöm a fáradságot. És most menj haza, mert téged otthon várnak.

Sebes Mór azonban élénken tiltakozott:

— Nem addig van az! Így nem búcsúzunk. Burger úrnak meg kell bennünket tisztelnie! Ezt muszáj! A feleségem, tessék elhinni, éppen olyan boldog lesz, mint én!... Ez egy nagy tisztesség

lesz nekünk, kérem! Ezt az áldozatot muszáj hogy meg tessék hozni... Ez nekünk egy nagy boldogság lesz, kérem.

Burger úr mosolyogva vont vállat:

— Hát fiam...

Sebes Mór örömében megölelte Burger urat.

— Azt mondanám, hogy vasárnap ebédre. De egyrészt: ma kedd és vasárnap még messze van, addig nem akarok várni, másrészt meg vasárnap. Szentmihályra számítunk nyárilakást nézni. Melyik estéje szabad leghamarabb Burger úrnak?

Burger úr úgy tett, mint aki gondolkozik és egy percnyi, egészen fölösleges habozás után mondta:

— Talán... csütörtökön...

— Nem talán, hanem bizonyosan! Becsület-szó, Burger úr! Csütörtökön este meg tetszik tisztelni bennünket vacsorára. Tessék a címkártyám!... De ez ugy-e biztos, mint a halál! Nagyon, de nagyon boldoggá tesz vele minket. Engem meg a feleségemet... Kezet tetszik rá adni...

Burger úr bólogatott:

— Leszek bátor... Mindenesetre. Csütörtökön.

*

Ahogy gondolkozás után csütörtököt mondott Burger úr, éppen úgy mondhatott volna minden gondolkodás nélkül szerdát is, mert Burger úrnak csupa szabad estéje volt. Burger úr, szegény

száraz kóró, kivénülvén a diploma nélkül folytatótt vándortanítóságból, havi hetven korona alalmazsnát élvezett a jótékony hitközségtől és ebből tengődött itt, az idegen, nagy városban, árva egyedüliségben. Burger úrnak soha egyetlen estéjét se követelte el semmiféle társaságos elfoglaltság és legalább tíz esztendeje nem evett meleg vacsorát. Sűrűbben — semmilyen. A lakása a Páva-utcában egy spájból erre a célra átszerelt hónapos szoba volt, amelyért tizennyolc koronát fizetett a háziasszonyának, egy jóraavaló mosónőnek.

Csütörtökön estefelé Burger úr a szombati ruháját vette fel, nemkülönben az ezüst óráját láncsal, amelyet hétköznapon nem viselt. Sokáig azon töprengett, hogy tán cukrot is vesz a kicsikének, de azután eszébe jutott, hogy egy fűszeres gyermekének cukrot venni annyi mint vizet önteni a tengerbe és megkönnyebbülve mondott le erről az ideáról.

Maga az est különben a legszebb volt, amelyre Burger úr talán egész élete folyamán emlékezett. A fűszeresék úgy fogadták, mintha mind a kettőjüknek az édesapja lenne. Sebes Mór a legszenvedőbb üzleti titkaiba is beavatta, elmondta: mennyi az évi forgalma, hány percent haszonra dolgozik, megmutatta a boltot és a raktárt, a felesége pedig, egy kellemesen gömbölyded, eleven szemű és eleven szájú asszonyka, mindjárt Burger bácsinak szólította és olyan vacsorát

adott, amelyet Burger úr őszinte meggyőződése szerint, Rothschild is csak pénteken este eszik. Volt pecsenye és sütemény és mindenféle drága, bolti gyümölcs, hogy egy lakodalomra is elég lett volna és buteliás bor, sárga, mint az arany, piros főkötős, karcsú üvegekben. Burger úr erősen szabadkozott, de az asszony még erőszakosabb volt a kínálásban, mint az ura :

— Ezt muszáj meginnia, mert ez olyan, mint az orvosság. Ettől százhusz esztendeig tetszik élni. Sajnálni pedig ne tessenék, Burger bácsi, mert ennek az árát már régen megfizették a kuncsaftok.

És Burger úr — mit csináljon? — evett és ivott és a szíve tele volt melegséggel és szere-tettel. Meg kellett ígérnie, sőt meg kellett fogadnia, hogy ezentúl minden vasárnap — kivéve a legközelebbit — ott ebédel, a meghívás örök időre szól, mentség nincs és kötelező, hogy egészen úgy érezze magát, mintha otthon lenne.

Kilenc óra is elmúlt, mikor Burger úr, gyöngéd tekintettel a korára, megkapta a távozási engedelmet.

— De — mondta mosolyogva az asszony — elébb még megmutatom Burger bácsinak az én legnagyobb kincsemet. A legszebbet és a legdrágábbat, ami a világon van.

És karonfogta Burger urat és átvezette a hálószobába, amelyre rózsaszín üvegű ampolna gyöngévilágossága áradt. A sarokban zsinór-hálós, kék

selyemfüggönyös, hófehér gyermekágy, a vánkoston szőkefürtös gömbölyű gyermekfej, álmában az ujja a szájában.

Burger úr megállt az ágy előtt és nézte. Szótlatlanul, mozdulatlanul. Az asszony kedveskedve sugta oda neki :

— Ugy-e drága ? Burger bácsi, ennek is magalesz az első tanítója . . .

Burger úr nem mozdult. Mint egy kis törpe szobor állt az ágy előtt és nézte, nézte, önfeledten, szinte eszmélet nélkül. Az asszony csak várt, várt, de hasztalan. Az emberke nem mozdult, amíg végre az asszony nagyon gyöngéden a karja alá tette a kezét. Akkor megriadt és mint aki most ébred, álomittas szemmel, zavartan nézett a fűszeresné meghatott és mosolygó arcába. És kissé kábultan támolgott ki a szobából, félig lehunyva a szemét, mint akié káprázik.

A szíve zavartan és ijedten dobogott. Mert Burger úr nem a gyermeket nézte. Burger úr az ágyat nézte, amelyben a gyermek aludt. A hófehér ágyat. A duzzadó vánkosokat. A puha, vastag dunyhát. A kék selyem függönyöket. Egyszerre, abban a pillanatban, amint megállott előtte, olyan furcsa bágyadság, az alvásnak olyan heves vágya vett erőt rajta, amelyet soha életében nem érzett. Ez az ágy megbűvölte, vonzotta, szinte magához tépte. Biztos, hogy belefért volna és kimondhatatlan vágy fogta el, hogy belefeküdjek, a fejét az üde vánkosokra hajtsa, a

dunya alá bujjék és a kezével megcirógassa a függöny selymét. És álmodni igyekszik a langyos levegőből és a rózsaszínű halk világosságból...

A fűszeres elkísérte a villamos megállóig és fölsegítette a kocsira. Burger úr alig tudott elköszönni tőle. Zavart, szédült és ijedt volt. Szégyelte a gondolatát és abban reménykedett, hogy a hűs éjszakai szél kiveri a fejéből ezt a bűnös, ostoba és irigy mámort. Hogy egy kis ártatlantól elkívánta az ágyacskáját.

De rémülettel vette észre, hogy a reménye meddő volt. Az az ostoba és irigy gondolat, mint a parázs a levegő lehelletére egyszerre föllángolt és most már lobogó tűzzel borította el az agyát.

— A bor... A bor... mentegetőzött maga előtt kétségbeesetten a kis öreg ember. De a magyarázat nem segített rajta. Az az ágy, mint egy ellenállhatatlan bűvölet lebegett előtte és gyötörte, égette, tépte az idegeit. A homloka verejtékes lett és a szemét iszonyodva csukta le, amint a maga keskeny, szomorú vacska jutott eszébe a páva-utcai kamarában és emlékezett arra a teknőre, amelyben valamikor több mint hetven esztendővel ezelőtt őt ringatta az édesanyja egy felvidéki falucskában.

— Soha... motyogta Burger úr és életében először süvített végig a lelkén az a gondolat, hogy ő soha, soha, egyetlen egyszer se feküdt olyan ágyban, mint a fűszeresék kicsikéje. Soha... És

meg fog halni, anélkül hogy egyszer ezt a gyönyörűséget megízlelte volna.

Nem bírt magával. A feje égett. Azt se nézte : hol, egy megállónál leszállt a kocsiról és ingadozó léptekkel nekiindult az elnéptelenedő utcáknak. Néha megállt egy lámpaoszlopnál. Ha padot ért, leült. Azután megint fölkelte és tipegett cél nélkül, irány nélkül össze-vissza. Csak attól írtózott, hogy a Páva-utca felé menjen. Kódorgott a homályos, csöndes éjszakában. Egyszer a Dunaparton volt. Leült, sokáig nézte a vizet, azután visszafordult és tovább őgylgett. Csipős szél járt, de Burger úr nem fázott és a kabátja, mint két lankadt fekete szárny, nyitva lógott rajta.

A Belváros szűk, sima utcáin egy lélek se járt. Üresek és némák voltak. És Burger úr egyszerre dermedten állt meg egy hatalmas üvegtábla előtt. Az üvegtáblán átvilágított az utcalámpa fénye. És bent az üzletben, az üveglap mögött ágyak állottak, fehér és sárga rézágyak hófehér vánkókkal és selyempaplanokkal és közöttük egy gyermekágy is, fehér, zsinórhálós, kék selyemfüggönyös, szépen megvetve, szakasztott olyan, mint a fűszereséké. A testvérekéje annak az ágynak.

Burger úr egy ideig meredten nézte. Azután furcsa, nem emberi mozgással, ahogy az acéltű a delejes patkóhoz, úgy suhant oda az üvegtáblához és beletapadt egész kis testével. Kiterjesztett két karja és a homloka ráragadt az

üvegre és mozdulatlan függött rajta nagyon sokáig, mint egy furcsa, torz dombormű. És tapadt, tapadt egyre erősebben, fanatikus bekívánczossággal, amíg egyszer megroggyant a térde és abban a pillanatban rettentő csörömpöléssel üvegcserepek egész zápora zuhogott az aszfaltra.

Burger úr mint egy gumilabda pattant vissza és futott át az utca másik oldalára, egyenesen egy homályos kapuzúgba. A szíve verése elállt a rémülettől. Arcán, kezén forró nedv áradt, de ő nem érezte. Megdermedt, jeges tekintete csak az üvegszilánkok tömegét látta, amely mint egy csomó lezuhant jégcsap hevert az óriási nyitott ablak tövében és félholtan várta a következőket.

De, csodálatosképpen, semmi se következett. Senki se jött, még csak egy ablak se nyílt ki a hatalmas csörömpölésre, amely egyszerűen belemerült az éjszaka némaságába. Mint egy fölrobant hajó az oceán közepén. Senki, semerről...

És Burger úr érezte, hogy a szíve újra megmozdul. Burger úr már nem félt. Menekülhetett volna. Eszébe se jutott. Odaát volt az ágy, fehéren, a kék selyem függönyökkel, a duzzadó vánkossokkal... És Burger úr nesztelenül, de gyorsan, lábujjhegyen átlengett az utcán. Kis, piros foltok csöpögtek le róla az aszfaltra. Mikor átbújt az ablaknyíláson, egy kiálló üvegszilánk beleakadt a kabátja ujjába és kihatította. Észre se vette. Lihegő sebességgel hajigálta le magáról

a ruhát és reszkető kézzel rántotta le a hálót a gyerekágy oldaláról. Belebújt, azután a hálót megint föl húzta. Kéjesen nyomta a fejét a vánkosra, magára húzta a dunyhát, hogy csak öreg, kopasz, ráncos feje látszott ki alóla, száraz ujjacskái végigtáncoltak a selymen és Burger úr édesdeden, vékonyan elkacagta magát. Azután lehunyta a szemét.

*

— Így, kérem szépen, ezen mód találtuk — jelentette a rendőr. — Azóta itt állok és nem nyultunk semmihez. Itt feküdt ebben a gyerekágyban, mint most.

A hajnali napfény beragyogta a boltot, az üvegcserepek villogtak, a gyerekágy előtt a földön szétdobált ruhadarabok és az ágyban vérfoltos és viaszsárga, de mosolygó arccal a halott, csak ráncos, összeaszott kis feje látszott ki a dunyha alól.

LIGET

DELELŐTT tizenegy óra. Városliget. A Stefánia-út vége felé alig lézeng egykét sétáló. Az asszony, szép, fiatal, elegáns, egyedül ül a padon a gyöngénapfényben, mozdulatlanul, a távolba néző szemmel. A fiatal úr egyideig néhány lépésnyiről mustrálja, azután közelebb jön és némán megemeli a kalapját. A nő mozdulatlan marad.

A FIATAL ÚR: Bocsánat. (*Leül a padra.*)

Egy percnyi csönd.

A FIATAL ÚR: Ilyenkor a legszebb. Egy csodálatos tűzvész. Mintha minden egyes fűszál és minden egyes levél egy lángocska lenne. Furcsa, szelíd, zöld lángocska. Vagy nem is láng, hanem szikra. Az egész föld szikrákat liheg. Villog és melegít. Nem a nap adja az ilyen kora tavasz

melegét, hanem ezek a szikrák, amelyek bele-
áradnak az ember vérébe. Nem igaz?

A NŐ (*nem mozdul és nem felel*).

A FIATAL ÚR Nem szereti a tavaszt?

Csönd.

A FIATAL ÚR : (*konokul*) : Nem szereti a tavaszt?

A NŐ (*mozdulatlanul, hűvösen*) : Szeretem, ha
békében hagynak.

A FIATAL ÚR (*élénken*) : Hála Istennek!

A NŐ (*meglepetten és értetlenül néz rá*).

A FIATAL ÚR (*mosolyog*) : Hála Istennek, hogy
végre megszólalt és én biztosíthatom, hogy nincs
is háborús szándékom. Ha a békét kívánja : teljes
köztünk az egyetértés.

Csönd.

A FIATAL ÚR : Én is békepárti vagyok.

A NŐ (*csípősen*) : Ezért nincs is a harctéren.

A FIATAL ÚR (*mosolyog*) : Igen . . . Nélkülöz-
hetetlen vagyok.

A NŐ (*kissé boszúsan*) : Biztosíthatom, hogy
téved.

A FIATAL ÚR (*mosolyog*) : Szóval, maga nem
ment föl?

A NŐ (*meglepetten néz rá és elmosolyodik*).

A FIATAL ÚR : Fogadja hálás köszönetemet.
Ezzel csak igazolja a minisztériumot, amely az
ellenkező véleményen volt és elismerte, hogy ne-
kem itthon van hivatásom. Az ugyan az intézet
számára minősített nélkülözhetetlennek, de én
tudom, hogy másutt még szükségesebb vagyok.

A NŐ (*kissé megzavarodva*) : Hol ?

A FIATAL ÚR (*nyugodtan és határozottan*) : Itt.

A NŐ : Itt ?

A FIATAL ÚR : Itt. Itt és mindenütt, ahol egy kedves, egy bájos, egy szép fiatal nő egyedül és elhagyatva ül a tavaszi sugárzásban, a tavaszi szikrázásban, a tavaszi illatok lágy és édes hullámaiban és néma dalok vesztegelnek az ajkán és minden tekintete egy sóhajtás és minden perc egy pótolhatatlan veszteség... Megrabolt asszonyok, akik némán kiáltanak segítségért.

A NŐ (*boszúsan és élesen*) : Én ugyan nem kiáltottam magáért !

A FIATAL ÚR : Nem. Valóban és legalább is : nem. Nyugodtan mondhatom, hogy : sőt ellenkezőleg ! Barátságtalanabbul már aligha fogadhattott volna.

A NŐ : No lássa ! És ön mégis...

A FIATAL ÚR (*mohón*) : Persze hogy mégis ! Ennyivel igazán tartozom, ha másnak nem is, legalább az időnek, amelyben élünk. Ha most a fronton lennék, ott még barátságtalanabb fogadtatásokat is el kellene viselnem. Olyanokat, ahol golyóval, szuronnyal, meg kézigránáttal üdvözlik az embert. És mégse szabad megretírálni. Ez nem az érzékenykedések kora. A vakmerő is pórul járhat, de a gyávát meg biztosan agyonlövik.

A NŐ (*kis szünet után*) : Szóval maga — nem retirál ?

A FIATAL ÚR: Nem lehet... Elkövettem azt a vigyázatlanságot, hogy belenéztem a maga szemébe. És akkor... szó lehet mindenről: mennyországrol és poklrol, üdvösségröl és kárhozatról... de retirálásról többé szó nem lehet... Mert ezektől a szemektől nincs megválás...

A NŐ: És ha én... ha én válok?

A FIATAL ÚR: A szemétől?

A NŐ: Nem. De — innen.

A FIATAL ÚR: Vagy úgy? Nagyon sajnálom, de nem vagyok abban a helyzetben, hogy ez magán segítene. Kénytelen lennék követni a visszavonulót, ahogy ezt Clausewitz parancsolja.

A NŐ: Clausewitz? Hát az ki?

A FIATAL ÚR: Az, az egy nagy katonai tudós.

A NŐ: Bámulatos, hogy ön milyen verzátus és milyen sokoldalú. Az imént, hogy olyan gyönyörűeket mondott, azt kellett hinnem, hogy költő. És most kiderül, hogy a katonai tudományokhoz is ért. Költő és hadvezér.

A FIATAL ÚR (*mosolyog*): Köszönöm. Túlságosan elismerő. Szerényen tiltakozhatnám, de inkább azt mondom, van eset, amikor mindenki költővé lesz és harcossá. Az ihletés teszi.

A NŐ: Ezt meg én köszönöm. Mert ez persze nekem szól?

A FIATAL ÚR: Mindenesetre. De köszönnie nincs mit. Már megjutalmazott.

A NŐ: Mivel?

A FIATAL ÚR : Azzal, hogy nevet már és se nem kerget, se nem menekül.

A NŐ (*oldalvást néz rá és mosolyog*) : Maga nagyon ravasz ember. Veszedelmesen ravasz.

A FIATAL ÚR (*sugárzó szerénységgel*) : Ez kötelességem. Hozzá tartozik a hivatásomhoz.

A NŐ : A hivatalában ?

A FIATAL ÚR : Oh nem ! Ki törődik ilyenkor a hivatallal ? Ahhoz a másikhöz, amelyet az imént volt szerencsém kifejteni. Amelyik most ide hozott. Ide maga mellé, ahol . . .

A NŐ (*közbe vág*) : Egy magános asszony ül egyedül és elhagyatva a tavaszi sugárzásban, a tavaszi szikrázásban, a tavaszi . . .

A FIATAL ÚR : Igen. Boldog vagyok, hogy így emlékszik igénytelen szavaimra. Látja, ez igazán büszkévé tesz. Büszkévé és boldoggá. Mert az ember csak azt jegyzi meg így, amit igaznak érez... Megengedi, hogy közelebb üljek ?

A NŐ (*halkan*) : Jobb lesz, ha nem.

A FIATAL ÚR (*hívvel*) : Fél tőlem ? . . . Köszönöm. Ebből látom, hogy várt.

A NŐ (*meglepetten*) : Hogy vártam ?

A FIATAL ÚR : Igen. Hogy várt. A férfi a váratlantól fél : a nő attól, amit várt. Ami mint sejtés, vágy, ábránd, vagy nevezzük semminek, de ott él bújkálva a lelkében, a gondolatában, neki magának is titok, és amikor egyszerre eléje lép : ijedtség és rettenet. És szeretné elűzni, de nem űzi el, és szeretne menekülni, de nem menekül. Ne

tiltakozzék és ne tagadjon. Ebben én tanár vagyok és aki tanít, az szeret. Maga várt engem, drágám, és én nem követhetnék el nagyobb kegyetlenséget, mintha itt hagynám tovább is egyedül és magánosan.

A NŐ *(nem felel. Nyugtalanul pillant rá, azután körülnéz. A fiatal úr mosolyog és közelébb ül. A nő elhúzódik. Olyan mozdulatot tesz, mintha föl akarna kelni. De mikor a fiatal úr is hasonló mozdulatot tesz, ülve marad. Körülnéz.)*

Jó távolban egy katonatiszt közeledik. Hatalmas, nagy ember. Bottal jár és nagyon, nagyon lassan lépked. Minden tíz-húsz lépés után megáll és pihen.

A NŐ *(néz, néz és egyszerre nagyon gyöngén és csak egy másodpercre elmosolyodik. A fiatal úrhoz fordul)* : Hát mégis csak közelebb ült ?

A FIATAL ÚR *(mosolyogva, alázatosan)* : Haragszik érte ?

A NŐ *(pillanatnyi gondolkodás után, mosolyogva és határozottan)*. Segítene az valamit ?

A FIATAL ÚR *(szintén pillanatnyi gondolkodás után, mosolyogva és határozottan)* : Nem !

A NŐ *(elneveti magát)* : Hát akkor inkább nem haragszom. *(Lehajtja a fejét. Nagyon halkán és akadozva)* : Maga ... maga nagyon furcsa ember ... Magára ... nem lehet megharagudni ...

A FIATAL ÚR *(halkan és melegen)* : Drágám ... *(Egészen hozzásimul).*

A NŐ (*lehajtott fővel, igen halkán*): Ezt komolyan mondja?

A FIATAL ÚR (*erősen odasimul*): Drága... Gyönyörű...

A NŐ (*elhúzódik, de fölkapja a fejét és melegen néz szembe a fiatal úrral*): Így... Így... Magának igazsága volt... Magát a sors küldte ide hozzám...

A FIATAL ÚR (*kissé meglepetten, de mosolyogva*): No ugy-e? Az ilyesmit megérzi az ember.

A NŐ (*bólint*): Hát ezt csakugyan jól megérezte... És most hallgasson rám. Mondja meg őszintén: csakugyan... (*Elpirul.*) csakugyan...

A FIATAL ÚR (*megfogja a kezét*): Drrrágám...

A NŐ (*int a fejével. Sógva*): Nézzen csak arra...

A FIATAL ÚR (*arra néz. Közömbösen*): Egy katonatiszt... Sebesült... Mit törődöm én vele?...

A NŐ (*csöndesen*): Ne is törődjék. A férjem.

A FIATAL ÚR (*villámgyorsan ereszti el a kezét és odébb húzódik*): Mit mondott? A férje?

A NŐ (*csöndesen, nyugodtan*): Az. De miért húzódtok el tőlem?

A FIATAL ÚR (*nagyon mohón*): De hisz én azt hittem, hogy...

A NŐ (*bólint*): Hogy a harctéren van? Igen. Ott is volt és nemsokára megint vissza is megy. Már meggyógyult.

A FIATAL ÚR (*arra mereszti a szemét, amerről a katonája jön*) : Hatalmas egy ember.

A NŐ (*halkan és komoran*) : Az. Egy vadállat.

A FIATAL ÚR (*zavartan és öntudatlanul*) : Vadállat?

A NŐ (*keserűen*) : Vadállat! Valóságos örültje az ostoba féltékenységnek! Hogy én már mit szenvedtem miatta!... Most is azért vagyok itt. Összevesztünk... Az az örökös ostoba gyanúsítás... Kis híjja volt, hogy meg nem ütött... Valami buta, gaz pletyka miatt... Úgy dühöngött, mint egy tébolyodott. Hát ott hagytam... Kijöttem ide. Itt legalább békén van az ember... De látja, meglesett. És utánam jött...

A FIATAL ÚR (*tompán*) : Utána jött...

A NŐ : Látja! De annál jobb! Ezért mondtam, hogy magát a jó sors küldte ide hozzám! Ha már mindenáron gyanúsít, legalább legyen rá oka!... Üljön közelebb hozzám!

A FIATAL ÚR (*nem mozdul*).

A NŐ : Üljön közelebb! Egészen mellém. Azt se bánom, ha megfogja a kezemet. És nézzen a szemembe! Erősen, melegen... És beszéljen, beszéljen, beszéljen!

A FIATAL ÚR (*nem mozdul és nem szól. A katonát nézi, aki már csak száz lépésnyire van tőlük*).

A NŐ (*hevesen*) : Hát mért nem jön közelebb?... Talán csak nem fél, mikor én nem félek?

A FIATAL ÚR (*dühös tekintetet vet rá. Idegesen*) : Félni?... No hallja!...

A NŐ (*közelebb húzódik hozzá*) : No ne haragudjék . . . Adj ide a kezét és nézzen a szemembe ! . . . Nem gondoltam én komolyan ! És biztosíthatom, hogy nincs is oka a félelemre . . . Mert amilyen brutális az az ember, olyan gyáva is ! Az. Gyáva. Én mondom magának és én jól ismerem . . . Magának nincs mit tartania tőle . . . Legfőlebb engem . . .

A FIATAL ÚR (*élénken, mohón*) : Éppen ez az ! . . . Éppen ez . . . Hogy maga . . . (*Állandóan a tisztet nézi, aki stációt tart és a botjára támaszkodva pihen*).

A NŐ (*hálásan, melegen*) : Köszönöm . . . Igazán köszönöm . . . Látja : ez jól esett. De biztosíthatom, hogy nincs mit aggódnia . . . Rosszabbul már úgy se lehet . . . De látja : ez mégis jól esett. Ez férfias volt. (*Hevesen.*) Most már megvallom magának . . . megvallom . . . maga . . . maga az első pillanattól kezdve . . . maga mindjárt hatással volt rám . . . Maga olyan . . . olyan megértő . . . No üljön közelebb ! (*Közelebb húzódik a fiatal úrhoz*).

A FIATAL ÚR (*egyre a katonát nézi. Önkéntelenül*) : Az Istenért ! Ide néz ! (*Elhúzódik*).

A NŐ (*elszántan*) : Ide néz ? Annál jobb ! Éppen ezt akarom !

A FIATAL ÚR (*idegesen*) : Botrányt ?

A NŐ : Nem. Attól ne tartson. Mondtam már magának, ahhoz ő nagyon is gyáva. De meg akarom büntetni ! Azt akarom, hogy szenvedjen . . . Üljön közelebb hozzám ! És nézzen a szemembe !

A tiszt elindul.

A FIATAL ÚR *(olyan mozdulatot tesz, mintha föl akarna kelni)*.

A NŐ *(sötéten)*: Mi ez? Szökni akar?

A FIATAL ÚR *(ijedten hanyatlik vissza. Kétségbeesett és dühös tekintetet vet az asszonyra)*: Micsoda beszéd ez?!... Micsoda beszéd?... Csak... csak utálatos...

A NŐ *(meghökkenve)*: Mi?... En?...

A FIATAL ÚR *(zavartan, dühösen)*: Áh!... Ez a szerep... Ez a szerep... Ez a szituáció...

A NŐ *(halkan és forrón)*: Megigérem, hogy kárpótolni fogom érte... Gazdagon fogom kárpótolni... No, jöjjön közelebb... És nézzen a szemembe... És olvasson benne... No...

A FIATAL ÚR *(nem mozdul. Üveges szemmel nézi a tisztet, aki folyton közeledik. A homloka fakó lesz és verejtékes.)*

A NŐ *(forrón)*: Meg fogom jutalmazni. *(Közelebb húzódik.)* Gazdagon meg fogom jutalmazni... No nézzen a szemembe és beszéljen! Siessen! No, simuljon egész mellém és nézzen a szemembe és beszéljen... Olyan szépen... olyan szépen, mint az imént... A tavaszról... meg a szikrákról... No adja ide a kezét!

A FIATAL ÚR *(egyre a tisztet nézi, aki már egész közel van és egyre távolabb húzódik az asszonytól. Nem felel. A homlokát törli.)*

A NŐ *(halkan)*: Ha akarja, hát elmehet. *(Gúnyosan.)* Elmehet!

A FIATAL ÚR (sápadtan és halálos gyűlölettel pillant rá. Olyan mozdulatot tesz, mintha csak-ugyan el akarna menni. De szinte aléltnan hanyatlik vissza. Sápadtan, dacosan, mozdulatlanul mered maga elé.)

A tiszt a pad elé ér. Egy futó, közömbös, idegen tekintetet vet rájuk. Lassan, vontatottan tovább lépked.

Egy percnyi csönd.

A FIATAL ÚR (fölcsondik. Meglepetten néz az asszonyra. Sápadt arca egyszerre vérpiros lesz az ijedtségtől és a dühtől. Villogó szemmel mered az asszonyra. A keze megrándul és az ajka vonaglik.)

A NŐ (egy pillanatig nyugodtan, fölényesen, gúnyos mosollyal állja a tekintetét, azután fölemelkedik a padról.)

A FIATAL ÚR (szintén fölpattan).

A NŐ (nyugodtan és hűvösen): Csak maradjon. Üljön vissza a helyére! (Élesen és fenyegetőn.) Mert ha csak egy szóval is mer molesztálni, utána kiáltok ennek a tisztnek, hogy védjen meg! Nem ismerem ugyan, de ezt a szolgálatot bizonyára nem fogja megtagadni egy magános nőtől.

A FIATAL ÚR (aléltnan hanyatlik vissza a padra).

A NŐ (biccent a fejével): Igy. Isten vele, maga... veszedelmes ember... (Mosolyogva int a keztyűs kis kezével és gyors léptekkel indul a város felé.)

PÁRBAJ A KORZÓN

MÁR kezdett éjfél felé közeledni az idő, mikor Gyula bácsi előterjesztette a hagyományos javaslatot:

— Most pedig nagyon jó lesz, ha egy kicsit mozogni fogunk. Egy félórai séta a Dunaparton a legkitünőbb altatószer ilyenkor.

Ágnes meg tudta állni, hogy mosoly nélkül engedelmeskedjék és semmit se talált természetesebbnek, minthogy tíz perc múlva a kis társaság élén menetelt az esedékes ifjú oldalán, akit ma este látott először életében. Valami túlságosan sok figyelmet nem pazarolt rá a vacsora folyamán, de annyit meg kellett állapítani, hogy az ifjú, magas, vékony, barna fiatalember, nem volt rossz jelenség. Különben semmiféle buzgalmat nem fejtett ki, hogy sok kápráztató tulajdonságot

áruljon el. Kevesebbet beszélt, mint amennyit a helyzet megokolt volna. Nyugodt, sőt kissé flegmatikus úrnak látszott, ami egyrészt jólesett, mert kényelmes volt Ágnesnek, de másrészt valami bántó elemmel szaporította azt az ellenséges elfogultságot, amellyel a leány a mindenkori eszékeket fogadta.

Az est csakugyan nagyon kellemes volt, amit Ágnes hálásan vett tudomásul, mert megtörtént már az is, hogy esőben kellett kíváncsúnak és egészségesnek tartania ezt a romantikus földatút sétát egy ifjúval: a negyedikkel a sorban. Gyula bácsi ugyanis mereven ragaszkodott a programhoz: színház után vacsora a hotel éttermében a levente elővezetésével, vacsora után séta a kórzon: fiatalok előre! vezényszóval. Rövid két esztendő alatt ma immár hetedszer.

Ágnes legelőször se örült neki, de most már egyenesen elviselhetetlennek érezte. Huszonöt éves volt és a szeme élesen látott. Mikor az érkező levelek között a Gyula bácsi kézírását meglátta, rögtön tisztában volt vele, hogy másnap a mamáinak megint szédülései lesznek és Pestre kell menni a specialistához. Az út: egy óra kocsí, négy óra gyorsvonat, egyáltalában nem keserves és az áldott haszna is mindig megvolt, hogy mire fölértek, a mama már nem szédült többé: de Ágnesnek mégis összeszorult a szíve és égett a szeme minden ilyen alkalommal.

— Már megint fölhajtanak — mondotta ma-

gában és izzó gyűlöletet érzett egy ismeretlen ellen.

Most azonban szilárdul el volt tökéelve, hogy pontot tesz a Gyula bácsi áldásos, bár meddő, de rendületlen törekvései végére. Le fogja szerelni örökre.

A barna ifjúnak nyilván sejtelve se volt a veszedelemről, amely a legszebb és a legártatlanabb köntösben lebegett az oldalánál. Egy ideig némán lépdelt a leány mellett, nyilván a legkevesbbé elmés bevezetését kereste a társalgásnak, amíg szerencsésen meg is találta. Csöndesen kérdezte :

— Hogy tetszik magának Budapest ?

Ágnes valósággal megremegett a fölháborodástól. Nemcsak ostobának, de sértőnek is érezte a kérdést a falusi kis lányhoz Pesten. A szeme megvillámlott, de nem mondta azt, amit mondani akart. Egy percig hallgatott, azután egyszerre élesen elnevette magát. A hangja hidegen és gúnyosan csengett, mikor megszólalt :

— Ez kolosszális ! Mind ezzel a kérdéssel kezdi !

A barna fiú kevesebb meglepetéssel, mint amennyire Ágnes el volt készülve, felelte :

— Mind ? No ennek igazán örülök, hogy én is eltaláltam : mivel kell kezdeni.

Ágnest kissé meghökkentette ez a felelet. Hirtelen megvillámlott benne a kérdés : buta ez a legény, vagy szemtelen ? Egy gyors oldaltekin-

tetet vetett rá és nem minden hevedesség nélkül mondta :

— Budapest rendkívül szép, az aszfalt borzasztó érdekes, és képtelen vagyok megérteni, hogy a villamos kocsiban hová rejtették a lovat, amelyik húzza. Mi Szálláson ilyen csudákat persze nem látunk. De szerencsére én is Pesten jártam iskolába és különösen egy pár esztendő óta elég sűrűn hoznak föl vadászatra.

— Vadászatra ?

— Igen.

— Különös. És mire vadászik itt, ha szabad kérdezmem ?

Ágnes vállat vont :

— Szabad, de egy kis találékonyság mellett fölösleges. Mire vadászhatik egy vidéki lány Budapesten ? Csak vőlegényre. De hisz maga ezt jobban tudja : azaz hogy éppen úgy tudja, mint én. Nagyon kérem azonban, ne haragudjék a szegény Gyula bácsira, amért ezt a mai estéjét magától kicsikarta. Lássá, én se haragszom rá, pedig nekem öt órát utaznom is kellett, hogy magával véletlenül megismerkedhessek.

— Lesújtó.

— És emellett most már hetedszer vagyok itt ilyen kiránduláson. De, mondom, azért nem szabad haragudnom a nagybácsimra, aki föltétlenül jóhiszemű és jószándékú és valósággal fanatikus készséggel követelte magának azt a feladatot, hogy nekem az igazit megtalálja. Amire föltét-

lenül illetékes is, mert ő a családunk esze. Talán éppen ezért maradt is meg aggregénynek. De lehet különben, hogy valami csalódás érte, és azért érzi magát csálhatatlannak.

— Az igazi megtalálásában ?

— Igen.

— És hányszor is találta meg ?

— Idáig hatszor. Maga a hetedik. Mi is a foglalkozása ? Ugy-e orvos ?

— Honnan gondolja ezt ?

— Mert az még nem volt.

— Akkor az talán a nyolcadik lesz. Mert én mérnök vagyok.

— Mérnök ? Na, az se volt még. Volt két ügyvéd, két kereskedő, egy festő, meg egy író.

— Ejha !

— Igen. Szegény Gyula bácsi nem sajnál semmi fáradságot és minden műfajt megpróbál. A két érdekes jelölt : a festő, meg az író különben nagy mulatságot szerzett nekem. A piktor a vacsora alatt rászózott a familiára vagy hat képet, amért később sokat kellett szenvednem, de a káröröm minden kint megér. Az író nem volt ilyen költéses, de sokkal veszedelmesebb. A káprázatos elmésségével úgy megbűvölte egy idősebb nagynénémet, hogy a szegény néni majdnem méla-kórossá lett.

— És maga ?

— Én nem lettem méla-kóros.

— De kissé idegesnek látszik.

— Akkor kevésbé látszom, mint amennyire vagyok. Tudja: ez a jövőtől van. Érzem, hogy nem fognak addig nyugodni, amíg el nem fogadom a boldogságot és bele nem nyugszom egy igaziba. És mert, tekintettel arra, hogy most huszonöt éves vagyok, már nemsokára nem lehetek kevesebb huszonháromnál, a dolog egyre sürgősebb lesz, a fölrándulás sűrűbb és a szemrehányások, amiket holnap reggel végig kell hallgatnom, egyre hevesebbek. Ez az, amire rossz gondolni.

— Hát mind a hatot elkergette?

— Kérem, ne használjon ilyen erős kifejezéseket.

— Jó. Hát akkor gyöngédebben fogom kifejezni magamat. Mind a hattal olyan szeretetreméltóan bánt, mint a hetedikkel?

Ágnes elmosolyodott.

— Körülbelül. Sajnálja őket?

— Nem. Irigylem őket.

A leány állva maradt a meghökkenéstől. Szinte ijedten kérdezte:

— Mit mondott? Mit? ...

A barna ifjú csöndesen és nyugodtan ismételte:

— Irigylem őket.

— Irigyli őket?

— Igen. De ne értsen félre. Nem azért, mert olyan kedves volt hozzájuk, mint énhozzám, hanem mert én nem válaszolhatok úgy erre a kedvességre, mintahogy ők válaszoltak.

A leány egy pillanatig nem tudott szólni a meglepetéstől. Valami forróság villámlott át rajta és a vér mintha szikrázott volna az ereiben. Az utcai lámpa világosságánál egy öldöklő pillantással mérte végig a fiatalembert és elfulladó, tompa hangon kérlelte :

— Hallja kérem, hogy is hívják magát? Már elfelejtettem a nevét.

— És most talán föl akarja próbálni? Ebben az esetben szívesen megismétlem.

Ágnes érezte, hogy — sülyed. Ez a borzalmasan fölényes nyugalom a düh és a zavar forró áradatát ontotta rá. Fölcsattanó, de nem egészen biztos hangon felelt :

— Nem. Csak azért kérdeztem, mert maga a ... a legvakmerőbb ember, akivel valaha beszéltem.

A legény nyugodtan mondta :

— Valamivel több bátorsággal bizonyára úgy mondta volna, hogy a legszemtelenebb. De megértem és elismeréssel méltányolom a mérsékletét egy olyan védtelen ellenféllel szemben, akiről tudja, hogy ez az egyetlen fegyvere.

— A szemtelenség?

— Az. Mert a színdarabokban, meg a novelákban a fiatal úr, aki olyan helyzetbe kerül, mint én, hagyományos elmésséggel ezt szokta válaszolni a gőgös angyalnak : — Ne ijedjen meg, kisasszony, nekem nincsenek sürgős adósságaim !

— Elődjeim, mint irigységgel értesültem, ugyan-
így cselekedtek.

A leány hevesen vágott közbe :

— Nekem ezt egyik se mondta !

— Persze hogy nem mondták. Minek a szó,
ahol tenni lehet? Ők elszaladtak, vagy... el-
kullogtak, vagy talán... eltámolyogtak. Amit
én, fájdalom, nem tehetek. Nem. Mert én nem
mondhatom, hogy nekem nincsenek sürgős adós-
ságaim...

A leány riadtan nézett a kísérőjére és őszinte
rémülettel mondta :

— Ilyen cinizmus !

A fiatalember tagadólag rázta meg a fejét :

— Mindig elvéti a szót. Az imént túlságosan
gyöngéd volt, most túlságosan szigorú. Nem vol-
tam cinikus : csak méltányos. Mert e pillanatban
csodálatosképpen nem az üzleti tartozásomra gon-
doltam, ámbár nem olyan könnyű nem gondolni
rájuk. Kezdő vagyok a mesterségemben és...
ésés. De mondom : nem erre gondoltam, noha
nem igen engedhetem meg magamnak a fény-
űzést, hogy teljesen megfeledkezzem azokról, akik
engem anyagi bizalmukkal tiszteltek meg.

Ágnes egy ideges mozdulatot tett :

— De az adósságairól beszélt !

— Igen. De arról, amelyik most aktuális. Ami-
vel magának tartozom.

— Nekem ?

— Igen. Vagy ha úgy tetszik : a maga lelki-

állapotának. Mert végre is, semmi se természetesebb annál, hogy egy leány, aki, hála Istennek, oly szép, mint maga, hála Istennek, oly intelligens, mint maga, és, hála Istennek, oly gazdag, mint maga, azt a bizonyos pillanatot, az ő megjelenését nem így szokta kirajzolni az álmaiban. Nemcsak hogy nem így, de még csak nem is megfordítva. Hanem egészen másképpen. Még ha ahogy is, akkor is egészen másképpen. Függetlenül minden Gyula bácsitól. Természetes tehát, hogy aki így jön, azt azzal az érzéssel fogadja, amelyet előttem már hatan — ellenállhatatlannak éreztek és visszavonulásukkal tiszteltek meg. Nem voltak hajlandók természetesen elismerni, hogy maga az *igazi* gyilkosát látja bennük és ezért távoztak, még mielőtt megpróbálták volna kiegyenlíteni ezt a tartozásukat.

A leány egy gyors tekintetet vetett a kísérőjére és aztán nagyon halkán kérdezte :

— Honnan tudja ezt maga ?

A fiatalember mosolyogva felelt :

— No de kérem : azért, mert most már idősebb vagyok, mint maga, voltam én is egyszer majdnem olyan fiatal. És a gondolkodásnak nincsen neme. Nemcsak a lányok gondolnak *másképpen*, hanem a fiúk is. Azoknak az első álmaiban se szerepel a Gyula bácsi, vagy a Gyula néni. És ebben a tekintetben nem döntő különbség, hogy öt órát kell-e utazni az egyiknek gyorsvonaton, vagy a másiknak tíz percet a villamoson.

Elhallgatott. Hosszú ideig szótlanul mentek egymás mellett a korzón, amely már teljesen elnéptelenedett. Ágnes lehajtott fejjel ment és időnként egy oldaltekintetet vetett a fiatalemberre. Végre csöndesen szólalt meg:

— Úgy. Hát ez volt a maga sürgős adóssága.

A mérnök csak egy kis idő múlva válaszolt:

— Az egyik. Amivel magának tartozom.

— És a másik?

— Azzal másnak tartozom. Magamnak.

— És annak is ilyen súlyos következményei vannak?

— Nem ilyenek, hanem ugyanezek.

Ágnes nagyon őszintén mondta:

— Kíváncsivá tesz. Azaz...

Észrevette magát és hirtelen elnémult. A fiatalember már — válaszolt:

— A kíváncsisága boldoggá tesz, mert irántam való kegyes érdeklődésnek kell tekintenem még az esetben is, ha most már tiltakozni próbálna. Bölcsen teszi tehát, ha nem is próbálja. Annyival is inkább, mert magam is lojálisnak tartom, hogy tisztába jöjjön a helyzete egész súlyosságával.

— Az én helyzetem súlyosságával?

— Igen. És így berendezkedhessék egy igen nehéz küzdelemre.

— Ki ellen?

— Én ellenem, mint a saját hitelezőm ellen.

— Ezt már igazán nem értem.

— Azt már megmndtam: mért nem követ-hetem elődjeim példáját minden harc nélkül — maga miatt. Ezt megértette, ugy-e?

— Meg. És méltányolnom kell az . . . az ügyes-ségét.

— Köszönöm. De ezzel a kegyes méltány-lással, ha végleges elintézés akarna lenni, a másik hitelezőm nem hajlandó minden további kísérlet nélkül beérni. Ha tudtam azt, mivel tartozom a maga helyzetének, azt is tudom: mivel tartozom a magaménak. És, persze távol attól, hogy ma-gát vallomással szórakoztassam, magamnak bát-ran megvallhatom, hogy nagy könnyelműség lenne gyorsan megfutamodni. Ismétlem: makacs ost-romra kell berendezkednie. Végre is, egy leány, aki, hála Istennek, oly szép, mint maga, hála Istennek, oly . . .

Ágnes fölkapta a karját:

— Ezt már nem kell ismételnie! Emlékszem!

— Helyes! Tehát a többi hála Isteneket nem ismétlem. Érzelmi momentumokról természetesen sértés lenne beszélni, de tárgyilagos szemlélet alapján magának is be kell látnia, hogy nem lehe-tek könnyelmű. A harc végkimerülésig megy és bemondom: nagyot kell ütnie, amíg én hajlandó leszek elfutni, vagy — eltámolyogni.

Ágnes hallgatott egy pillanatig. Azután han-gosan elnevette magát és vidáman mondta:

— Maga furcsa ember.

— No, végre belátja, hogy félreismert. Előbb

szemtelennek, majd cinikusnak mondott. De most már belátja, hogy furcsa vagyok.

A leány derüsen kérdezte :

— És ez jó ?

— A legjobb. Mert furcsának az, aki gondolkodni szokott, csak egy embert érez. Saját-magát.

A leány hosszan nézett a kísérőjére, mint aki gondolkozik valamin. Azután kissé elmélyült hangon halkán kérdezte :

— No de most már mondja meg komolyan : mi a neve ?

— Bokor. Baj ?

— Nem. Csak kevés. Másik nincs ?

— De van. Imre. Jó ?

A leány nem válaszolt. Megállt és hosszan, némán nézte a Dunát. Nagy vártatva csendesen mondta :

— Milyen gyönyörű este van.

Ebben a pillanatban csendes kondulás rezgett ki a város felől az éjszakába. Ágnes fölriadt :

— Hány óra van ?

A mérnök kihúzta az óráját :

— Kevés. Egy.

A leány elsikoltotta magát :

— Jaj, Istenem ! Szegény mama ! Össze fog roskadni a fáradtságtól !

— Oh nem. Már egy órája ott ülnek egy padon a Gyula bácsival.

Ágnes rohant az anyjához :

— Drága anyukám! No, most megsétáltat-
talak. Drága jó anyukám!

És hevesen, forrón szorította át az anyja fejét.
Gyula bácsi vigasztalóan mosolygott:

— Nem baj. Ültünk. És ráérték, hogy holnap
jól kialudjátok magatokat. Vagy most is szalad-
tok már reggel haza?

Ágnes nem felelt. Karjára fűzte az anyját és
csöndesen indult meg vele a hotel felé.

— Mit adnak holnap az Operában?

Gyula bácsi felelt:

— Nincs előadás.

Ágnes aligha figyelt túlságosan a válaszra, mert
ezt felelte:

— Az nagyon jó. Azt tán meghallgatjuk.

A mama elpirult, Gyula bácsi pedig viharosan
elnevette magát, úgyhogy Ágnes riadtan nézett
rá. A mérnök sietett átlibbenni az eseten.

— De elmehetünk a Nemzetibe is, — mon-
dotta — nagyon kellemes darabot adnak!

— Mit? — kérdezte Ágnes élénken.

A fiatalember egy pillanatig hallgatott, azután
vállat vont és mosolyogva mondta:

— Nem tudom. De majd megnézem.

HENRIK

I.

HENRIKET a teljes nevén Knobl Henriknek hívták, a teljes neve első felének azonban egyelőre nem igen vette semmi hasznát. A foglalkozása nem kívánt vezetéknév, sőt a keresztnéve is elég ritkán került alkalmazásba. Henrik ugyanis mint újsághordozó gyerek működött egy nagy kávéházban, a hivatalos címe tehát pikkoló volt, a melegebb humorú vendégek azonban kis öregnek, mások doktor úrnak, sőt az egészen élcesek, azon az elmés alapon, hogy újságokkal foglalkozott: szerkesztő úrnak szólították. Ami Henriket meglehetős hűvösen hagyta. Henrik a legflegmatikusabb tizennégyévesek közé tartozott, bár a tisztét szabatos fürgeséggel látta el, de hivatásának zak-

latott természete idejekorán bizonyos fölényes filozófiát fejlesztett ki benne, amely fölpáncélozta úgy a sürgetésekkel, mint a hangos idegeskedéssel szemben. Rászokott arra, hogy amit a vendég sürgősnek érez, neki még nem kell okvetetlenül sürgősnek éreznie, és azért, mert vele idegeskednek, neki nem kell a maga idegeit is fölláldoznia.

Henrik a város legszélén lakott, a kávéház ellenben a város közepén volt, tehát hogy a szülei albérleményből idejében a hivatalba juthasson, nagyon korán kellett fölkelnie. Olyan korán, amikor még a villamos se jár, ami különben nem érintette, mert akkor se vette volna hasznát, ha az alkalom meg lett volna hozzá.

Sőt Henrik egy idő óta még korábban kelt föl és indult el hazulról, mint amikor okvetetlenül szükséges lett volna. Egy teljes negyedórával korábban, ami azonban nem hivatalos túlbuzgólomból történt. Ezt a negyedórát Henrik nem a kávéháznak szentelte. Ez a negyedóra egy fájdalomosan boldog, csöndes áhítatosság negyedőrája volt.

Az egyik utcában, amelyen Henriknek a kávéház felé végig kellett haladnia: egy fotografus hatalmas kirakata díszlett. A kirakatban rengeteg kép, szigorú urak, mosolygó hölgyek, gyönyörűen kiöltöztetett gyermekek: de mind e sok és változatos kép ködbe omlott a Henrik szeme előtt egy fotográfia körül, amely a közepén volt és amelynek a többi mind mintha csak árnyékba

vesző kísérete lenne. Ez a középső: egy finom és büszkén mosolygó dáma képe volt, olyan, amilyet Henrik még az angyalos festményeken se látott. Pedig nem is volt színezve a kép és mégis szikrázott a szőke haj aranyos pompája, a szemekben az ég kéksége mosolygott, a büszke, szép nyak fehér villogása szinte kápráztatott és az édes, puha szájról mintha valami bűvös dal áradna.

Henriknek szinte elállt a szíve verése, mikor először meglátta és karikás, fáradt szeme ijedt meghatottsággal lángolt föl a csodálatos képre.

— Istenem, de gyönyörű! — suttogta Henrik és vékony két keze szinte kívánta, hogy összekulcsolódjék, mint az imádkozásnál. Henrik nem tudott elmozdulni. A fotográfia bűvös erővel fogta, tartotta, marasztotta, úgyhogy Henrik ezen az első napon egy nyaklevest kapott a főúrtól, mert alaposan megkésve érkezett az üzletbe. A nyakleves nem volt kisméretű, de nem fájt Henriknek. És másnap is inkább türelmetlenségből, mint a fenyítéktől való félelemből indult el korábban hazulról, hogy megint ott ácsoroghasson a fotográfus kirakat előtt. Az egyetlen, amitől remegett, az volt, hogy a képet már nem találja ott. De a sors nem volt ily kegyetlen. A bódító dáma ott mosolygott diadalmas szépségében és a szeme mintha kegyesen üdvözölte volna Henriket, aki este, mikor hazament, is gyönyörködhetett volna benne, de ez az idő nem volt alkal-

mas. Este nyüzsgött a nép az utcán és sokan álldogáltak a képek előtt. Henrik ilyenkor szinte félve és szégyenkezve osont tovább, még a fejét is elfordította. De reggel még néptelen volt az utca és senki se látta és senki se zavarta Henrik föláradt, kilángolt gyermekszívének néma és rajongó hajnali ájtatosságát.

II.

Egy tavaszi délutánon történt, egy kedves verőfényes tavaszi délutánon, még naplemente előtt. Henrik egy sereg képeslappal a hóna alatt hirtelen állva maradt a kávéház közepén és az is Isten csodája volt, hogy állva tudott maradni és maga is nem omlott oda a folyóiratok közé, amelyek nyers koppanással zuhogtak le a padlóra. Henrik egy kis ideig arra se tudott eszmélni, hogy fölszedje őket. Henrik csak állt és szinte az önkívüliség kövületében bámult rá egy párra, amely most érkezett a kávéházba és helyet foglalt egy csendes sarokban. Az egyik, a nő, igen, a nő ő volt, kétségtelenül, az úr pedig, magas, elegáns barna férfi, egy főhadnagy.

Elszaladni, elfutni innen messzire és... és sírni és meghalni: ez volt a Henrik első érzése, de másodikra már nem volt ideje, mert a főúr harsányan vezényelt:

— Henrik, a képeslapokat önnagyságának!

Soha még képeslapokat önnagyságának úgy

nem vittek, ahogy Henrik vitte és amilyen hódolattal melléje helyezte őket. Henrik úgy meghajolt, hogy az arca majdnem a földet surolta és vézna kis gyerekestén mámoros izgalom áradt át, mikor a nő enyhe parfümjének illata az arcát megsimította. Az az ijedt érzés csak egy pillanatig tartott. A következő pillanatban Henrik már lángolt a boldog örömben: ő itt van, itt van a maga csodás, eleven valóságában, ő megjelent, ő leszállt ide, láthatja őt és szolgálhat neki. Henrik végigszáguldozta a kávéházat és ahány képeslap valahol hevert, azt fülönfogta és rohant vele ahhoz az asztalhoz. Már egy egész barna hegy emelkedett a széken és Henrik még egyre hordta, növelte a tömeget, úgyhogy egy mérges törzsvendég a túlsó sarokban irigyen mordult rá:

— Ide is hozz valamit, te csámpás! Más vendég is van a kávéházban!

Henrik rá se nézett a dühösre, mert Henrik búsás kárpótlást kapott a sértésért. A nő rámosolygott, a tiszt pedig megveregette a fejét és elismeréssel mondta:

— Derék gyerek vagy, fiam.

Henrik szinte aléltan hebegte:

— Mindig hozni fogom... Mindig...

A szeme lángolt és égett az arca is. A tiszt nevetett:

— Bravó! Látom, a szíveden viseled az üzlet érdekeit. Megmondom a gazdádnek, hogy ezen-

túl a te kedvedért ide fogunk járni. Csak a te kedvedért!

Henriknek a torkába vert a szíve és a füle izzó pirosra gyult. És Henrik az éjszakán nem aludt, csak álmodott furcsa, víziós álmokat és másnap oly kábult, oly alélt volt, hogy reggel — elfelejtette megnézni a kirakatot. A hajnali ájtosság elmaradt. Henrik csak abban élt, hogy a délutánt várta. Eljönnek-e megint? . . .

Eljöttek. És eljöttek attól kezdve minden délután és odaültek ahhoz az asztalhoz, amelyre Henrik nem egy, hanem három ezüsttalpas táblácskát rakott ezzel a fölírással, hogy: *Elfoglalva*. Ez egy bevehetetlen erőd volt, amelyet csak a Henrik holttestén keresztül lehetett volna megszállni. És Henrik mindennap szolgálhatta őt, láthatta a mosolyát, hallhatta a csodálatos hangját és bámulhatta a kályha mögül órák hosszat, mert rendszeren nagyon sokáig maradtak . . . És a Henrik szívében — mily különös! — már nemcsak a nő volt. A kép mellé odarajzolódott lassan a férfié is, akit Henriknek gyűlölnie, vagy legalább is irigyelnie kellett volna, de akire mégse haragudott. Sőt . . . sőt Henrik úgy érezte, mintha valami meg nem határozható, egészen benső kapcsolat lenne közöttük és a tiszt között, és olyan sejtései voltak, hogy nagyon szép lehetne az, ha valamiképpen ő meghalhatna — mind a kettőért.

III.

Egyszer aztán megfújták a trombitát, izzott, dübörgött és lángolt minden: kitört a háború és — ők nem jöttek többé.

— A főhadnagy úr bizonyára elment, — mondta a főúr — ezek kimaradnak. Az asztalt nem kell lefoglalni többé.

Henrik halásápadt lett. De a főúrnak bizonyára igaza volt; nagyon sok törzsasztal megüresedett, főként ahol tiszték ültek és a csodaszép nő se jelentkezett többé.

És Henrik, a derék, a pontos, a szorgalmas Henrik egyszerre igen káros és rosszállani való változáson ment át. Henrik hallatlanul szórakozott és hanyag lett, úgyhogy a vendégek ki nem fogytak a panaszból:

— Ettől a fiútól az Istennek se lehet lapot kapni!

— Ötvenszer mond neki valamit az ember, mégse érti meg!

— Más kávéházba kell menni e miatt a gyerek miatt!

Semmi korholás nem használt és semmi fenyíték. A főúr végre is beleúnt a meddő prédikációkba és Henriknek — kiadta az útját.

— Nem tudok veled boldogulni. Se a szép szó nem használ, se a csúnya. Egészen elromlottál! Menj Isten hírével!

És Henrik elment. Otthon se virággal várták,

mikor a súlyos esetet bejelentette, de ezzel se törődött sokat. Henrik már túl volt azon, hogy a nyaklevest a legnagyobb fájdalomnak érezze és Henriket minden sajtásért kárpótolta az a pillanat, amelyet az ő képe előtt tölthetett. Erre pedig most a kénytelen szabadság napjaiban bőséges alkalmak voltak. És a fiú szinte naphosszat ott ácsorgott a végzetes üvegtábla előtt, amely mögül mintha egy enyhe és résztvevő sugárral a szemében tekintett volna rá az ő istennője :

— Henrik, szegény kis Henrik, én értelek téged és tudom, hogy miattam piros a füled. Én tudom.

Henrik terméktelen szabadsága azonban nem tartott soká. Az apja, aki boltiszolga volt és ebben a minőségben hasznos összeköttetésekkel dicsekedhetett, hamarosan szerzett neki új állást egy másik kávéházban. Ez is előkelő kávéház volt, bár valamivel szerényebb, mint az első, és egészen más részén a városnak.

Henrik tehát beállt és ha nem is valami égő lelkesedéssel, de komoly kötelességtudással folytatta az új helyen azt, amit a régin abbahagyott. Hordozta a lapokat és kezelte a trafikot, figyelte a telefonfülkét és karban tartotta a gyufatartókat. Végezte a dolgát, bár kissé mélán, de minden különös zökkenő nélkül.

Igy ment az első napon egész alkonyatig, amikor Henrik egyszerre — megdermedt és mint akkor ott, a másik kávéházban, megint kiejtette

a hóna alul a bekötött folyóiratokat és szinte megkövülten bámult rá egy párra, amely most érkezett a kávéházba és helyet foglalt egy csöndes sarokban. Az egyik, a nő, igen, a nő volt; de az úr, az — egészen más. Egy alacsony, testes szőke férfi, villogó gyémánt tűvel a nyakkendőjében és aranykeretes cvikkerrel az orrán.

Henrik egy rettenetes ütést érzett a szívéen és szinte vad erővel ragadta meg a vágy, hogy eljusson. De a főúr harsányan vezényelt:

— Fiú, a képeslapokat öngaságának!

És Henrik fölszedte a képeslapokat és vitte öngaságának. Az arca halovány volt, a keze reszketett. A nő ránézett és Henrik észrevette, hogy egy riadt és boszus árnyék fut át gyorsan a szemén. Hűvösen és idegenül nézett rá az asszony, azután hirtelen elfordította a fejét és hal-
kan, de idegesen mondotta a kísérőjének:

— Már megint új gyerek! Én ezt nem szeretem: ezt a folytonos változást!... Nem szeretem...

A köpcös szőke mosolygott:

— Hát akkor nem jövünk ide többet, drágám!

Henrik rémülten tántorgott el. Hátrahúzódott egy homályos sarokba és a kabátja ujjával szorgalmasan törölgette a szemét...

... És Henrik ez éjszakán se aludt. Lázás, látomásos álmok gyötörték egy magas, barna katonatisztról, akit tigrisek akarnak szétmarcangolni és a tigriseknek asszonyfejük volt. Henrik verejté-

kezve fetrengett keskeny, kemény vackán és még alig hajnalodott, mikor útnak indult, fáradtan, kábultan vonszolva rettenetes nagy cipőit a lábán. Barna, vastag köd ült az utcán. Henrik csöndesen ballagott. Egyszerre ott állt a kirakat előtt. Fölnézett és vékony, ványadt arca rángatózott a dühtől. Henrik körülnézett. A ködben két lépésnyire se lehetett látni. Hallgatózott. Semmi nesz. Henrik kiment az út közepére és hirtelen lehajolt. Egy jókora darab szenet emelt föl a kőburkolatról. Még egyszer körülneszelt, azután a karja meglendült és a kirakat üvegtáblája összezúzva, éles csörömpöléssel omlott az aszfaltra.

Henriket elnyelte a köd, amelyből csak a nagy cipők szapora kopogása hangzott ki egy percre.

ÖNAGYSÁGA RUHÁI

I.

EGY délbén, mikor hazamentem, a feleségemet boldog fölindulásban találok. Az arca piros, a szeme sugárzik az örömtől és szinte reszkető hangon újságolja :

— Apukám, tudja, ki jön ide lakni az első emeletre ?

— Nem tudom, ki jön ide lakni az első emeletre.

— Az Ilus !

— Az Ilus ?

— Az. Az én drága, aranyos Ilikém. Az én legjobb barátnőm az intézetben. A Schuttner Ilus, most már Szalai Dezsőné. Az Ilus, akiről én magának annyit meséltem. Akivel elválhatat-

lanok voltunk az intézetben és még azután is sokáig leveleztünk. De ő Erdélybe ment férjhez : ott volt birtoka az urának. Most a birtokot eladták, feljönnek és — látja, ilyen a véletlenség ! — éppen ebbe a házba jönnek lakni. Hát tudja, én majd elájultam az örömtől, mikor a lépcsőházban találkoztunk ! . . . Még spekuláltak, hogy kivegyék-e a lakást, de ez döntött ! Hogy én is itt lakom ! Hát erre rögtön lefoglalózták ! . . . Hát mit szól ehhez az örömhöz ! ?

Hát mit szólhattam ? Azt mondtam, hogy : kolosszális ! És azt is, hogy Isten hozta szerény házunkban (bár az enyém lenne !) Szalai Dezső urat és nejét született Schuttner Ilust ! Érezzék itt nagyon jól magukat és ennek érdekében csináljanak jó szerződést a háziúrral, mert ez a gazember, ha megtudja, micsoda öröm érte itt az asszonyainkat, képes lesz ezen a címen is fölemelni a bért.

Feleségem, a drága, nem volt teljesen megelégedve a váratlan szerencsével szemben tanúsított viselkedésemmel. Nem talált kellően boldognak, elragadottnak és meghatottnak. Több szívet remélt tőlem és vehemensebb kitörést, úgyhogy védekeznem kellett :

— De, drága kincsem, én nem borulhatok a nyakába az Ilusnak, mint maga ! Először, mert én még nem is ismerem, másodszor, mert nincs itt. Majd ha megismerkedem vele és itt lesz, akkor nagyon szívesen.

Ez megint nem tetszett az angyalomnak és cinikus tigrisnek nevezett. Pedig nem volt igazsága, mert én is örültem az új szomszédságnak, már egyszerűen csak azért is, mert őt megörvendeztette. Őt, akinek oly boldog lennék, ha csupa örömmel áraszthatnám el egész életét.

II.

Szalai született Schuttner Ilusék beköltözködtek a házba, a szép, nagy balkonos lakásba és egy félesztendő múlva csöndes magányomban sokszor rajtakaptam a szívemet azon az udvariatlan kívánságon: vajha maradtak volna Erdélyben, vagy, ha már városba kívánczok, költöztek volna Genfbe vagy Varsóba. Sietek az igazsághoz híven kijelenteni, hogy ez a kívánságom minden jogos, erkölcsös és tisztességes alapot nélkülözött. Kedvesebb, jobb, kellemesebb szomszédságot álmodni se lehet, mint ez a végtelenül rokonszenves emberpár. Az asszony finom, szép, jó, hogy a legnagyobb dícséretet mondjam rá: igazán méltó, hogy az én drágám legkedvesebb barát-nője legyen. A férfi pedig azon fölül, hogy egy végtelenül szimpátikus úriember, olyan férj, amilyen rajta kívül, szerény, de szilárd meggyőződése szerint, még csak egy van a világon. Hogy ki, azt sohase fogom elárulni másnak, mint a tükrömnek.

És — milyen furcsák a végzet útjai! — éppen

ez az, amiért én derék és szimpátikus új barátomat Genfbe, vagy valami más kellemes, de távoli városba kívántam. Mert ő éppen úgy szerette a feleségét, mint én az enyimet. Éppen úgy folyton az öröm fényét kívánta az ajkára, mint én az én drágám szemére. De . . . Sőt azt is mondhatnám, hogy : csakhogymint . . . Tehát : de és csakhogymint míg ő egy gazdag földbirtokos, akinek a lakásában nélkülözhetetlen bútordarab a páncélszekrény, én egy tehetséges, de kezdő ügyvéd vagyok, aki kitűnő és dúsan áradó expenznótákat komponál ugyan, de hétnél több bőrt a legtűrelmesebb fél hátáról se tud lenyúzni. És a felek nem szaporodnak oly gyorsan, mint ahogyan a türelmük elfogy.

A barátom éppoly szaporán szerezte az örömeit, kedves meglepetéseket a feleségének, mint ahogyan én — szerettem volna az enyémnek. Az Illus ma egy új kosztümöt kapott, tegnap egy új gyűrűt, holnap egy csodálatos új ernyőt, egy kábító új selyemruhát, egy kékróka-garnitúrát, egy új karkötő-órát, megint új fülbevalókat, egy olyan párisi kalapot, hogy az mese, abból az alkalomból, hogy a nap sütött ; egy kis arany táskát, abból az alkalomból, hogy az eső esett ; egy gyémántos colliert . . . Ki a jó Isten győzné ezt elszámolni.

Mezítláb és fejkendőben én se járatom a feleségemet. És az én drágám igazán szerény és igénytelen. De el kell ismernem, hogy a barát-

nője is az. Ő se követelte, amit kapott. De viszont, ugy-e, azt se lehet követelni egy asszonytól, hogy ne örüljön neki, ha valami szépet kap? És azt se, hogy legelőször ne a legjobb barátnőjéhez rohanjon az örömeivel? . . .

Az én drágám soha egy szóval se fájtatta velem a barátnője szerencsáját. Egy hanggal, egy tekintettel se lett követelőbb. Az én drágám nem irigy, és nagyon lehet, hogy csak az én érzéseim csalódása volt, mikor a gyönyörű szemében néha ott véltem látni a felhőjét annak, ami a barátnője szemét csillogóvá tette. Hogy néha úgy éreztem: a barátnője sok hangos öröme hallgatabbá, elmélázóbbá teszi az én kicsi asszonyomat. Lehet hogy nem is volt igaz. De nekem úgy fájt, mintha igaz lenne. És egyre jobban. Minden napernyővel, gyűrűvel, selyemmel, szőrmével jobban, amit az Ilus kapott az urától.

III.

Nem túlzok, ha megvallom, hogy később nekem már álmatlan éjszakákat is okozott a dolog. Hovatovább elviselhetetlennek és tűrhetetlennek éreztem a helyzetet. De mit csináljak? Még ezt se kérdezhettem mástól, mert hiszen én ügyvéd vagyok és nehéz helyzetben egy ügyvéd, pláne egy olyan, nem akarom mondani, hogy zseniális, de . . . mégis csak zseniális ügyvéd, amilyennek én minden szerénységem mellett is kénytelen

vagyok elismerni magamat, — kihez forduljon tanácsért, ha nem sajátmagához? Tehát így cselekedtem. Saját magamhoz fordultam. És nagyon sokat fordultam az egyik oldalomról a másikra, de végre mégis csak sikerült.

Megvallom, a tanács, amit kaptam, az első pillanatban egyenesen fölháborított és majdnem megvetéssel utasítottam vissza. Ha véletlenül nem én magam vagyok az, akinek *ilyesmi* az eszébe jutott, soha többé szóba se álltam volna a tanácsadómmal. De így... így csak erősen haboztam, hogy megtegyem-e ezt a csúnyaságot?

A végzet akarta, hogy igenis megcselekedjem. A végzet akarta.

Éppen a közjegyzőtől baktattam haza, amikor az utcánk sarkán találkozom a feleségem barát-nőjével. Egy új szőrmekabát volt rajta, olyan, hogy súlyos becsületsértés, ha egyszerűen csak csodálatosnak és kábítónak nevezem. Azt hiszem, hogy ilyen kabátot királynék is csak háborúk diadalmas befejezésekor kapnak felséges uruktól. Az asszony nyilván észrevette a szemem ijedt és alázatos hódolatát, mert pirulva és őszinte zavarban mentegetőzött:

— Mit szól az én drága bolond jó uramhoz? Az anyám nevenapjára vette — nekem. Már bizony Isten haragszom rá, amiért ilyen... ilyen határtalan.

Nekem nagyon megsajdult, azután kék lángra lobbant a szívem. Nagyon keseredett lélekkel

mentem haza. Egy tekintet a szegény, aranyos kis feleségemre és már tudtam, hogy — ő is látta a kabátot. Az a felhő a gyönyörű szemén... Egy szót se szólt, de biztosan tudtam, hogy látta.

Nem haboztam tovább.

Gondosan körülnéztem a szobában, megpróbáltam, hogy jól be vannak-e téve az ajtók, hogy nem hallgatódik-e valaki, azután odaléptem az asszonykámhoz, aki csodálkozva nézte különös viselkedésemet, megfogtam a kezét és mély ünnepiességgel súgtam bele az arcába :

— Drágaságom, mindenekelőtt egy kérdés ! Tud maga titkot tartani ?

Karikára nyitotta a nagy szemét és ijedten és kissé sértődötten mondta :

— Micsoda kérdés ez ? ... Hát hogy kérdezheti ezt ?

A kérdés valóban fölösleges volt. Mert én tudom jól, hogy az én drágám ezt az egyet nem érti. Nem a mestersége, hogy titkolódzni tudjon. De abban is biztos voltam, hogy bizonyos körülmények között még erre a lehetetlenségre is képes lesz. Tehát — nyugodtan nyugtattam meg.

— Jól van, életem. Tudom, hogy tud. De hogy ezt most különösen hangsúlyozom, ennek nagy oka van. Mert ez a titok olyan, hogy erről még a legjobb barátnőjének se szabad soha, de sohase szólnia. Sőt annak a legkevésbé... És éppen ezért... tán jobb is lesz, ha nem szólok...

A feleségem leplezetlen őszinteséggel jelentette ki:

— Hát azt akarja, hogy megbolonduljak a kíváncsiságtól? ... Hát akkor minek szólt?

Helyeslőleg bólintottam:

— Igaza van. Már késő. De akkor még egy kérdést. Tudja maga, drágaságom, mi az a komplex?

Rámnézett. Nekem a feleségem tekintete nyitott könyv. Ez a tekintet, esküszöm rá, azt kérdezte: *c-e*, vagy *k*? Már t. i. hogy a két betű között vajjon melyik alatt kell keresnie a lexikonban. De szóval ezt felelte:

— Hát persze hogy tudom! Hogyne tudnám?

— Hát persze, aranyom. Tudja, hogy ez azt jelenti: összetett, szövevényes, sokféle. Komplex lélek az, amelynek a megnyilvánulásai különösek, sokszor ellentmondók, zavarosak, olyan logikátlanságokat és ellentéteket mutatnak, amelyek a legkitünőbb lélektantudósnak is sokszor egészen megmagyarázhatatlanok. Érthetetlenek ... Ért engem?

A feleségem kissé ingatag hangon mondta:

— Értem.

— Akkor jó. Mert erre a megértésre most nagy szükségünk van, mind a kettőnknek ... Hát látja, drágaságom, ennek a jelenségnek egy nem ritka esete az, amelyik a szerelemben nyilvánkozik meg. Van egy férfi. Egy férj. Szereti a feleségét. Nem is szereti. Imádja. Élete, halála, minden gondja és

gondolata az ő asszonyáé... ugyanez a halálosan szerelmes férj... ugyanez és ugyanakkor, amikor egész szíve a feleségéé...

A feleségem, a drága, édes kis asszonykám halálsápadtan meredt rám, úgylígy iszonyúan megijedtem és siettem gyorsan kijelenteni:

— Nem én rólam van szó, édes angyalom! Esküszöm, hogy nem én rólam!

Az arcába visszatért az élet színe. A szeme nedvesen fölragyogott, de egész remegő lelke a szavában volt, mikor kérdezte:

— Hát kiről?

— Örök titok.

— Örök titok?

— Hát akkor megmondom. De egy szót se róla soha. Soha! Annál inkább, mert az eset, amilyen igaz, olyan hihetetlen. Hiszen én magam megesküszöm rá oltár és törvény előtt, hogy rajtam kívül még egy más férj nincs a világon, aki olyan igazán, olyan forrón, olyan holtig mélyen szereti a feleségét, mint ez a szerencsétlen Dezső...

— Dezső?

— Dezső.

— Az Ilus...

— Az Ilus ura. Igen. A legjobb, leggyöngédebb, legszeretőbb férj a földön. És mégis...

— És mégis!?

— És mégis.

— Dezsőnek szere...?

Nem tudta kimondani a szót a rémülettől, a

fölháborodástól, az utálattól. Hirtelen kiegyenesedett és szikrázó hangon mondta :

— Ez lehetetlen ! Ez nem igaz ! Aki ezt magának mondta, az hazudott !

Teljes őszinteséggel feleltem :

— Esküszöm, hogy senki se mondta !

Ez a kijelentésem csodálatos meggyőző erővel hatott az asszonykámra. Megtörten mondta :

— Hallatlan . . .

Én pedig folytattam :

— Az. De maga tévedett. Nem szere . . . Nincs szere . . . Nem szeretője van. Csak megtántorodásai vannak. Vagyis : nem két párhuzamos érzés él benne, ami súlyosabb eset. Csak szédülései vannak a szívének, sőt nem is a szívének, csak a vérének, amelyek egy-egy pillanatra azt az egy, igaz, nagy és szent érzését . . . hát . . . hát . . . elmellőzik. Megtántorodásai vannak. Igen. Ez a helyes kifejezés. Találkozik nőkkal, akik . . . valami rejtelmes . . . egészen rejtelmes . . . ellenállhatatlan, de csak pillanatnyi varázsszal vannak rá. A varázs ellenállhatatlan. A . . . a beteg, így kell neveznem, megtántorodik. Muszáj neki. A szédület ellenállhatatlan. De — nem győzöm eléggé ismételni — csak pillanatnyi. És amint a szédület elröppent, a beteg — így kell neveznem — maga se érti, mi történt. Nem érti. És mert szereti, igazán szereti és csak azt szereti, aki ellen vétkezett, a bánat és a bűntudat kígyói marják a szívét . . . Nagyon marják ! Borzasztóan

marják... És hogy vezekeljen, hogy jóvátegye neki magának is érthetetlen vétkét, — rohan a szabóhoz, rohan az ékszerészhez, rohan a szűcs-höz és rohan és összevásárolja mindazt, ami a legszebb, a legdrágább, és rohan, rohan vele ahhoz, akit igazán és nagyon és egyedül szeret... Érti?

Az én drágám arca sápadt volt, a szemében iszonyat és fájdalom. Hirtelen fölkapta a fejét és keményen mondta:

— Ezt az alávalóságot én nem tűröm. Nem hagyom Ilust! Én mindent megmondok neki.

Kissé ijedten csattantam rá:

— Eltekintve attól, hogy a becsületszó se kutya, kijelentem, hogy rövidebb idő alatt nagyobb csacsiságot ki nem gondolhatott volna. Boldog az, aki hisz. Miért akarja ennek az aszszonynak a hitét elrabolni? Miért akarja a boldogságát földűlni?... Még ha az az ember gonosz lenne! De nem gonosz. A legjobb, a legszeretőbb, a leggyöngédebb férj... Csak hát... egy komplex lélek!... Komplex... De ki tehet arról, ha a jó Isten komplexnek teremtette?

Erre a súlyos érvre a feleségem nem tudott mit felelni. Leszerelt. Csüggedten hajtotta le gyönyörű fejét és egyszerre buggyant ki a szeméből a könny és az ajkáról a szó:

— Szegény Ilikém!... Édes Ilikém!

A térdemre vontam, átkarolta a nyakamat és forró arcocskáját az arcomhoz szorította.

Van büntudat és a lelkiismeretfurdalás kígyóinak hegyes a foguk. Fejlett jogi érzékem van és világos tudatában voltam annak, hogy amit műveltem : becsstelen hazugság és gonosz rágalom. De, mondom, az én drága kis feleségem a térde-men ült, átölelte a nyakamat és arcát az enyé-mhez szorította. És én ebben a helyzetben nem tudom olyan rosszul érezni magamat, mint azt a lelkiismeretfurdalás törvénye megkívánná.

IV.

Mikor drága angyalom kellőképpen kisírta magát, egyszerre megrázkódott. Rám függesztette azt a csodálatos szemét és halk irtózattal mondta :

— Tudja, hogy az a szegény Ilus ma is kapott attól az embertől egy csodaszép szőrmekabátot? ... Éppen ma is! ... Borzasztó!

— Borzasztó ...

A feleségem termékeny szeméből megint új könnyek fakadtak. Így tördelte :

— Szegény Ilus ...

Komoran bólintottam a fejemmel és ama nagy és mélységes megindultsággal a hangomban, amelyt arra az alkalomra tartogatok, majd ha egy milliomost lesz szerencsém védeni az esküdtszék előtt, én is beleremegtem az esti homályba, hogy :

— Szegény Ilus ...

MESE

LAKOTT itt Pest környékén egy bizonyos özvegy Csutora Samuné, született Lőrinc Borbála nevű öreg asszony, aki nek igen sok szívfájdalma volt a fia miatt. Egyrészt azért, mert ez a fiú, József nevezetű, egyetlen gyereke volt az öreg asszonynak, másrészt meg azért, mert az emberek nagyon gonoszak, és jaj annak, akit a világ a nyelvére vesz. Mert igaz, ami igaz : egy kicsit különös természetű volt a fiúnak, egy kicsit szeles, egy kicsit garázda, egy kicsit hirtelen, a bot is, a bicska is nagyon hamar megmozdult a kezében, hol ő verte be a más fejét előbb, hol az övét verték be később, sőt az is megtörtént, hogy még az édesanyjára is ráfelejtette az öklét : özvegy Csutoráné azonban mégis nagyon tudta, hogy nem rossz a szíve

a gyerekeknek. Inkább magát érezte bűnösnek, amiért egy kicsit elkényeztette és főként a rossz cimboraságot, meg a hamis tanukat, akik mind gonoszul rávallottak, ahányszor a fiúnak a törvénnyel akadt dolga, a szegény Józsi pedig nem volt olyan huncut, hogy ki tudott volna mosakodni a bajból.

Ez okozott igen sok fájdalmat az öreg asszonynak, akinek forró kínban égett a szíve, mikor a fiát szapulták előtte és még forróbb kínban, mikor szánakozó szóval vigasztalták. Sehonnai naplopónak emlegették szegényt, aki csúnyán fogja végezni az életét és akit az ördög már ott vár a pokol kapujában.

Az öreg Csutoráné ilyenkor hol piros lett a méregtől, hol fehér az ijedtségtől:

— Még csakugyan a pokolba juttatják a szegény magzatomat a hazug nyelvükkel! Még addig szapulják, rágalmazzák, amíg odafönt is elhiszik...

Reszketett a szíve az öreg asszonynak és ami garast el tudott dugni a fiú elől, azon mind gyermektét vásárolt és hordta a templomba, ahol félnap hosszát elimádkozott, hogy valamennyi szentet lekenyerezze a Józsi javára. Mert nagyon istenfélő asszony volt az öreg Csutoráné, a földi hiábavalóságokkal nem sokat törődött, de elhalt a vére arra a gondolatra, hogy a gyereke a pokol tüzén süljön.

Hol így volt, hol úgy volt, csak úgy rendesen

volt, amíg egyszer egészen másképpen nem lett, mint ahogyan szokott lenni. A muszka cár megirigyelte a magyar király jó dolgát és kirántotta rá a kardját. Kiütött a háború. Aki magyar kezét-lábát bírta, puskát vett a vállára és ment segíteni a királynak. Tán százszor is váltotta egymást a nappal az éjszakával, de a magyarok, puskával a vállukon, virággal a sapkájukon nagy nótaszóval nappal, éjszaka csak egyre mentek, mentek a csatába. Persze hogy a Csutora Józsi is elment. Olyan gyönyörű katona lett belőle, mint egy angyal. A lányok teletűzték virággal, pántlikával, csakúgy villogott rajta a sok eleven szín és dőlt a jó szag a sok eleven virágból. Öreg Csutoráné szeméből patakzott a könny, de a Józsinak megvillogott a szeme, mint a karbunkulus és nevetve mondta :

— Ne ríjjon kend, öreg szülém. Inkább csak seperje ki jól a házat, oszt virágot is tegyen az asztalra, mert mikor visszajövök, a muszka császár legszebbik lánya lesz a menyé.

Öreg Csutoráné hitte is, — hát mért ne hitte volna? — de azért csak ömlött a meleg víz a szeméből :

— Nem bánom én, gyerekem, csak azt az egyet tedd meg, hogy írjál.

Hát meg is tette. Nem is egy kártyát írt, hanem kettőt. Hogy úgy mennek a magyarok az orosz cár országába, mint a kés a kenyérbe. Tapossák a muszkát, mint a gyerek a hangyát.

Neki meg már két csillag szállt a gallérjára, meg egy gyönyörű ezüst hold a mellére.

Igy írta a két kártyájába a legény, de harmadikat már nem írt. Reggeltől-estig ott várta a postást öreg Csutoráné a kertajtóban, jött is, de nem állt meg a ház előtt soha. Nem hozta a harmadik kártyát, az öreg asszony hasztalan biztatta, csak a vállát huzogatta:

— Én csak azt hozhatom, nyanya, amit küldenek. Nem én csinálom a levelet, én csak hordom.

Igazat mondott, mert hasztalan ment az öreg asszony a postára is, maga a tekintetes postamester úr se tudott okosabbat:

— Csak várjon türelemmel, lelkem. Lassan jön most a levél, mi meg elébe nem szaladhatunk. Majd csak megjön, ha van minek megjönnie.

Ha van minek megjönnie... De van-e? Várt, várt az öreg asszony, se nem evett, se nem aludt, mindig csak várt, de hasztalan volt minden szorgalmas várakozása. Napok múltak, hetek múltak, de sőt hónapok is múltak, a két kártyáról már lemosta a betűt az anyai könnyek folytonos, csöndes omlása, a harmadik csak nem akart megérkezni.

Öreg Csutoráné belefáradt a várakozásba. Egy reggelen, hogy a postás megint csak tovább ment a kertajtó előtt, elővette a kosarát, egy darab kenyeret tett bele, a karjára vette, azután átszólt a kerítésen:

— Maris lelkem, én most elmegyek. Vigyázz a házra addig.

— Hová megy kigyelmed? A postára?

— Nem a postára megyek. Nem tudnak ott semmit. Elmegyek megkeresni a fiamat.

A Maris szörnyűködött:

— Hová menne mán no!? Hiszen azt se tudja, merre keresse? Hun van az mán, a világ másik szögletibe...

— Hát akkor odamegyek, lelkem. Addig megyek, amíg meg nem lelem. De meglelem, ha a föld alá dugták is a fiamat. Az anyja vagyon. Én meglelem. Te csak vigyázz a házra.

A Marisnak megnedvesedett a szeme.

— Jó, hát csak menjen kigyelmed, majd én vigyázok addig a házra.

Ment, ment az öreg Csutoráné, ahogy a csontja bírta, csak úgy toronyirányában. Eleinte még megkérdezett egy-egy embert:

— Nem tudná megmondani, lelkem, jól megyek én arra, ahun a csata van?

De az emberek vagy mérgesen néztek rá, abban a gondolatban, hogy tán tréfálkozik velük, vagy pedig tréfásan feleltek.

— Csak erre menjen egyenesen, nyanya. De siessen ám, mert nagyon várják. Addig nem kezdik, amíg maga ott nem lesz.

Az öreg asszony elértette a csufolódást, nem átkozódott érte, de nem is kérdezett többet embert. Csak ha útszéli kereszthez ért, akkor nézett

föl és a Mária tekintete után igazodott. Amerre az Anya nézett, arra vette az útját. Így ment az országúton faluk mellett, városok mellett, át hidakon, hegyeken, erdőkön, ment nappal és éjszaka csudálatos nyugalomban és soha egy ág meg nem tépte, soha egy kutya meg nem ugatta, a cipője meg nem rongyosodott és éjszaka mindig teli hold világította az útját. A kenyéréhez egyszer se kellett hozzányúlania, mert soha meg nem éhezett.

Így ment, mendegélt, amíg azután egyszer csak érezte, hogy már nem lehet nagyon messze onnan, ahová igyekszik. Égett szag terjengett a levegőben, romok feketéllettek az út mentén, a házaknak nem volt tetejük, a tornyok csonkán meredtek fölfelé és amerre nézett: sírhalom volt sírhalom mellett. Kicsi domb, nagy domb, rendes meg szokatlan formájú, ki kereszttel, virággal, ki meg jeltelen, csak egy-egy sapka, csákó, sisak volt rátéve, vagy egy kicsike zászló, vagy csak egy hervadó gally a csúcsába tűzve. Ilyen nagy temetőt az öreg Csutoráné sohase látott, de olyat se, amelyik ilyen barátságos lett volna. A halottak nem voltak bezárva a falu szélén körülárkolt kerítés mögé, hanem szabadon heverésztek a sírok, melyik ahol legjobban tetszett neki, domboldalon, vagy síkon, a templom romja tövében, vagy egészen kikönyökölve az országút szélére.

— No, itt egy kicsit megpihenek — gondolta az öreg asszony és csakugyan le is ült a holdvilág-

ban két alacsony sírhalom közé. De alig hogy letelepedett, egyszerre csak egy nagy, farkasformájú állat lép eléje és rámordul :

— Mit keresel te itt, te vén boszorkány?

Öreg Csutoráné nem ijedt meg a farkastól. Őszintén felelt :

— A csatába megyek, a fiamat keresem. Nem tetszik tudni, merre jutok el hozzá leg hamarább?

A farkas morgott egyet :

— Hogyne tudnám, mikor tudom. Azt is tudom, hogy már nincs messze innét. Oda féllábon is eljuthatsz, hát ha az egyik lábadat leharaphatom, megmondom, merre kell menni.

Az öreg asszony egy pillanatig se habozott.

— Hát ha a féllábam is elég odáig, mért ne adnám a másikat? Nagyon szívesen, lelkem!

Erre a farkas azonnal le is harapta az egyik lábát.

— No hát csak ezen az erdőn menj keresztül, ott kérdezd, akit először találsz, ott már mindenki megmondja.

Innen aztán féllábon ugrált tovább az öreg asszony. Ömlő vére végigöntözte az utat az erdőn keresztül, de fájdalmat nem érzett a nagy sietségben és abban a boldog tudatban, hogy már nem sokára látni fogja a fiát.

Egy éjszaka, egy nap tartott az út az erdőn keresztül, megint a hold sütött, mikor a túlsó

szélére ért. Ott az utolsó fán egy fekete holló ült, az rákárógott :

— Hová táncolsz olyan szépen, nénikém !

Csutoráné illendőnek érezte, hogy legalább mosolygjon a kitűnő tréfán. Így felelt :

— A katonafiamat keresem, galambom.

— Minek keresed a katonafiadat ?

— Csak éppen látni szeretném, galambom. Fekete a szárnyad, de azért angyalnak tisztelnék, ha útba tudnál igazítani

A holló kárógott :

— Tudni tudnálak, hát hogyne tudnálak. De annak ára van ám, nenő !

— Ára ?

— Az ám ! De ne ijedj meg : nem nagy. Én olcsón mérem a tudományomat : amire szükség van, attól meg nem fosztalak. De ha csak látni akarod a fiadat, ahhoz a félszemed is elég, úgy-e ?

Az öreg asszony tudta már, hogy a holló mit akar. Szinte mohón mondta :

— Tessék, galambom ! Tessék !

A holló kivágta az öreg Csutoráné félszemét a csőrével, azután megadta a fölvilágosítást :

— Menj csak erre balra, nenő. Átmegy egy fekete vízen, egy fekete hegyen, akkor egy fekete erdőbe érsz. A fekete erdő közepében találsz egy urat, az megmondja : hol a fiad.

Most már két véres csík maradt az öreg asszony nyomán. Egyik a lába helyéből ömlött, a másik

a szeme helyéből. Átment a fekete vízen, a fekete hegyen, a fekete erdő közepén csakugyan ott találta az urat, akit keresett. Finom, magas úr, két kis piros szarva a homlokán, a szeme helyén pedig izzó parázs, amelyből kis kék lángocskák csapkodtak. Ettől már megijedt az öreg Csutoráné, mert egészen olyanforma volt, mint az ördög. Habozott is egy percig, de azután mégis csak megkérdezte :

— Alázatosan kérem a nagyságos urat, a fiamat keresném, oszt ideigazítottak.

A parázsszemű félrehúzta a száját. Vigyorgott és mikor beszélt, a szájából is kék láng csapkodott.

— Jó helyen jár, nénike. Hát hogy hívják azt a fiút?

— Csutora Józsefnek, ha meg nem sértem a nagyságos urat.

A parázsszemű nagy vidáman bólogatott a fejével :

— Ismerem, ismerem, nagyon jól ismerem. Igen kedvemre való legény volt mindig. Hát az, nenőkém, itt van mindjárt a szomszédban.

Az öreg asszony fölsikoltott örömében :

— Itt a szomszédban ! . . . Én drága jó nagyságos uram ! . . . Hol van ?

— A pokolban.

Öreg Csutoráné megtántorodott. A félszeméből vastagabban omlott a könny, mint a másiktól a vér. Tördelte a két kezét, de éppen csak egy

percig. Aztán megcseendesülten, de igen határozottan mondta :

— No hát ha ott van, akkor én is oda megyek ! . . . Én is oda megyek !

A parázsszemű megint vigyorgott :

— Csak menne, lelkem ! Csak menne ! De sora van ám annak. Nem lehet ám olyan könnyen a pokolba bejutni.

Vacogott a foga az öreg asszonynak, amikor kérdezte :

— Nem lehet ? Hát osztán mér nem lehet ?

— Azért, mert aki a pokolba akar jutni, annak bűnének kell lenni. Hát mi bűnét tudja, néni ?

Az öreg asszony lehajtotta a fejét és könnyje, vére vegyesen omlott le a földre. Erre a kérdésre bizony nem tudott mit felelni.

Egyszer aztán a parázsszemű a vállára tette a kezét és igen barátságos hangon mondta :

— Ne sírjon no, öreg. Azért ördög az ördög, hogy tanácsot tudjon adni azoknak, akik a pokolba kíváncsiak. Hát hallgasson rám. Kösse föl magát ide erre a fára, akkor mindjárt a pokolba jut, — ha nem is örökre. Hát ne mondja, hogy nem voltam jó magához ! De se köszönet, se imádság, mert akkor semmit se ér az egész.

Áhítatos jámbor szíve reszketett, vert, sajgott az öreg asszonynak. Csak legalább egyet imádkozhatott, vagy egyszer fölnevezhetett volna az égre ! De nem mert. Átvette a kötelet a parázs-

szeműtől és felkötötte magát arra a fára, amit mutatott neki.

És érezte, hogy száll, száll a lelke lefelé, füstben, lángban, kígyók sziszegésében, denevérek visításában, száll, száll lefelé, míg egyszer csak ott volt a pokol fenekén, ahol ezer ocsmány szörnyeteg nyújtotta felé a karmait és csattogtatta rá a fogát. És ott volt a farkas is, a holló is, a parázsszemű is, akik rávigyorogtak és hangos röhögéssel mondták :

— No, téged ugyan jól becsaptunk, nyanya !
Téged ugyan jól megréfáltunk.

Öreg Csutoráné csak ezt mondta :

— A fiamat akarom látni. A fiamat !

Erre még nagyobb lett az ördögök jókedve :

— Hiszen éppen azért nevetünk rajtad. Mert a fiadat akarod látni, aki nincs itt. A fiadat, aki a csatában esett el, itt ugyan hasztalan keresed. Azok mind a mennyországba mennek egyenesen ! Te pedig most itt sülhetsz a pokolban, amíg a bűnödöt le nem vezekeled !

Egész sereg ördög rohant neki : tépték, marták, tüzes vassal sütögették. Az öreg asszony pedig — csak mosolygott és dőlt a könny a szeméből patkózó örömeiben. Még ő biztatta az ördögöket :

— Csak tépjetek, marjatok, öljetek, lelkem ! Nem fáj az nekem. Mert én nálam boldogabb anya még a mennyországban sincsen !

ZSÓFI

EGÉSZ esti nyolc óra utánig dolgozott az irodájában Oláh, fáradt volt, ideges, a feje is okoskodott egy kicsit: mozgásra és magányra vágyódott. Az est kissé hűvös volt, de nem kellemetlen. Villamoson ment át Budára, a hídfőnél leszállt és elindult a Duna-parton a Műegyetem hatalmas palotája előtt. Mindössze egyetlenegy teremtettsel látott. Egy női alak ült mozdulatlanul egy padon. Oláh, mikor elsétált előtte, szemügyre vette. Nagyon szép, erős és üde, fiatal leány volt, olcsó, vékony gummikabátban, szegényes, dísztelen kalap a fején, az ölében acélláncos kis fekete táská. Mikor a férfi eléje ért, a leány riadtan kapta föl a fejét és Oláh kissé meghökkenve vette észre, hogy a szeme, nagy, kerek, acélkék

szeme tele van könnyel. Megállt és csendesen kérdezte :

— Miért sír ?

A leány egy gyors kézmozdulattal megtörölte a szemét, hátrakapta a fejét, ellenséges tekintetet vetett a kérdezőre és boszusan, elutasítóan felelt :

— Mi köze hozzá ? Hagyjon kérem . . .

De Oláh nem mozdult. Halkan mondotta :

— Ha valakit magányosan sírni látunk, kissasszony, meg kell kérdezni, hogy mi baja. Ez emberi kötelességünk.

A leány megrázkódott. Szinte ijedten kapta el a fejét. A felelet láthatóan meglepte és megzavarta. Mikor megint a férfira nézett, már nem volt boszus az arca, hanem inkább félénk és gyanakvó. Tétován nézte végig az elegáns, finom urat és zavartan dadogta :

— De miért ? . . . Miért tetszik kérdezni ?

Oláh vállat vont. Csendesen és komolyan felelt :

— Már mondtam. Kötelességből. Aki sír, annak valami baja van. Akinek valami baja van, azon segíteni kell. Ha lehet . . . És ha megengedi.

A leány csodálkozva meredt rá :

— De miért segítene ön rajtam ?

Oláh nem felelt erre a kérdésre. Egy perccig szótlanul állt, aztán hirtelen kérdezte :

— Vacsorázott már ?

A leány arca vérvörös lett. Elfordította a fejét és boszusan, de alig hallhatóan mondta :

— No de ... Hát mi köze ...

— Ebédelt már ?

Ez a második kérdés oly keményen, határozottan és követelőően hangzott, hogy a leány ijedten ugrott föl. Az arca lángolón meredt a férfira, de csak egy pillanatig. Azután alázatosan omlott le és úgy állt ott, mint egy tetten ért bűnös : némán és megtörve.

— Tehát se nem vacsorázott, se nem ebédelt.

A leány egy pillanatig szótlanul állt és mozdulatlanul. Azután hirtelen vastagon szakadt ki a könny a szeméből és izzó dühvel mondta :

— Az Isten verje meg a világot ! ... Bár-csak ... Bárcsak ...

Hirtelen mosolyra torzult az ajka.

— Nézze ! ... Nézze ! — kiáltotta és egy heves mozdulattal egy olcsó kis bugyellárist rántott ki a táskájából és a férfi elé tartotta. Ez bele-nézett. Egy tizfilléres meg egy egyfilléres volt benne.

— Ez bizony nem sok — mondta halkán Oláh. Az oldalzsebéből kihúzta a tárcáját, kivett belőle egy százkoronás bankjegyet, összehajtogatta, bele-tette a bugyellárisba és így adta vissza a leánynak. Ez valósággal megkövülten nézett rá. Mikor a nagy bankót meglátta : fönnakadt a szeme. Az a mohó mozdulat, amellyel a bugyelláris után kapott, tisztára ösztönös volt és öntudatlan. Utána

egy pillanatra a keze tanácstalanul, ijedten állt meg a levegőben.

— Tegye el az erszényét — diktálta a férfi és a leány engedelmeskedett. Nyugtalan szeme rövid, repeső tekinteteket vetett a férfi arcába, a homloka égett a zavartól, megrázkódott és egyszerre möhön kérdezte :

— Kihez legyen szerencsém ?

Oláh kissé meghajolt és megmondta a nevét.

A leány biccentett a fejével.

— Engem Zsófinak hívnak. A másik nevemet is muszáj megmondani ?

— Nem. Ez is elég. Szép neve van, Zsófi.

A leány zavartan mosolygott.

— Oh dehogy. Inkább nagyon is közönséges. De köszönöm, hogy tetszik.

Szó és ellenkezés nélkül tűrte, hogy Oláh karonfogja és úgy ment az oldalán, mint egy alvajáró. A legközelebbi vendéglőbe mentek. Meglehetősen szerény hely volt és meglehetősen üres.

— Ha megengedi, Zsófi, majd én rendelek.

A leány nagyon szívesen megengedte. Érdeklődve nézett szét a teremben és teljes őszinteséggel mondta :

— Milyen fényes hely !

Mikor látta, hogy Oláh elmosolyodik, elpirult.

— Nagyon barátságos hely . . . Meglehető . . .

A vacsora megérkezett. A leány kissé habozva fogott az evéshez, de azután — a természet megkövetelte a maga jogait. Oláh inkább csak marki-

rozta az evést ; nem volt elragadtatva a szakácsné tudományától, lopva a leányt nézte, akinek fölségesen íztelt minden. Csak most látta : milyen gyönyörű teremtés. Egészséges, rózsás, üde és erőteljes. A május szobra. A tavasz édessége volt széles, piros ajkán, a nyaka mint a márvány, a válla csupa mosolygó, friss erő. Az alkotó természet és a mindenható ifjúság büszke diadala minden szegénységen és a körülmények minden mostohaságán.

Egy negyedóra alatt a leány átmelegedett és boldog hálája kitörésében mint a lavina omlott belőle az őszinteség. Oláh nem emlékezett rá, hogy csak egyet is kérdezett volna tőle és a leány ezer kérdésre felelt. Megmondta a másik nevét is, hogy egy felsőmagyarországi községből való, hogy még öt kisebb testvére van, hogy az apja tanító volt, meghalt, az anyja férjhez ment és ő ezért nem maradhatott otthon. Hogy nyolc hónapja van idefönt, egy szállítóüzletben volt alkalmazva havi ötven koronáért, de elveszített egy számlát és a főnök felesége gyűlölte és most egy hete el kellett jönnie. Hogy egy lány tartozik neki nyolc koronával, de nem tudja megkapni tőle, viszont ő is tartozik a háziasszonyának három koronával és már nem mert hazamenni és majd szétesett a feje, mert van egy nénije Pettauban, aki folyton hívja magához, de idáig nem akart rokonhoz menni, bár igen jó asszony, és most már menne, de az útiköltség husz korona. És haza írni nem

akart, mert akkor az anyja agyonsírná magát, és már a fülbevalója sincs meg : öt koronát kapott rá és abból élt hat napig kávé és megint csak kávé. De mégis csak van Isten és tesz csodát.

És mialatt beszélt, gyónt, vallott, — evett, mint egy kiéhezett kis farkaskölyök, valami furcsa, fanatikus mohósággal.

Oláh pedig hallgatta és — neki is folyton számok táncoltak a gondolatában. Hogy neki rossz esztendő az, amikor csak ötvenezer koronát keres, hogy tegnap ezer koronát adott kölcsön a kaszinóban egy fiatal úrnak, abban a biztos tudatban, hogy sose fogja visszakapni, hogy neki egy skatulya szivarért nem sok, amennyiből ez a leány egy hónapig megélt, és hogy ez a leány, aki megér egy milliót, ha kép, vagy szobor : oly varázsosan szép ez a lány, egy vacsoráért meg egy százkoronásért most nem győzi az élete elég titkát és őszinteségét alázatos és boldog hálával a lába elé szórni. Valami csöndes, de sűrű keserűség öntötte körül a szívét és dühös lett, anélkül hogy világosan meg tudta volna magának mondani, miért.

— No, Zsófi, — kérdezte — készen vagyunk ? Mehetünk ?

— Óh igen — felelte a leány engedelmesen, és mikor már az utcán voltak, akkor se kérdezte, hogy hová. Odaámult a férfihez és némán haladtak egymás mellett a hídig. Ott Oláh megállt és csöndesen mondta :

— No, Zsófi, itt maga fölszáll a villamosra. Hazamegy, kifizeti a háziasszonyát és holnap elutazik a nénihez Pettauba.

A leány mintha kővé vált volna. Megmerevedett arccal nézett a férfira. Dadogva mondta :

— És . . . És ön ?

— Én is megyek a dolgomra.

A leány csak állt tétován, értetlenül. Egy ösztönös mozdulattal a táskáját a férfi felé nyújtotta és alig hallhatóan kérdezte :

— És a pénz ? . . . A pénze ?

Oláh nyugodt, komoly hangon felelt :

— Azt kölcsön adtam magának, Zsófi. Tudja a nevemet meg a címemet : majd ha egyszer jól megy magának, hát megküldi.

A leány nyugtalanul kérdezte :

— Megbántottam ?

A férfi elmosolyodott. Megfogta a leány kezét, megszorította és nagyon meleg hangon mondta neki:

— Mivel bántott volna meg, Zsófi ? Sőt ellenkezőleg. Egy nagyon kedves, szép örömet szerzett nekem ebben a komisz életben.

A leány még mindig zavartan és homályos szemmel nézett rá. Azután elpirult és igen halkán mondta :

— Akkor hát . . . nagyon szépen köszönöm.

Egy villamos jött. Oláh megfogta a leány karját és fölsegítette a kocsira.

— Irjon nekem egy képeslapot, Zsófi ! — mondta hangosan.

Választ már nem kapott. Amint a kocsí eldübörgött, egy pillanatra heves nyugtalanság rohanta meg a szívét. Zavaros érzései támadtak. Hirtelen homályossá lett előtte : miért tette azt, amit tett.

— Ez a legszebb leány, akit valaha életemben láttam — gondolta magában és szinte kétségbeesetten nézett körül egy kocsí után, amivel utolérhetné. De nem volt. És a villamos búgása már a híd túlsó oldaláról hallatszott.

Elmosolyodott.

— Egész éjszaka, nem fogok tudni aludni, mert egyszer egy nemes dolgot cselekedtem... Eh! Hadd tudja meg szegényke, hogy ilyen is van a világon.

*

Csak egy meglepett mozdulat, egy szemvillanás, egy mosoly és az automobil — hatalmas, pompás kocsí — már tova is suhan a portalan, fehér úton. Oláh szoborrá dermedten állt meg. Annyira meg volt illetődve, hogy a kísérőtársa, egy cseh gyáros, elmosolyodott.

— Önt, úgy látom, nagyon meghatotta ez a váratlan találkozás a nagyhercegnével?

Oláh értetlenül mondta :

— A nagyhercegné?...

A cseh nevetett.

— Hát nem ismeri? Pedig, mintha rámosolygott volna önre! Vagy tévedett volna?

— A nagyhercegné ?

— Igen . . . Hát persze nem *úgy* nagyhercegné, csak — úgy. Azaz hogy alkalmasint már csak a nagyherceg özvegye. Mert a nagyherceg már se tavalý nem volt itt, se az idén. Úgy látszik : meg-sokallották a boldogságát. A nagyherceg eloszlott, de a gyönyörű villa, amit vásárolt neki, a legszebb az egész tó mentén, az megmaradt, és a két pom-pás autó is megmaradt, a nagyherceg, úgy látszik, nem volt se hálátlan, se szűkmarkú.

— Érdekes . . .

— A nő ? Nem : az több, mint érdekes. Én már bejártam a világot, de ennél szebb teremtest nem láttam. És az is bizonyos, hogy nagyszerűen tud viselkedni. Vagy az izlése, vagy az ügyessége, vagy mind a kettő egészen kivételes. Végre is itt mindenki tudja róla, hogy kicsoda, és — senki se tud róla semmit. Olyan urak, sőt csak olyan urak fordulnak meg a szalónjában, akik egy igazi nagy-hercegné szalónjában is megjelenhetnek.

— Érdekes . . .

— Csodálom, hogy ön ezt nem tudja. De persze, csak két napja van itt. Én tíz esztendeje minden évben itt nyaralok . . . Különben azt mondják, hogy ez a nő nem *alulról* jött. Állítólag egy román bojár leánya, valami keleti hercegisasszony.

Oláh nem válaszolt. Nem cáfolta meg a román hercegnőt, pedig most már emlékezett. Őt vagy talán hat esztendő mélységéből egy borulatos, hűvös est képe emelkedett föl a gondolatában,

egy gummiköpenyes, szegényes köntösű szép fiatal leány, vacsora egy budai vendéglőben, csodálkozva és értetlenül bámuló nagy, kék szemek, azután a villamos kocsi távoli bűgása... Ez a villamos csakugyan messzire ment, hogy itt érte utól.

Oláh most már a második éjszakán nem aludt nyugodtan a budai este miatt. Minduntalan eléje villant a tóparti kép, a bronzlámpás, nagy sötét-kék automobil, benne a sárga selyemülésen egy elegáns, gyönyörű szőke nő, a meglepetés föl-villanásával a szemében és mosolyával az ajkán. Megpróbálta az egyik jelenséget álöltöztetni a másik köntösébe és megfordítva: de nem ment. Szinte lázasan zavaros képzeleti támadtak: határozottan és világosan csak azt érezte, hogy az a leány gyönyörű, a csehnek igaza lehet, hogy a legszebb a világon és a gondolatai zavaros hátterében egy magas, ridegen egyenes, aransujtással borított férfialak emelkedett ki a homályból, gőgösen, hideg gúnnyal szegezve rá ellenséges tekintetét: a nagyherceg...

Már hajnalodott, mikor elnyomta végre az álom és valamivel később kelt, mint rendesen.

A levelei között volt egy, amelyiken nem volt bélyeg.

— Egy inas hozta — jelentette a portás.

Oláh egész bizonyosan tudta, ki küldte. És nem csalódott.

»A mai estéjét nekem kell áldoznia. Nálam kell ebédelnie. Nagyon szívesen elküldeném érte

a kocsimat, de nem tudom, akarja-e? Különben a villa előtt száz lépésnyire van a hajóállomás. Ha még emlékszik rám: el fog jönni.»

Se megszólítás, se aláírás. Oláh, maga se tudta miért, majdnem elkiáltotta magát örömében. Csodaszép, verőfényes nap volt. Mintha az idő aranyos muzsikaszóval kért volna bocsánatot, hogy még olyan soká lesz este.

*

A hófehér hajó talán tíz perccig se sétált még és harangozott a megállónak, ahol Oláhnak ki kellett szállania. A hajóhídnál egy szürke selyemköpenyes nőalak állt egyedül. Oláhnak földobbant a szíve:

— Csak nem tán?

De csakugyan ő volt. Mosolygó arccal, előre nyújtott kézzel jött a férfi elé és nagyon elfogódott hangon, halkán mondotta:

— Úgy féltem, hogy nem jön el!

Oláh mosolygott.

— No de, hát hogy is gondolt ilyet...

Hosszan, melegen néztek egymás szemébe. A leány arca ragyogott az örömtől. Nevetve kérdezte:

— Vallja meg őszintén: megismert?

— Megvallom őszintén: igen.

— És a nevemre emlékszik?

— Nem, Zsófia, arra már nem emlékszem.

A leány arcán őszinte meglepetés tükröződött. Csöndesen mondta :

— Érdekes . . . Csakugyan tudja . . . Érdekes.

Oláh mosolyogva mondta :

— Hisz mondtam magának, hogy nekem nagyon tetszik ez a név ! De igazán gyönyörű és zavarba hoz, hogy maga fáradt ki elém.

A leány egy oldalpillantást vetett rá, furcsán, röviden elnevette magát és csak később szólalt meg :

— Nehezen vártam. Nagyon sokat gondoltam magára. El se képzelheti, hogy milyen sokat . . . És ez a fáradság, amint láthatja, nem is volt túlságos . . .

Csakugyan, már ott is voltak a villa kapujában. Gyönyörű, nagy kert a szeliden emelkedő hegyoldalon : az épület nagyon finom, egyemeletes kis palota, síma, nyugodt, se nem kacér, se nem pompázatos. A leghatásosabb benne a nagy, szokatlanul széles és középiűtt tornyosan kigömbölyödő üveges folyosó, úgy megrakva bútorral, porcellánnal, bronzsal, faragott oszlopokkal és állványokkal, mint egy múzeum.

— Így kaptam, — mondta a leány — ahogy van. Egy öreg francia hercegné örökösei adták el és én egy szekrényt se mozdítottam el a helyéről. Az a hercegné bizonyosan jobban tudta, minek hol kell lennie, mint én. Akarja megnézni a házat ?

Oláh akarta. Érdekelték a szép és finom holmik, annyival is inkább, mert ami még jobban édre-

kelte volna, arról úgyse lehetett beszélni. Minden kérdés illetlenség lett volna. És a leány ebben a tekintetben — nem jött elébe. Egy szót se ejtett a múltból. Sorra járták a szobákat : egyik kisebb volt, mint a másik, némelyik valósággal csak egy zugocska, de mind selyemmel kárpítozva, csupa aranylábú bútor, sok gobelin, kevés szőnyeg, furcsa asztalkák, sok tükör, de sehol egy kép és sehol egyetlenegy óra. A leány tízszer is elisméltelte :

— Ki se mondhatom, mennyire örülök, hogy megint találkoztunk.

A vacsoránál az a meglepetés érte a férfit, hogy nem voltak ketten. Egy koros és nem egészen bajusztalan dáma volt a harmadik, aki nem lehetett a linzi nagynéni, mert csak franciául, meg az anyanyelvén : olaszul tudott. Talán ez is hozzátartozott az öreg hercegné hagyatékához. Oláh bizonyára elengedte volna, mert a kedvéért csupa közömbös dologról kellett beszélni. Kárpótlásul : az ebéd fejedelmi volt, a bor édes és szikrázó, a pezsgő a leggőgösebb reimsi név. A leány egy gyűszűnyit se ivott, de Oláhnak muszáj volt.

Csendesen mondta :

— Ha azt akarja, hogy mámoros legyek, akkor ez az ital már — elkészt.

A leány szeme diadalmasan villant meg. Megint csak azt mondta :

— Nagyon örülök, hogy eljött. Nagyon sokat gondoltam magára.

Oláh áttüzesedett szemmel nézte a csodaszép arcot, a viruló, húsos ajkat, a csodálatos, telt, márványos nyakat, a földetlen, gömbölyű, fehéren izzó vállakat. Nem hazudott. Forró szédületet érzett: a vére heves és égő lüktetését. A levegőben egy nagyszerű ígézet lehellelte áradt és gyújtogatta a türelmetlenségét. Szinte fenyegető indulatok torlódtak föl a lelkében az alkalmatlan harmadik, a bajuszkás dáma ellen, aki végre is, mintha megérzett volna valamit, fölemelkedett és távozott.

Abban a pillanatban, amint kint volt az ajtón, Oláh perzselő indulatban, egy szilaj mozdulattal kapta át a leány derekát és az ajka kielégíthetetlen szomjúsággal forrott rá a leány vállára. Ez egy igen gyöngye ellenkező mozdulatot tett. Csöndesen, tétován emelkedett föl a székről és súgva mondta:

— Gyerünk innen.

És a karját odanyújtotta a férfinak, aki hevesen, forrón szorította magához. Túrte, hogy szorítsa és megittasuljon az érintésétől, forró és édes illatától. Egy keskeny kis félhomályos szobába értek. A férfi forrón, rekedten sugta:

— Hát csakugyan örül? ... Hát csakugyan gondolt reám?

A leány csöndesen, kérő hangon mondta:

— Engedjen el egy pillanatra ... Kérem.

Egy lassú, de energikus mozdulattal szabadította ki magát, egy asztalkához lépett, amelynek

a fiókjából borítékot vett ki és a férfinak nyújtotta. Oláh tétován nyúlt érte és zavartan kérdezte :

— Mi ez ?

A boríték nyitva volt. Oláh belenézett. Egy százkoronás bankjegy volt benne. Ijedten ismételte meg a kérdést ?

— Mi ez ?

A leány nyugodtan felelte :

— A tartozásom. Nagyön köszönöm.

Oláh érezte, hogy elsápad. Zavartan tördelte :

— És ez . . . olyan sürgős ? . . . Olyan sürgős ?

Nyugodtan, hűvösen hangzott a válasz :

— Nem. Nem is siettem vele. Vártam a vacsora végéig. Mert azzal is tartoztam. Most már kvittek vagyunk.

Oláh rémülten kiáltott föl :

— De Zsófia !

A leány egyenesen állt az asztalka mellett. A szemén valami hideg, sőt ellenséges sugár villogott, de a hangján csak alig érzett az indulatnak egy halk remegése :

— Már nem hívnak úgy. Levetettem azt a nevet, mint azt az életet, amelyet azzal a névvel éltem. Nem maradt meg belőle semmi más, mint annak az alamizsnának a terhe, amivel magától látott jónak megalázni. Most, hála Istennek, ettől is megszabadultam. Ezért vártam magát olyan nagyön. Ezért gondoltam magára olyan sokszor. Ezért vagyok boldog és hálás, hogy eljött.

Oláh mintha forró tűzzáporban állt volna. Egy szó a szívére szállt és elviselhetetlenül égette. Szinte magánkívül ismételte :

— Alamizsna . . .

A leány csöndesen mondta :

— Az volt. Mert maga jónak látta, hogy azzá tegye. Hogy úgy adja, mint egy koldusnak . . . Aminthogy az is voltam. Maga világosított föl róla, hogy az . . . az voltam.

Oláh egy szót se tudott szólani. Zavar, düh, szégyen és egy hirtelen támadt nagy-nagy szomorúság fojtogatták a torkát és tették némává. A leány várt egy darabig, azután megenyhült, de igen hűvös hangon mondta :

— Tudom, hogy maga nem szorult rá, de el kell fogadnia. Odaadhatja az inasnak, vagy a soffőrnek, aki beviszi.

Megint várt egy percig.

— Fáradt vagyok és fáj a fejem.

Oláh föleszmélt, megrázkódott, zsebrevágta a borítékot és meghajolt.

— Jó éjszakát.

A leány kikísérte egész a kertajtóig. Oláh még mindig szédült kissé. Mikor egészen fölcsudott, már a selyemfüggönyös autóban ült. Megdörzsölte a homlokát és mintha valakihez beszélne, hangosan mondta :

— Megmenteni . . . És én meg akartam menteni . . .

Összecsapta a kezét és hangosan elkacagta magát.

LÖRINC CSÁSZÁR SÓTARTÓJA

ABEL BÁRÓ a csendes Dér-utcában lakott egyedül egy finom és komoly kis földszintes palotában, amelynek keskeny, fiókos bronzkapuját patinás domborművek borították, a berakott ablakok kovácsolt vasból való, kosaras rostélyai fölött széles, firenzei stílusú ereszt húzódott végig a földélszélén. A palotának, sajnos, csak tizenegy szobája volt, ami az idő telésével egyre súlyosabb gondot okozott Ábel bárónak, aki érezte, hogy egy-két, a legjobb esetben három év múlva a pincébe fog szorulni, mert már a padlás erősen kezdett zsúfolódni.

A báró teljesen egyedül lakott a palotában és maga személyére a téresség irányában éppen-

séggel nem voltak rendkívüli igényei. De : gyűjtő volt. Régi, rendíthetetlen és szenvedélyes szerelmese mindennek, amibe az alkotásnak egy lázas, boldog, szerencsés, sorvasztó pillanatában a Szép örökre belélopta magát, vagy amin a múltra hanyatlott idő itt felejtette elköltözött lelke egy darabját, már rég meghalt örömeinek és izlésének egy virágát. Ennek a rajongója volt Ábel, a férfi amaz erőszakos, nyugtalan önzésével, amely mindenáron a magáénak követeli, amit szeret, és nincs pihenése, amíg végleg és teljesen a magáénak nem tudja. A szeme folyton ezeket a dolgokat kereste, amelyekben mintha melódiák zengénének : forró himnuszok tele az örökkévalóság sóvárgásával, vagy elképzelhetetlenül halk és tiszta dalocskák, oly távolról zengők és elenyészőek, mintha ezer esztendő távolából énekelné egy leány hófehér lepelben feküdve, csukott szemmel és mozdulatlan ajkakkal. Képeket, amelyeken a színek, mint hosszú-hosszú keresés után végre szerencsésen egymásra talált szerelmesek a boldogság végtelen harmóniájában ölelkeznek össze. Finom, vékony porcellánokat egy rejtelmes tűz visszfényével a csillogásukban és valami mélységes, meleg mosollyal a rózsáikon és lilomaikon. Bronzfigurákat, amelyeket a patina zöld moszatjával borított el az Idő állóvize. Karcsú oszlopokat, amelyekhez valamikor elsülyedt századok elsülyedt leventéje támaszkodott csattos cipőben, feszülő selyemharisnyával a lábán és

aranymarkolatos, keskeny, egyenes karddal az oldalán. Pompás márványkandallókat, amelyek olyanok, mint egy kihült, nagy fejedelmi szív. Kecses vázákat és komor, repedezett ajkú urnákat, mohos amoretteket, furcsa, nagytüdejű, sok ravasz játékkal körültréfált, de naív és kezdetleges szerkezetű órákat, súlyos, drága vésetű gyertyatartókat és kapcsos mesekönyveket, iniciálékkal, amelyekbe fele életét és egész szemévilágát belerajzolta rácsos ablakú, kopár kis cellájában a kegyes barát. És fegyvereket és páncé, lokat és lakattal záródó vascsizmákat és furcsa-öblös, csavart orrú kancsókat, amelyekből kétszáz esztendő előtt itta keseredett gazdájuk az utolsó mámort.

Hány képe, szobra, márványa, bronz, fegyvere, vödre, porcellánja, kandallója, lámpája, órája volt már Ábelnek, azt ő maga se tudta. Ezzel nem is törődött. Hogy jegyzéket vagy katalógust csináljon, ettől a munkától mindennél jobban irtózott, mint ahogyan semmiféle szerelmesnek se jutott még soha az eszébe, megszámlálni: hány szál haja van az imádottjának... Különben is: egyáltalában nem foglalkozhatott sokat a tárgyaival. Néha hétszámra nem is látta őket és ha egy futó szemlére végigsuhant a tizenegy szobán, vagy a kezébe vett egy régi csészét és megindult szemmel nézegette a vékony, szinte csak sejtelmes repedést, amely mint az enyészet egy sóhaja illant végig a sápadt porcellánon,

hamar, szomorúan tette le megint, mert sietnie kellett. Sietnie kellett, mert az volt a gyötrő érzése, hogy még mindig nem találta meg, amit keresett, aminek a mivalóságával egyáltalában nem volt tisztában, sőt nem is sejtette : mi az, de onnan tudta, hogy még hiányzik, mert kereső kedve forróbb, szenvedélyesebb és gyötrőbb volt, mint valaha. Pedig sokszor fölsóhajtott :

— Jó lenne már abbahagyni ! Jó lenne már pihenni. Hol fogok aludni egy esztendő múlva ?

Ez a kérdés igazán súlyos volt és szinte kilátástalan. Ábel báró ágya ugyanis az utóbbi időkben már az előtér egy keskeny falmélyedésébe szorult, ahol, hogy elférhessen, a szélességéből húsz centiméternyit le kellett fűrészelni. És Ábelnek hozzá kellett szoknia, hogy teljes mozdulatlanságban aludjék, mert minden óvatlan kézlendítés csodás vázák és kristályok életébe kerülhetett volna. Szerencsére nagyon kevés időt tölthetett az ágyában, mert az ügynökök kora hajnalban és késő éjszaka is fölkeresték, ha valamelyik : talált valamit.

*

Még csak alkonyat volt, bús, párás téli alkonyat, de Ábel már a keskeny ágyban feküdt, fegyelmezett mozdulatlanságban. Betegnek vagy legalább is végtelenül leszereltnek érezte magát. Nagy szerencsétlenség érte. Kora délelőtt megjelent nála Árion, a csodaügynök, aki valamely

rejtelmes képességgel a legmélyebb pincék fenekén is megérezte a műkincset és akinek ez a bámulat szimatja Ábel báró gyűjteményének legbecsesebb darabjait szerezte. Árion izgatott volt, a szeme csillogott és a hangja remegett a fölindulástól.

— Báró úr: repüljünk! Találtam valamit, amiért, ha a British Múzeumnak viszem, rögtön lordnak nevez ki az angol király. Ez az életem eménye és örök büszkesége.

Ábel báró csendesen kérdezte:

— No, mi az, Árion?

A csodaügynök odahajolt a báró füléhez, valami olyan tartással, mint a cigány, mikor a mulató úr legkedvesebb nótáját húzza és mintha minden szót külön bíborvánkosra helyezve nyújtana át neki, úgy suttogetta:

— Lőrinc császár sőtartója.

Ábel báró megrendült. Tágranyilt szemmel meredt az ügynökre.

— Lehetetlen... — suttogetta. — Lehetetlen... Hogy jutott a nyomába?

Árion ravasz és gögös mosollyal felelt:

— Ez már az én mesterségem titka, amit nem fogok elárulni. A báró úrnak elég tudni azt, hogy megtaláltam és amit Árion megtalál, azzal először senki máshoz nem megy, mint a báró úrhoz. De nincs veszíteni való idő! A többi ördög se alszik.

Lőrinc császár sőtartójáról ismertetést írni

egyszerűen megsértése lenne az általános műveltségnek. Hiszen kisebb tanulmányokon kívül nem kevesebb mint negyvenkét önálló könyv jelent meg a kora középkori ötvösművészet ez elragadó és igézően eredeti remekéről, amely a múlt század elejéig világhírű ékessége volt egy francia gróf gyűjteményének, amíg egy éjszakai tűzvész alkalmával a műértő világ irtózatos megdöbbenésére és gyászára — eltűnt. Azóta egész expedíciók szerveződtek a föl kutatására: hasztalanul. Lőrinc császár sőtartóját, az ötvösművészetnek ezt a Kohinoor-ját elveszítette az emberiség.

Az autó a Belváros egy szűk utcájában egy duplaudvaros régi ház előtt állt meg. Árion a belső udvar egy földszintes lakásának az ajtaját zörgette meg. Egy öreg asszony jelent meg a küszöbön és barátságosan invitálta beljebb az urakat. Árion a báróra mutatott és nagy reverenciával mondta:

— Hát tisztelt Bohrné asszony, itt van a méltóságos báró úr, aki sőtartókat gyűjt, ez a passziója és aki jó áron megveszi a maga sőtartóját.

Az öregasszony bánatosan mosolygott:

— Fájdalom, igen tisztelt Árion úr és méltóságos báró úr, a sőtartóval már nem szolgálhatok. Azt ma korán reggel elvitték. Én a csarnokban voltam bevásárolni, a fiam volt itthon, jött egy idegen úr, valami amerikai, vásárolt egy pár apróságot és megvette a sőtartót is. Száz koronát

adott érte. Úgy éljek; száz koronát. De vannak más, nagyon szép dolgaim.

Árion megtántorodott, azután olyan mozdulatot tett, mintha rá akarná vetni magát az öreg asszonyra, hogy megfojtsa. Szerencsére a báró észrevette, hirtelen karonragadta és vonszolta ki felé, mialatt az asszony ijedten és értetlenül bámult utánuk.

De mire a kapuig értek, már a báró nagyszerű önuralma is megrokkant. A keze bágyadtan foszlott le Árion karjáról és mélységes fájdalommal a hangjában mondotta:

— Árion, ez nagy szerencsétlenség.

Az ügynök vagy nem tudott, vagy nem mert szólni. Verejtékes homlokkal, összekuporodva ült a kocsiban és mikor loppal, oldalvást egy tekintetvet vetett a báróra, látta, hogy ennek az arca halovány és kétségbeesett, a pillái fáradtan csukódnak a szemére. Az úton csak egyszer szólalt meg halk sóhajtással:

— Árion, miért is szólt? ... Miért is szólt? ...

Árionnak a fájdalom és a szégyen égette a szívét. Mikor kiszálltak az autóból, a keserűségtől szinte magánkívül dadogta:

— Báró úr ... én csinálni fogok valamit! Esküszöm, én csinálni fogok valamit ...

És elrohant.

Ábel szeliden mosolygott, szinte vánszorogva ment be a palotába, a kezét a szemére szorította, így suttogetta:

— Ez nagy szerencsétlenség . . .

Szédült. Egész testében iszonyú forróságot érzett és olyan fáradtságot, amelyet még soha életében. A váratlan csapás megtörte. A tekintetét révetegen hordozta körül a rengeteg mindenféle holmin, amit most egyszerre csupa haszontalan lim-lomnak érzett. Óvatosan és roskadozó léptekkel vonszolta oda magát az ágyához és valósággal ráomlott a keskeny nyoszolyára. A feje izzott, mint egy tűzgolyó, a láz lassú áradással harapódzott végig az erein. Érezte, amint egész teste belemerül a csend langyos vizébe és süllyed, egyre süllyed a folyton higabbá váló folyadék fenekére, messzebb és mindig messzebb az élet partjától.

*

És ekkor : egyszerre hangot hallott, amely megállította a puha és kellemes süllyedésben. Valami különös zörejt, oly távolit és illanót, hogy szinte a csöndnek is vissza kellett fojtania a saját lélekzetét, hogy hallhatóvá tegye. Valami egészen súlytalan zaj volt ez és a hangok is, amelyek az alkonyati félhomályban kikülönböződtek belőle, mintha nem maguk a hangok, hanem csak hangok tükörképei lennének.

Valaki indulatosan mondta :

— Meddig várjunk még és mire várunk tulajdonképpen ? Magától a helyzetünk soha meg nem változik és amit a tegnap nem adott meg, a holnap se fogja meghozni, ha mi nem csinálunk

magunk egy *mát*, amely megteremti a változást. Tenni kell!

Ábel rögtön megismerte a hangot, noha még sohse hallotta. Ez a Demagóg, a legbelső szobában. Egy gyönyörű márványszobor, a gyűjtemény egyik legrégebbi darabja. Fölcusdott és izgatottan figyelt.

Zavaros moraj, amelyből egy porcelláncsésze éles, finom és panaszosan remegő hangja csendült ki:

— Legjobban szeretném, ha összetörnék, mert iszonyú az, amit szenvedek. Ép, egészséges és viruló vagyok, akár csak az első századik születésnapomon. Az lenne a gonosz sorsom, hogy puha, piros, meleg ajkak tapadjanak boldog szürcsöléssel a szélemhez, hogy édes italok kelyhe legyenek. Finom fehér ujjacskák cirógassanak, és itt didergek hidegen, tétlenül, elhagyatva, elfalazva minden rendeltetéstől...

Egy egész kórus zúgott föl:

— Hát mi!? ... Mi nem éppen így vagyunk?

Egy öblös szájú kancsó rekedten hörögte:

— Helibert vezér minden csatája előtt belőlem itta a mámort, amely a világ első hőségé tüzelte és most...

Egy kis arany kehely sírt:

— Én a Lia királynő ivópohara voltam és most mindenféle rossz gombbal vagyok tele.

Egy nagy, oszlopos óra, valóságos palota, tom-pán zendült meg:

— Az eredeti mesterségemen kívül kilenc dalt tudok előadni tizennyolc hangszeren és tíz harci játékot. Én voltam a fejedelem kedvence, akiért harminc falut ígért a kalingodi érsek : mi lett belőlem? És mi lett ezekből a szegény társaimból itt? ... Még csak egy falusi harangozónak se mutatjuk az időt, mikor a toronyba kell sietnie ...

Egy furcsa, rozsdás, recsegő és félelmetes hang vágott bele a zsvajba. Egy régi, dimatlan, nehéz és lehetetlen puska torkából tört elő :

— A ti sorsotok is gonosz és fölháborító, mert az élet jogát veszi el tőletek, de mit szóljunk mi, akiktől a halált rabolja el ... Akiknek már semmi keresetünk a mai világban, testvéreink, sőt már gyermekeink is rég eltűntek e korból, amelyben nincs többé keresnivalójuk. Csak minket tart itt egy gonosz erőszak, hogy ne vessenek és gúnyolódjanak a nehézkességünkön meg a naivságunkon. Átkozott porkoláb ! ...

— Ledöfni ! — csattant föl a bronz lándzsás hangja.

Egy szintén bronzból való vaddisznó dühösen rőfögte :

— Fölhasítom a beleit ! Fölhasítom ! ...

Egész káosza támadt a panaszos, dühös és fenyegető hangoknak :

— Nem hagy élni !

— Nem enged meghalni ...

— Zsarnok !

— Ledöfni !

— Porkoláb !

Fölhasítom . . .

— Elég volt . . .

Ábel mindent hallott és mindent megértett. Tudta, hogy miről és kiről van szó. A fájdalom és a rémület szikláit zuhantak a szívére és a rettenetes teher nyomása alatt képtelen volt a legkisebb mozdulatra. De még arra is, hogy a szemét fölnyissa.

Pedig a fenyegető, vészes zürzavar egyre fokozódott és immár tombolóvá lett. Az egész gyűjtemény a lázadás vad izgalmában kavargott. A néhez bronzok és márványok dübörögtek, a porcellánok és üvegek csörögtek, a régi kardok süvítve szálltak a levegőbe, a lándzsák zörögtek, a régi könyvek kapcsai pattogtak, a levegő iszonyú sűrű és fekete lett, az órák zenélő szerkezetei egy vad, forró roham-indulóba csaptak rekedt viharzással és az egész kavargó tömeg előbb lassan a magasságba emelkedett, majd heves zúgással a báró nyoszolyája felé tört, amelyben mereven és mozdulatlanul, sápadtan és verejtékezve, minden ellentállás teljes reménytelenségének dermedt átérzésével feküdt Ábel, míg egy kemény marok hevesen vállon nem ragadta.

*

Erre fölnyitotta a szemét és egy furcsa, fekete alakot látott az ágya mellett, tetőtől-talpig kormmal borítva. De ez a fekete ember nem ké-

ményseprő volt, hanem Árion, aki hajlongott és mosolygott :

— Ezer bocsánat, báró úr, kissé sajtóságos külsőmért. Nincs benne semmi rendkívüli. Hasztalan csöngettem és dörömböltem, úgy látszik, mélyen méltóztatott aludni. Tehát voltam bátor és szerencsés a kéményen át bejönni, mert az ügy rendkívül sürgős.

Ábel kábultan nézett az ügynökre, aki boldogan és nevetve dörzsölte a kezét :

— Árion most megmutatja, hogy mit tud és hogy Árion mindent tud, amit akar . . . Báró úr, én kinyomoztam az amerikaiit, én megfőztem az amerikaiit, és, báró úr, a sőtartó a mienk, ha harminc perc alatt ott vagyunk érte ! . . . Azaz, pardon ! már nem harminc . . . Már csak huszonhét . . .

Ábel még mindig nem ocsudott föl egészen. Az átélt rettenetes jelenetek emléke még ott remgett a szívében és az ereiben. A nyelve hegyén volt, hogy rácsattanjon az ügynökre :

— Távozzék sürgősen közelebbi őseihez, Árion, a sőtartójával együtt és hagyjon engem békében !

De nem mondta, csak akarta. Félve és révetegen nézett körül. A vázák, ibrikek, szobrok, órák, fegyverek némán és mozdulatlanul álltak a helyükön. A forradalomnak semmi nyoma. Ábel lassú mozdulattal törölte meg a szemét. A szíve megkönnyebbült :

— Álmodtam . . . Csak álom volt.

Árion nem értette ezt a viselkedést. A türelmetlenségtől remegő hangon, majdnem jajveszékelve mondotta:

— Az Isten szerelméért, mért nem mozdul már?... A percek mulnak és mi itt vesztegelünk!... Egyszer már elkéstünk!... Akarja, hogy még egyszer lekéssünk?... Hiszen akkor nem lesz egy nyugodt pillanata, amíg él!... Nem fog tudni se enni, se aludni!

Ábel szikrázó dühvel és halálos ijedtséggel nézett az ügynökre. Érezte, hogy Árionnak igaza van. Nem lesz egy nyugodt pillanata. Nem fog tudni se enni, se aludni. Akkorát sóhajtott, hogy az Árion hosszú szakálláról egész koromfelhő lendült a levegőbe, azután hirtelen fölpattant és szomorúan, de mohón mondta:

— Hát gyerünk!... Gyerünk, gyerünk!

BLUMHERZ, A SÁTÁN

DELELŐTT tizenegy órakor Tódor bejött és sunyi mosollyal az ajkán jelentette:

— Nagyságos uram: a sátán.

Gál bólintott a fejével, mosolygott és vidáman mondta:

— Azonnal jöjjön be! Boldog vagyok, hogy láthatom.

Ebben az időben Gál senkinek se volt otthon. Ilyenkor dolgozott és szigorú pontossággal betartotta az órarendjét, mint ahogy általában pedántul rendes ember volt. De a sátán kivételes lény volt. Minden második szombaton jelentkezett, pontosan tizenegy órakor és Gálnak nem lehetett a munkája oly sürgős, vagy fontos, hogy ne fogadja egy félórára. Tódor megfigyelte, hogy a

gazdája ilyenkor mindig földerült, mosolygós és jókedvű lett.

A sátán belépett. Nem volt kilógó piros nyelve, lólába és két szarva a homlokán. A sátán egy igen fürge mozgású, ravasz, fényesszemű, feketeszakállas emberke volt, talpig kissé fényes feketében, térden alul érő öblös redingotban. Gál harsány szóval fogadta :

— Isten hozta, kedves Blumherz úr, Isten angyala, a boldogság nagykövetje, már majd meghaltam a türelmetlenségtől, úgy vártam.

Az emberke alázatosan meghajtotta magát, ravasz kis szeme hitetlenül mosolygott és félig finnyásan, félig konfidensül mondta :

— Tudom, tudom... Amilyen türelmetlenül engem a nagyságos úr várt!... De hát az nem is kell. Én úgyis eljövök, ha vár, ha nem vár... Nem azér!... Én úgy legyek egészséges és boldog, hogy nem azér!... Én azt már tudom, hogy a nagyságos úr, bocsánat, de úgy van, a nagyságos úr egy... egy, bocsánat, nehéz úr... Egy nagyon nehéz úr... De én... én mégis csak nem hagyom abba, mert én... bocsánat, de én nem nyugszom addig, amíg a nagyságos úrból egy boldog embert nem csirálok. Igen. Egy nagyon boldog embert. Egy legboldogabb embert! Mert én tudom, hogy ki a nagyságos úr... Én igen... Én a szívükbe látok az embereknek... Azér vagyok ebben a mesterségben... Ezt én elmondhatom.

Gál bólintott.

— Ez szép!

Az emberke élénken folytatta:

— Én meglátom azt, ki kihez passzol, kihez nem passzol és nincs az a pénz, amiért én két olyan embert, aki nem egymáshoz való, összehozzak... Nem. Becsületemre. A nagyságos úr nosolyoghat, de én meg azt mondom, nincs az a pénz... Inkább soha egy üzletet ne csináljak... Becsületemre! Amit én csinálok, annak egy boldog, egy... egy szerelmi házasságnak kell lenni! Mert én ismerem az embereket. Ezt tessék a nagyságos úrnak bárkitől megkérdezni. Amit a Blumherz csinál, az mindig egy boldog házasság. Mert én egy embernek, aki nekem nem szimpátiikus, csak azt mondom: alászolgája, szerencsés utat kívánok! És ha nekem nincs valaki, akiről nyugodtan mondhatom: nagyságos úr, itt garantálni tudok, mert ez egy nő, bár leányka vagy özvegy, de egy bájos, egy szép, egy finom, egy művelt és egy igazán arisztokratikus teremtés, aki maga egy boldogsága az életnek, akkor én nem is jövök a nagyságos úrhoz, vagy, ha mégis teszem tiszteletemet, csak azt mondom: sajnos, most nem lehetek szerencsés... Hiszen tetszik tudni: volt már erre is eset.

Valóban volt. De szerencsére csak egyszer-kétszer. Különbben Blumherz úr rendesen dús készlettel, sőt akárhányszor szenzációval érkezett. Olyan partikat ajánlott a művésznek, hogy ő

maga szédült, mikor elmondotta és a hangja el-elcsuklott az áhitattól. Szép, előkelő, dúsgazdag leányok, akiknek a lelkét az ő csodálatos utakon szerzett értesülése szerint varázsos erővel érintette a Gál művészete és hírneve. Akik több kérést utasítottak már vissza, mint ahány ujjuk van, köztük bárókat és bankárokat.

— Bóvrit én a nagyságos úrnak nem hozok, — szavalta az emberke — az természetes! Eszembe se jut!... Nekem az a legnagyobb ambicióm, hogy a nagyságos úrból egy boldogot csináljak... Az legnagyobb ambicióm. Egy fillért se!... Becsületemre!... Itt semmit se akarok keresni. Nem... Csak a büszkeségért! Mert ez lesz az én legnagyobb büszkeségem! Egy ilyen ember, mint a nagyságos úr! Egy ilyen híres, előkelő, illusztris úr, egy ember, akit az egész világ ismer és tisztel... És egy ilyen jövedelem és egy ilyen lakás... Egy palota!... Mért kell egy ilyen úrnak egy ilyen lakásban egyedül élni a legszebb esztendeit?... Miért?... Mért ne legyen itt egy bájos, egy finom és művelt úrinő, mint egy napsugár, amely ragyog és melegít?... Nagyságos úr: engedjen meg legalább annyit, hogy folyamatba tegyem!...

De sose volt szerencséje. Nem kapta meg az engedelmet a »folyamatba tevésre«. A művész mindig a legnagyobb érdeklődéssel hallgatta végig Blumherz urat, azután furcsa, kitérő válaszokat adott. Ilyenformán:

— Azt a szökét a négyszázezerrel meg fogom gondolni :

Vagy :

— Az éjszaka medvékről álmodtam és ilyenkor két hétig semmibe se fogok. Majd legközelebb . . . Legközelebb.

Benyúlt az asztalfiókba, kivett egy tízkoronást és mindig ezekkel a szavakkal nyújtotta át Blumherz úrnak :

— Kárpótlásul, amiért a drága idejét meg-raboltam . . . De két hét múlva okvetetlenül legyen szerencsém . . .

*

Igy folyt ez minden második szombaton. Mióta ? Gál nem is emlékezett már rá : mikor volt először Blumherz úrhoz szerencséje. Csak arra, hogy először nem mint a boldogság ügynöke jelentkezett. Ekkor szőnyeget kínált és csak később derült ki, hogy más szakmában is tevékenykedik. Főként mint boldogság-közvetítő.

A művész, egy fájdalmas nagy regény csöndesen hamvadozó emlékével a szívében, csökönyös és rendíthetetlen agglegény volt. De Blumherz úr nagyon szórakoztatta. Valami különös, derűs jó-érzéssel nézte és hallgatta e furcsa emberkét, groteszk mozdulatait, kómikusan áradozó pátoszát. Milyen lelkes, hogy csillog a kis szeme és — milyen furcsa a mestersége ! . . . Hogy beszél a

boldogságról, mint az órás az óráról : biztos, pontos, jótállást vállal érte és ha parancsolja, ezt írásban is adja. Gál egészen bizonyos volt benne, hogy Blumherz úr minden lelkes fáradozása, amennyiben őt illeti, tökéletesen reménytelen és mégse unta hallgatni furcsa és tüzes szavalását a boldogság e kis fekete házalójának. Úgy érezte : aki ezzel a portékával kereskedik, azt, ha nem is vesz az ember, nem szabad kidobni, se elcsüggeszteni. Csak azt tiltotta meg szigorúan Blumherz úrnak, hogy nevet mondjon vagy fotográfiát mutasson addig, amíg engedelmet nem kap, hogy a dolgot »folyamatba tegye«.

Blumherz úr ezúttal nem volt olyan élénk, mint rendesen. Valami lomhaság volt a mozdulatain és zavar a szemében. Blumherz úr néhányszor úgy lélekzett, mintha sóhajtott volna és, szokása ellenére, nem nézett a szemébe Gálnak, mikor beszélt.

— Nagyságos úr, — mondotta — most olyan dologgal jövök, amilyennel senkihez a világon nem mernék menni és olyat mondok, amit senki másnak a világon nem mernék mondani, mert meg fogná a galléromat és úgy dobna ki, hogy repülnék.

Gál kíváncsian nézett rá :

— Ejha !

— Igen, nagyságos úr, Igen. Mert ha én odamegyek egy másik úrhoz és azt mondom neki : kérem, ajánlok egy leánykát, akinek egy garas

hozománya sincs és nem is volt és nem is lesz, egy szegény árva leányka, akinek azt se hiszem, hogy rendes kelengyéje lenne, akkor mit mond nekem az illető tisztelt úr? ... Azt mondja, hogy menjek a pokolba, és ha nem megyek elég gyorsan, ő is segít a lábával! ... Ez természetes is és én meg se haragudhatok érte ... Ki olyan bolond manapság? ...

Blumherz úr riadtan kapta föl a fejét és zavartan nézett körül. Nagyot lélekzett, szünetet tartott, azután halkán folytatta:

— Hát így ... És a nagyságos úrhoz mégis eljöttem ... Voltam bátor és ... vakmerő. Voltam olyan bátor. Miért? Mert én a nagyságos urat ismerem. A szívét ismerem. Igen. Én tudom, hogy a nagyságos úr egy furcsa ember ... A nagyságos úr egy különös ember ... Egy másforma ember. Egy romantisztikus ember ... A nagyságos úrhoz lehet jönni ilyesmivel ... Mert a nagyságos úrnak én mondhatom: egy milliomosnő, egy grófnő, vagy akár egy bárónő, az a nagyságos úrnak *ilyen* mindegy, az mind nem imponál, az ...

Gál különös tekintettel nézte az emberkét és csöndesen, vontatottan mondta:

— Egy szegény kis árvalány, akinek senkije, semmije nincsen ...

Blumherz úr erre a hangra föllendült. Bátran a szemébe nézett Gálnak és élénken, hevesen gesztikulálva folytatta:

— Semmije és egy szegény özvegy nénjén kívül senkije . . . De mi az, nagyságos úr, hogy semmije ? Mi az ? . . . Van olyan két szeme, mint az angyaloknak és olyan haja, mint az angyaloknak . . . És olyan lelke, mint az angyaloknak . . . Egy szegény kis árva leányka, de az nagyobb gazdagság lesz, becsületemre, a nagyságos úrnak, mintha a Rothschild leányát venné el . . . Az egy nap-sugár lesz a nagyságos úrnak, egy ékesség a házban . . . egy jószág, egy áldás, egy ragyogás, nagyságos úr ! . . . Az bejön ide egy szál ruhában és ez a nagy lakás egyszerre tele lesz vele, a szépségével, a világosságával, a . . . a mosolygásával . . . És az jó lesz, az hű lesz, az boldog lesz . . . és a nagyságos úr ötven esztendő múlva is azt fogja mondani : jól tettem, hogy azt a Blumherzet nem dobtam ki, mert az tudta, mi nekem a boldogság . . . Becsületemre . . .

Gál nem vette le a szemét a kis emberről, valami belülről jött halk és meleg mosoly szűrődött a szemére és olvadt bele a hangjába, mikor megismételte :

— Egy szegény kis árva leány . . . No látja : ez már . . .

Blumherz úr fölugrott a székről. Apró szeme hirtelen megnőtt, ijedt, zavart és örvendező tekintettel nézett Gálra és a hangja repesett az izgalomtól.

— Nagyságos úr ! — kiáltotta. — Nagyságos úr . . . nem tréfál ? . . . Nem tréfál ! ? . . . Nagy-

ságos úr, megengedi, hogy... hogy... folyamatba tessesem?...

Gál gyöngén vállat vont.

— Miért tréfálnék?... De azért... csak lassan... Az ilyesmit, ugy-e, jól meg kell gondolni... Ezt beláthatja...

Blumherz úr kissé elszontyolodott. Gál mosolyogva nyugtatta meg:

— Gondolkozni fogok a dolgon... Hát végre is két hét nem a világ...

Az asztalfiókba nyúlt, de Blumherz úr hirtelen megragadta a karját.

— Nem, nagyságos úr! — kiáltotta az emberke. — Nem!... Egy fillért se!... Most nem fogadok el semmit!... Ebben a dologban egy fillért se!... Ki van zárva!...

És tiltakozva emelte a magasba mind a két kezét.

— Csak azt ígérje meg a nagyságos úr, hogy igazán gondolkozni fog rajta...

Olyan meleg, könyörgő hangon mondta ezt, hogy Gál sietett megnyugtítani:

— Egész komolyan mondom magának, gondolkodni fogok rajta...

Mikor az emberke eltávozott, mosolyogva csóválgatta a fejét:

— Furcsa... Igazán furcsa...

Különben pedig egy óra múlva elfelejtette az egész históriát és harmadnapra elutazott. A honvágy — a távol után időnként meg-meg szokta rohanni a festő lelkét, most — minden különös ok nélkül — különös hevességgel fogta el. Mennie kellett, akárhová, csak messzire. Megegett, hogy már kint volt az állomáson, mikor elhatározta: hová utazik.

Több mint öt hónapig volt oda és már jó néhány hete megint itthon, anélkül hogy Blumherz úr az árvával eszébe jutott volna. A boldogság e lelkes és pontos ügynöke nem jelentkezett és Gál nyilván egészen megfélemedezett volna róla, ha egyszer az utcán nem találkozik vele.

A találkozás különös volt. Gál amint megpillantotta Blumherz urat, az emberke olyanforma mozgásban volt, mintha el akarna surranni. Kitérő hajlással a fal irányába oldalgott. De a festő eléje toppant:

— Jó napot, Blumherz úr, csak nem akart tán megszökni előlem?

Blumherz úr akkorát hajolt, hogy majd orra bukott. Alázatosan és zavartan mosolygott:

— Óh, nagyságos uram!... A világért sem... Csak... csak nem vettem észre.

— És már feléje se jön a szegény embernek... Lenéz... Vagy haragban vagyunk?

Blumherz úr élénken tiltakozott:

— De kérem alázatosan!... Kérem alázatosan... Azt gondoltam, nem tetszik itthon lenni..

Gál mosolygott :

— Látja, hogy itthon vagyok. És már hetek óta várom türelmetlenül az alkalmat, hogy bocsánatot kérjek magától, amiért bucsú nélkül kellett elutaznom.

Blumherz úr megint földig hajolt :

— Kérem szépen... Kérem alássan... De... és... Kérem szépen, már... nem folytatom azt az üzletet... Már nem... szatócsüzletet vettem át a Csikágóban, kérem szépen... Egy kis olyan... fűszerüzletet.

Gál a kezét nyújtotta :

— Gratulálok és minden jót kívánok. De az mégse szép magától, hogy engem így cserben hagyott... Hát most már mi lesz azzal a szép, szegény kis árvalánnyal.

Blumherz úr egyszerre elkomolyodott és nagyon mohón felelt :

— Az már nincs, kérem !

Gál tréfásan sopánkodott :

— Ejnye, ejnye !... Csak nem tette meg tán velem azt a kegyetlenséget, hogy férjhez ment.

Blumherz úr megint olyan mohón és élesen válaszolt :

— De igen. Férjhezment.

Gál a fejét csóválta :

— Látja, látja, ilyenek a nők... Pedig látja..

Blumherz úr fölkapta a fejét. Egészen különös ijedt és szemrehányó tekintettel nézett a festő arcába és akadozó hangon mondta :

— Komolyan tetszik ezt mondani? . . . Komolyan? . . . Hát akkor mért tetszett elutazni? . . . Akkor mért nem tetszett egy szót se szólani . . . Hiszen tetszik tudni, hogy én akartam . . . Én akartam, hogy egy finom, egy gazdag, egy előkelő úriasszony legyen . . . Ugy-e, hogy akartam . . . Én csak örültem volna a szerencsájének, mert becsületemre, megérdemelte volna! Becsületemre! . . . De a nagyságos úr . . . a nagyságos úr csak azt mondta: majd . . . És elutazott . . . És elutazott . . .

Olyan furcsa volt a hangja és olyan furcsa a nézése, hogy Gál megütődve és értetlenül bámulta. Azután csöndesen kérdezte:

— És ha szabad tudnom, ki az a szerencsés, aki elvette?

Blumherz úr szinte ijedten kapta a válla közére a fejét. A földre nézett és pirulva és nagyon halkán, alig hallhatóan felelt:

— Én . . . én vettem el.

A GYÉMÁNTSZEMŰ EMBER

I.

AGYÉMÁNTSZEMŰ ember úgy pusztította a nőket, mint a nyalánk gyermek a cukrot. Itta az édes szájukat, a sós könnyüket, ropogtatta az ájult szívüket, fölhabzsolta a szemük ragyogását, összerágta a büszkeségüket, azután belehajigálta őket a múltba és könnyörtelenül a kezére taposott annak, aki megint vissza akart kapaszkodni a csónakjába. Az apák aggódó, a férjek meg a vőlegények a dühtől lángoló szemmel néztek rá, sőt elkerülhetetlen sorsuk tudatában a nők is rettegetek tőle, de ez semmit se használt nekik és semmit se segített rajtuk. Amelyikre a gyémántszemű rávetette a tekintetét, az veszve volt. Amelyikhez szólt, az elszédült. A tekintete át-

égette vérüket és a hangja ájulásba muzsikálta a szívüket. A legtöbb meg se tudta próbálni az ellenkezést. Odaomlott eléje megbűvölten és tehetetlenül, de ezerszer jaj volt annak, aki dacosan emelte föl a fejét és ellenállást kísérelt. Annak át kellett élnie csöndes roskadozása minden vergődését, büszkesége gyászos elomlását, annak ezer alázkodással kellett bűnhődnie gőgös ellenszegüléséért és könyörögnie azért, hogy amit megtagadott, elfogadtassék. Rettentő kegyetlenséggel tudta megbüntetni a gyémántszerű ember a dacosokat : úgy bánt velük, mint egy megharagított zsarnok a leigázott lázadókkal. Tüzes vassal égette a szívüket, véresre korbácsolta a büszkeségüket és megvakította a szemérmetségöket. Végezetül pedig lehajította a boldogtalanokat.

Természetes, hogy minden éhes szemű férfi irigyelte a gyémántszerűt. Irigyelte és csodálta és a legszerencsésebb fickónak érezte ezen az egész keserves világon és fogcsikorgatva találgatta a titkát, amivel megbűvöli és engedelmes áldozataivá teszi a nőket.

II.

Holott : a gyémántszerű ember szívében a legboldogtalanabb és a legszerencsétlenebb volt minden leventék között. A gyémántszerű ember rettentő szomjúsággal a lelkében a maga király-

nőjét kereste már hosszú, hosszú esztendőök óta, aki nélkül nem érdemes élni és nem volt érdemes megszületni.

— A szemem gyémánt, a szívemben egy pokol nagyszerű tűztengere lobog, erősebb vagyok az angyaloknál, harcolni akarok, szolgálni akarok, az elkárhozott lelkek minden szenvedését akarom egy mosolyodért, királynőm, és te mégse jössz, hogy halálra kínozz, halálra alázz és azután egyetlen kegyes pillantásoddal megjutalmaz . . . A szerelem minden szenvedését, gyötrelmét és kétségbeesését tartogatom neked, a boldogtalanok legforróbb könyét, az öngyilkosok utolsó sóhajtását, királynőm, és mind e kincseim gazdátlanul hevernek és irány nélkül bolyonganak és dideregnek az éjszakában . . .

A gyémántszemű ember a királya volt minden nőknek, azt a nőt kereste, akinek reszkető, alázas szolgája lehessen. Már hosszú, hosszú idő óta folyton ezt kereste semmi szóban ki nem mondható vágyakozással és semmi zsoltárban el nem férő alázas áhitattal. A nőt, aki csak a legnagyobb és a legszentebb fogadalom esküdt szavára nyitja meg neki az ajtaját, aki előtt harangzúgás közepette kell térdelnie, hogy kezét megérinthesse.

Folyton ezt kereste és mindben ezt kereste és ezért volt a szeme olyan, mint a gyémánt és ezért volt valamennyivel oly kegyetlen, amilyen kegyetlen csak a szerencsétlenség tud lenni. Ezért

fejtette le magáról szánakozva az alázatosan behódoltakat és ezért tiporta meg őrvölgő gonosszággal azokat, akik harc után hajtották le előtte szegény, szép fejüket. Mert őt csalta meg mind, aki érette csalt és őt rabolta meg mind, aki kifosztotta magát és mindenét elébe öntötte.

III.

Egyszer aztán a gyémánszemű ember szívében fölujjongott a remény. Az asszony, fiatal özvegye öreg urának, oly szép és oly bánatos volt, mint egy hűvös tavasz, amely nem tudja kinyitni a virágait. Eleinte úgy állta a gyémánszemű ember tekintetét, mintha nem venné észre, hogy nézi és úgy hallgatta a szavát, mintha nem hallaná. Csupa csöndes, sőt néma, de megátalkodott makacsság volt, se nem tiltakozott, se nem védekezett, beleburkolózott a tagadásba és ez a láthatatlan fátyol erősebb volt minden vaspáncélnál.

A gyémánszemű emberben fölsajdult egy eddig sebzetlen érzés: a hiúság. Megzendítette a maga bűvös erejének egész zenekarát, a mennydörgéstől a fuvolaszóig és a lelkére öltötte a hódító minden köntösét, a sárkányölőtől a méla apródig, hogy azt a páncélt vagy összetörje, vagy megolvassza. És akkor az asszony nagyon halaványan és nagyon halkán így szólt:

— Maga az, aki minden asszony lelkének pa-

rancsol és én is asszony vagyok. Mert nem akarom, hogy még egyszer is megkérdezze, megmondom : igen, én szeretem magát és soha senkit se szerettem és soha senkit se fogok szeretni, csak magát. Az én szerelmem egyetlen, mint az életem és ne kívánja, hogy megalázzam, mert nekem meghalni könnyebb, mint alázatba roskadni. Ne sértse meg ezt az én nagy fájdalmas érzésemet, amely éppen azért szent nekem, mert magáért ég és vérzik. Ne kísértse és ne ostromolja . . . Legyen hozzá könyörületes.

A gyémánszemű ember szíve tobzódott az örömben, a diadal harsonái kívánczoltak ki belőle, de a tekintete nyugodt volt és a hangja remegéstelen, mikor válaszolt :

— Hűsz hónapig néma maradt minden könnyörgő, követelő, sürgető és alázatos szavamra, aki hűsz napig se térdepeltem egy oltár előtt soha. Hűsz hónapig lángolt és didergett a lelkem a gőgje küszöbén . . . Erős vagy és kevély és a legszebb minden nő között a világon. Meggyötörtél a némasággal és lefegyvereztél a büszke őszinteségeddel . . . Nem birkózom tovább. Elmegyek . . . De várlak . . . Tíz napig várlak . . . Tíz hosszú napig egyre csak téged várlak . . . A tizenegyedikén már nem várlak. A tizenegyedik napon már elfelejtelek ! . . .

A szava fenyegetően csengett : az asszony pedig büszkén emelte föl a fejét.

IV.

És a gyémántszemű csakugyan várt. Egy napig ... két napig ... három napig szorongva és aggodalmasan. A negyediken megenyhülten és földerengő reménységgel ... És hogy az aszszony nem jött és csak nem jött, a lelke olyan melegséget érzett, mint soha életében.

— Nem jön ... — suttogta magának boldog csodálkozással. — Nem jön, mert ez az érzését megalázni nem engedi. Mert ez egyetlen neki, mint az élete, mert ez a büszkesége, ezt a szentsége ... az, hogy engem szeret ... úgy szeret engem, hogy ezt a kincsét, inkább meghal, de megalázni nem hagyja.

Már nem is volt gyémánt a szeme. Meleg és puha köd szállt rá a ragyogására és csak egy színe volt a tüzésnek és csak egy muzsikája a lelkének. Egy hódolattal és boldogsággal és áhitattal és hűséggel teljes himnusz melódiája áradt föl a szívében forrón és gazdagon az örömnél kimondhatatlan odaadásával:

— Nem jön ... Hiszen ez az én királynőm, akihez nekem kell mennem, harangzúgás közt és áhitatos esküvel az ajkamon. Akinek lovagja, gárdistája, apródja, csatlósa leszek egy életen át boldogan és határtalan vágyában annak, hogy őt szolgálhassam.

A lelke a tizenegyedik napra készült úgy, mint egy férfi legnagyobb, legszebb, legtisztább ünne-

pére. Egy szót csiszolt, forgatott, törülgetett, simogatott, dédelgetett a gondolatában, hogy mikor majd kimondja, fehérebb legyen mint a hó és ragyogóbb és forróbb legyen mint a nap, és magasabb mint az ég és végtelenebb legyen, mint a tenger.

V.

Hogy betelni készült a tíz nap, a gyémántszemű ember már olyan volt, mint egy gyerek, olyan boldog nagy gyerek, amilyenek a kis gyermekek sohase tudnak lenni. Csendesen dalolgatott néha és néha még sírt is csendesen, de úgy, hogy a könnyei omlottak, de a szeme mosolygott. És időnként el-elosont hazulról és ékszereket és fátylakat és virágokat vásárolt, hogy majd a tizenegyedik napon elvigye az ő királynőjének.

Néha, mint egy villogó tűr, belecsapott az agyába meg a szívébe egy gondolat... Szent Isten, ha az az asszony egy sötét és végzetes mozdulattal magára rántja a fekete kárpítot és a halált hívja, hogy győzzön... A szíve vadul dobbant e gondolatra, de meg nem fagyott tőle. Mindegy. Akkor is — győzött és ő oly engedelmes, hűséges, hódolatos szolgálja lesz a halottnak, mint lett volna az élőnek. A koporsójára fogja hinteni ékszerét, virágait, fátylait és mellette térdel és sír és imádkozik, amíg él. És lesz miért élnie, mert lesz amit siratni egy egész életen át érdemes.

És amint alkonyodott a tizedik nap estéje, úgy hajnalodott föl a gyémánszemű ember szívében életének legnagyobb ünnepe és a legezüstösebb álmok muzsikájában fürdött, amikor halkán kopogtattak az ajtaján és nesztelenül tárult ki az ajtó és az asszony ott állt az ajtóban.

Fehér volt és remegő és a szeme, mint a halotté és a szava, mint maga a csend és a lecsüngő két karja, mint a szomorúfűz lombja, így állott az ajtóban az asszony és így mondta :

— Nem bírtam tovább . . .

A gyémánszemű ember csak nézte. Az arca fakó lett a halálos rémülettől, a szeme izzott, lángolt, villogott és szikrázott a halálos dühtől. Rá akart rohanni az asszonyra, a torkába akarta vájni az ujjait, azt akarta neki mondani : — Te rongy ! Te rabló ! Te gyilkos ! . . . — De csak nézte és a két szemére csapta a két kezét és sírt és sírt és sírt . . .

A MILLIÓ

SAJNOS, bizony nem egyszer megtörtént, hogy a fiatalok egész alaposan összekaptak. A férj harsogott, az asszonyka hangja élesen sivített és a különböző fölfogások e majdnem a kézitusaig fajult mérkőzésének akárhányszor az lett a vége, hogy Mária zokogva vonult vissza a sarokba, Márius pedig a dühtől pirosra főtten rohant le az utcára, sőt nem lehetetlen, hogy tán még a kávéházba is bement volna, ha jótékony anyagi nehézségek útját nem állják e duhaj kísértésnek.

E sajnálatos zivatarok oka a millió volt, amelynek leghelyesebb kiélvezését illetőleg súlyos, néha szinte katasztrofálisnak látszó ellentétek nyilatkoztak meg a két ifjú ember meggyőződésében. Az ellentét ott kezdődött, hogy Márius minden-

képpen birtokot akart vásárolni a millióért. Ő a gazdálkodást a világ legszebb foglalkozásának érezte és a maga részéről még télen se kívánt kimozdulni az uradalomból. Legfőlebb ha két hétre volt hajlandó fölruccanni a fővárosba, részben vásárlások, részben egy kis urbanus szórákozás kedvéért. Különben olyan programot tudott csinálni, amely kellő belátás mellett Máriát is föltétlenül el kellett volna hogy ragadjja.

De Mária, fájdalom, nagyon kevés fogékony-ságot mutatott a kellő belátásra. Mária kijelentette, hogy az ő szép fiatal életét nem hajlandó befalaztatni. Nem kíván zárdába vonulni, ha ezt a klostromot kastélynak hívják is. Mária ezt egyenesen Isten ellen való véteknek érezte, aki nyilván nem azzal a szándékkal vet oda egy fiatal és friss lelkű nőnek egy milliót, hogy libatenyész-téssel töltsé egész hátralevő életét. Ilyesmi, Mária mélyer átérzett meggyőződése szerint, csak egy kiszáradt lelkű, már mindennel jóllakott ember-nek, egy *roué*-nak juthat az eszébe. De Mária teljes joggal vallotta magáról, hogy ő még alig kóstolt bele az életbe. Neki még nem volt oka »mindenen túl lenni«. Mária élni kívánt és e hivatáshoz nélkülözhetetlennek érezte a várost, a színházat, a korzót és mindazt, amit ő együtt és tömören : kulturának minősített.

Hónapok hosszú során át tartott tüzes csaták után, amelyekben Máriust különösen a kiéltség vádja lobbantotta bösz védekezésekre és szilaj

ellentámadásokra, e nehéz kérdésben végre meg-
egyezés jött létre. Márius megtartotta a birtokot,
mert a föld mégis csak mindig föld marad, de
Mária is megkapta, amit kívánt. A birtok bérbe
adatik, — csak izraelitának, mert az pontosan
fizet — viszont ők maguk a Városliget mellett
egy csinos, kertes villát bérelnék.

— Venni semmiesetre se veszek egyet, — jelen-
tette ki szigorúan Márius — mert a villát, ha
esetleg megúnja és eladja az ember, csak veszít
rajta. Már pedig én nem uzsoráskodom, de veszí-
teni se akarok.

A bajok a millióval azonban ezúttal még nem
érték véget. Mária, mint abszolút itéletlen nő,
a millióban mindig csak a milliót látta és eszerint
rendezkedett. A reális Márius nem győzte eleget
figyelmeztetni :

— Fiam, te koldusbotra juttatsz minket ! Te
képtelen vagy megtanulni, hogy egy millióból
nem lehet minden évben egy milliót elkölteni !
Egy millió tőke az egy esztendőre csak ötvenezer
korona. Ebből nem lehet minden napra más
automobilt tartani ! Ez örület, fiam ! Ezt én nem
bírom, fiam ! Számolni kell, fiam ! Számolni ! És
ne feledd el, hogy ötvenezer korona csak huszon-
ötezer forint, mert egy millió korona csak ötszáz-
ezer forint ! Számolni, fiam ! Számolni !

Mária egy pillanatra meghökkent. De aztán rá-
meresztette a nagy barna szemét az urára és nyu-
godt fölényel mondta :

— Korona? De miért korona? És miért nem forint? Miért?

Márius ijedten és dühösen húzta a válla közé a fejét. Mert erre a kérdésre nem tudott mit felelni.

*

A millióval ugyanis, amely annyi bajt szerzett, még egy más jelentékeny baj is volt. A millió nem volt, se koronában, se forintban. Márius egy fájdalmas szerénységgel javadalmazott rajzoló állást töltött be egy mérnöki irodában, ahonnan Máriát egy írógép mellől vitte a családi fészekbe. Ágrólszakadt szegény madár volt mind a kettő, árva és kopott, és a fészkek se volt büszke golyafészkek, amely örök szerzeménye a gazdájának. Márius és Mária a Práter-utcában, egy keskeny, de azért nem is kicsi, mérsékeltén bútorozott hónapos szobában laktak és azonkívül, amíg Márius az irodában volt, nem igen hagyták el ezt a helyiséget. Mert ez a város oly sajátságosan van berendezve, hogy amint az ember kiteszi a lábát, már pénzbe kerül és ezen az alapon Máriusnak, meg Máriának tízszer is meg kellett nézniök a lábukat, amíg egyszer — kitették az utcára.

Ez különben vajmi kevésbé bántotta őket. Egy pillanatig se érezték elviselhetetlenül unalmasnak a fészkeket, amelynek a bérét pontosan fizették. Inkább az evésben engedtek meg maguknak, fő-

ként a hónap utolsó háromnegyedrésztében bizonyos pontatlanságokat, ami legtöbbször a vacsora elmulasztásában jelentkezett. Szerencsére nagy mulasztásról e tekintetben szó sem lehetett. Márius és Mária ugyanis vaskövetkezetességgel hideget vacsoráztak, amikor vacsoráztak: hideget és keveset. De sokat csókolóztak és sokat veszekedtek.

A veszekedés főforrása: a millió volt, amely tekintélyes összeg tisztára a *ha* alapján nyugodt és kezeltetett. *Ha* lenne egy milliójuk. Ezen az alapon tervezgették, rendezkedtek és disputáltak. De maga a *ha* is a legtisztább eszménység volt, fertőzetlenül a valónak minden lehetőségétől. Volt ugyan egy sorsjegyük: a kollégák nászajándéka, amit Márius mindig magánál hordott, de azzal egyrészt nem lehetett egy milliót nyerni, másrészt a Márius reális gondolkodásával egyáltalában nem fért össze, hogy ilyen ábrándos eshetőségekkel spekuláljon. De viszont se Máriusnak, se Máriának egy ujjnyi nagybácsija se volt Amerikában, akinek aggodalommal leshették volna békés és bőkezű elhunya hírére.

A millió tehát nem egy reménybeli millió volt, amely lehet, csak még nincs. Ez egy egészen bizonyos, soha nem lévő millió volt, amely miatt se egy sorsjegyet kihúzni, se egy nagybácsinak kiműlni nem kellett. Amellyel minden kockázat és minden várakozás nélkül lehetett rendelkezni és intézkedni, még abban az irányban is, hogy

forint legyen, ha koronában nem bizonyul elég kiadósnak.

*

Egy borongós őszi reggelen Mária méla mosollyal az ajkán súgott valamit Máriusnak, amit ez nem minden meghökkenés nélkül vett tudomásul.

— Igazán? — kérdezte ijedt és zavart kételkedéssel.

— Hát nézd meg — felelte búsan Mária és megmutatta a lábát Máriusnak, aki nem kételkedhetett tovább. Valóban: a féltett, a drága, a dédelgetett, a maga páros voltában is egyetlen: a Mária cipője — odavolt. A talpa és a bőre egyaránt a sok tűzés meggyülemlett keserűségének lázadó kirobbanásával szakadozott szerte.

Márius sápadtan dadogta:

— Majd... majd próbálok valamit, fiam...
Próbálok valamit...

De sejtelve sem volt róla, mit fog próbálni, mert ez a csapás egész váratlanul érte. Cipőt még egyáltalában nem vettek, amióta egy párrá lettek. Mária ezt még magával hozta a házhoz és oly keveset járt ki, hogy erre az eshetőségre nem is számítottak.

Márius igen-igen nehéz szívvel ment el az irodába. Oly nehéz szívvel, hogy a könny majd kihullt a szeméből. Mária pedig égő lelkiismeretfurdalást érzett, amért így megszomorította.

A búcsúzásnál, amely sohasem volt hűvös, legalább negyvenszer megcsókolta Máriust. Kacagva biztosította róla, hogy papucsban összehasonlíthatatlanul jobb lenni, mint cipőben, de mikor az ura már künn volt az ajtón: sírva fakadt. A könyve csak úgy szakadt az elformátlanodott, széttaposott, halálra sebesedett cipőcskékre.

... De nem telt bele két óra, mintha a vihar tépte volna föl, úgy nyílott ki az ajtó. Márius száguldott be rajta. És Márius sápadtabb volt, mint amikor elment és a haja csapzott, a szeme tüzelő. És Márius csak lihegett.

Mária megtántorodott a rémülettől.

— Jézus Mária! — sikoltotta. — Mi történt?

Márius hirtelen megállt. Megragadta a Mária karját és forrón lihegte:

— No, no, no! Mirevaló ez!? Mit ájuldozol!? No!

Mária félájultan dadogta:

— Hát szólj... szólj!... Az Istenért... mi történt!... Hisz olyan vagy, mint...

Márius letörölte a homlokáról a verejtéket, rendbeszedte zilált külsejét, nyelt ötöt-hatot, azután szemrehányó hangon szólalt meg:

— Milyen vagyok? Olyan vagyok, mint rendesen. Sőt még olyanabb. Én abszolúte nem látok magamon semmi különöset. Én olyan nyugodt vagyok, amilyen nyugodt egy ember csak lehet... Én nem az az ember vagyok, akit ki lehet hozni

a sodrából, vagy aki olyan hamar elveszti a fejét... Én nem!

Mária megrendülve nézett rá és most már élesen, szinte fenyegető hangon csapott rá:

— Mi történt?... Mondd meg, hogy mi történt?!

Márius vállat vont. Rosszalólag csóválta a fejét és fagyosan nyugodt, szinte únott hangon felelte:

— Semmi. Semmi olyan nagy dolog. Kihúzták a sorsjegyünket. Főnyeremény...

Mária fölsikoltott. Ha Márius nem fogja, össze-roskadt volna. A szavak csak úgy bugyborékolva jöttek ki elfakult ajkán:

— Kihúzták... Kihúzták...

Márius bosszankodott. Olyan nyugodt és fagyos volt, mint egy lord. Unottan mondta:

— No de Mária... Hát mi van ezen?... Arra való a sorsjegy, hogy kihúzzák... Hát micsoda izék ezek?...

A zsebébe nyúlt és egy hanyag mozdulattal egy köteg bankót tartott a Mária szinte megüvegesedő szeme elé.

Mária aléltan suttogetta:

— Százasok...

Márius enyhén, megbocsátóan mosolygott:

— Tévedés. Ezresek.

Aztán egyszerre szigorú lett a hangja:

— Nem kell okoskodni, fiam! Az idő pénz... Az ember ne veszítse el a fejét és ne túlozzon.

A kocsi lent áll és az idő pénz!... Még cipőt is kell venni, meg... egyebet... Na!

*

Márius és Mária ez estén vendéglőben vacsoráztak: meleget és bőségesen. A vendéglő finom hely volt: tükrös, világos, fehér, és Márius és Mária is gyönyörűen ki voltak öltözködve és nem találták kellemetlennek az életet. Csak egy kicsit zsibbadtak voltak: mert nagyon sok mindent elvégeztek ezen a napon. Jártak suszternél, szabónál, asztalosnál, kárpitosnál: a Márius zsebe duzzadt a rengeteg számlától.

Mária most végre elérkezettnek vélte az időt egy kérdés megkockáztatására, amellyel a nap folyamán, tekintettel Márius izgatott szigorúságára, nem mert előrukkolni. Gyöngéden az ura karjára tette a kezét és halkán kérdezte:

— De mondd csak, hát mennyi is az az összeg?

Márius szórakozottan nézett rá:

— Micsoda összeg?

— Hát... amit... kihúztak.

Márius bólintott:

— Hja!... Százezer kroncsi.

Végigsimította a Mária kis fehér kezét:

— Nini, neked egy gyűrűskéd sincs. Hogy ez nem jutott az eszembe!... No majd holnap.

Mária kissé tétován mondta:

— Százezer... Ugy-e az nincs egy millió?

Márius a huszadik kis Kugler-süteményt szedte le az óriási talpas tálcáról és összeráncolt homlokkal, komoran mondta :

— De nincs ám ! . . . De nincs ám ! . . . Bizony, fiacskám, ezután egy kicsit összebb kell húznunk magunkat . . .

NÁSZINDULÓ

TASS, az író, a rettenetes nagy íróasztala mellett ült, de nem dolgozott és eszeágában se volt, hogy dolgozzék. Nem is tudott és hetek óta nem is próbálkozott vele. Már megállapította, hogy húsz éves kora óta, de talán még soha életében olyan igazán, olyan szépen, olyan egészen szerelmes nem volt, mint most, délután öttől hétig : ez a két óra volt az élete és a többi ideje csak abban telt, hogy várta ezt a két órát, amit együtt töltöttek az asszonnyal vagy egy kis és rossz budai cukrászdában, vagy egy kültelki moziban, vagy a leglehetőlenebb helyeken sétálgatva, ahol senki se sétál. Szomorú kis külvárosi utcákon, akárhányszor a közeli községekben : Pálótán, Kispesten, Soroksáron, ahol karonfogva is

mertek járni, amit a boldogság tetejének éreztek. Egymás szemébe is néztek, és mosollyal az ajkukon és édes szomorúsággal a szívükben, a gondolat örömétől is megremegve, de türelmetlenség nélkül vártak valamit, aminek egyszer el kell következnie.

— Mint egy diák — gondolta magában az író és annak a legnagyobb örömmek a mosolya öntötte el az arcát, amikor egy drága hullám visszaemel első ifjúságunkba, abba a verőfénybe, amelyről azt hittük: már soha nem fürödhetik benne többé a lelkünk.

Fájdalom: még csak három óra volt. Kedves, napos, csöndesen mosolygó délután. Tass könyöklőben a tenyerére támasztotta a fejét és ábrándozott. Igen kellemes érzése volt. Az, hogy: érik a kalászfürt és már nincs messze a szüret.

— Én sohase fogom a maga küszöbét átlépni — mondta már az első sétájuk alkalmával az asszony — és sohase fogunk többé találkozni, ha maga nem respektálja ezt a kijelentésemet, és sürgetni vagy erőltetni próbál.

Nem is próbálta, és most büszke volt erre az okosságára. Megállapította, hogy újabban az asszony — minden ok és alkalom nélkül — egyre sűrűbben és hevesebben ismételteti meg ezt a fogadalmát. Kivel szemben? Miért? Túlságosan könnyű volt kitalálni.

— El fogsz jönni, kis madárkám — állapította

meg magában Tass. — El fogsz jönni hamarosan... Egész bizonyosan el fogsz jönni...

Mosolygott, örült, boldog volt, és mégis, a részvétnek valami oly heves áradata öntötte el a szívét, hogy majdnem könybe lábbadt a szeme.

— Szegényke... — mondotta, anélkül hogy tudná, miért mondja.

Hirtelen fölkapta a fejét.

Valaki csöngetett. De oly halkan és röviden, mintha tévedett volna, aki csöngetett és hirtelen visszakapta volna az ujját a gombról.

— Kéregető — gondolta Tass bosszúsan, mert megzavarták. De tévedett, mert halk zörgés halatszott az előszoba felől és egy perc múlva a legénye lépett be. Tass dühösen szólt rá:

— Mondtam már, hogy délután senkinek...

A legény névjegyet hozott.

— Azt mondta, hogy neki igen...

Tass rápillantott a névjegyre és fölpattant a székről.

— Ejha! — mondotta és egy ösztönös mozdulattal intett az inasnak, hogy távozzék. Ő maga is az ajtó felé indult, de aztán hirtelen megállt, visszalépett az íróasztalhoz és egy cigaretta után nyúlt.

— Hm... — dünnyögte. — Hát ez mi?... A férj...

Még a hirtelen támadt idegességtől remegő ujjai hasztalan babráltak a gyufa meggyújtásával, már az ajtóban megjelent a vendég alacsony

és meglehetősen szikár alakja, mélyen meghajolt és állva maradt, míg Tass egy kézmozdulattal beljebb nem invitálta. Zavartnak és elfogultnak látszott, annyira, hogy nem vette észre az író feléje nyújtott kezét.

Ismerték egymást, de csak egy találkozásból. Tass társaságában ismerkedtek meg az asszonnyal, azután kétszer-háromszor volt a zsúrján is, ahol azonban csak egyszer volt szerencséje a házigazdához. De hét hónap óta, amikor, a jó Isten tudja hogyan, az a májusi románc kezdődött, nem ment föl többé, mert az is megállapodás volt, hogy társaságban többé egyáltalában nem találkoznak.

A férj engedelmesen foglalt helyet egy bőrfotólyben, engedelmesen gyújtott rá egy szivarra, kissé bátortalanul nézett körül a szobában, köhintett, sóhajtott és végül megszólalt:

— Bocsánatot kérek, hogy tolakodtam. Bocsánatot kérek... De én azt hittem, hogy ilyenkor zavarom legkevésbé... Én azt hittem, én úgy hallottam, hogy az urak... az író urak éjszaka dolgoznak... délelőtt alszanak és ezért hát ilyenkor a legalkalmasabb...

Tass a vendége keskeny, hegyes szakállú kipirult arcát nézte. Az idegessége már elmúlt, a zavart és bátortalan föllépésű emberkével szemben nyugodt lett és fölényes. Igen barátságos hangon mondta:

— Én ugyan nappal szoktam dolgozni, de

abszolúte nem zavar. Nagyon szívesen állok rendelkezésére.

A férj kihúzta a zsebkendőjét és megtörölte vele immár túlságosan magas homlokát. Azután köhintett, megint megtörölte a homlokát, azután a csiptetőjét törölgette, fényes kis szemét szinte gyermeki zavarral emelte Tassra és mosolyogva és akadozva szólalt meg:

— Hát ... köszönöm ... Mindenesetre köszönöm ... Bizonyára nem is zavartam volna önt... de fontos... legalább nekem nagyon fontos, amire kérni akarom...

Tass fürkészve és sürgetően nézett rá; amire a vendég egy hirtelen és határozott mozdulattal visszatéve az orrára a csiptetőjét, mohón, szinte hadarva vágta ki:

— Arra akarom kérni uraságodat, hogy... hogy hagyjon békét a feleségemnek!... Legyen szíves és hagyjon neki békét!

Mintha egy explozió vetette volna föl őket, egyszerre, egy lendületben, egyazon mozdulattal pattant föl mind a két férfi és egymás felé tartottak. De Tass előrehajoltan, mint aki támad, a vendége a fejét hátrahúzza, a karját előrenyújtva, mint aki védekezik. Tass kissé szédülve, halk és fenyegető hangon mormogta:

— Micsoda...

A másik nem engedte tovább beszélni. Ijedt tekintettel nézett az író egyszerre elkomorodott és megfehéredett arcába és szaporán beszélt:

— Kérem! Csak nyugalom... Én nem azért jöttem, hogy... hogy láрма legyen a dologból, hanem... épp ellenkezőleg!... Én azért jöttem, hogy csöndesen... és nyugodtan és... udvariasan figyelmeztessem önt és megkérjem önt, hogy... ne csinálja ezt a dolgot... Hogy... hagyja abba ezt a dolgot... Mert, azt ön beláthatja, hogy ez nem vezet jóra... Ez nem vezet jóra...

Tass merően nézett az emberkére, aki most már állta a tekintetét és minden indulat vagy éppen fenyegetés nélkül, inkább kissé alázatosan, de nyugodtan nézett vele farkasszemet.

— Ezért jöttem, hogy nyugodtan, okosan megbeszéljük ezt a dolgot.

Tass vállat vont és nem egészen őszinte csodálkozással kérdezte:

— De hát honnan?...

Az emberke megint nem várta be a mondat végét. Szélesen legyintett a kezével.

— Ugyan kérem!... Kár megerőltetnie magát... Hogy honnan tudom? Kérem: az csak a regényekben, meg a drámákban van úgy, hogy a férj az, aki legutoljára tudja meg az ilyesmit... Én már két hét múlva észrevettem... No, azt nem tudtam, hogy ön-e vagy más... de azt észrevettem, hogy az a szegény asszony ideges, sápadt, sőt... sőt egészen bolond... Hogy se nem eszik, se nem alszik... pedig nem beteg, semmi baja nincs és mégis... mégis egészen ki

van forgatva magából és nem tudja az okát megmondani se nekem, se az orvosnak... No, hát ez nem elég?... Nem arra, hogy az ember tudjon, hanem arra, hogy kíváncsi legyen... És ha az ember egyszer kíváncsi lesz, már tud is... Ennek megvan a maga nagyon egyszerű módja.

Tass izzó szemmel meredt a vendégére, és a keze ökölbe szorult. Az észrevette a villámlást, de már nem rettent meg tőle. Csak hátrább lépett egyet, azután vállat vont és igen nyugodt hangon folytatta:

— Mért ne vigyázhatna az ember arra, ami az övé? Ehhez csak megvan a joga? Ha észreveszem, hogy a raktárból több hiányzik, mint amennyi elkelt, akkor is beállítok egy detektivet. Nem igaz?

Tasson égető forróság futott végig és a homloka verejtékes lett. Ijedtség és düh fogta el, amely azonban megdermesztette. Nemcsak mozdulni, de szólni se tudott. Az emberke pedig egyszerre visszaült a székére és rendületlenül folytatta:

— Sohase voltak egyedül, mikor azt gondolták, hogy egyedül vannak. Tudok minden sétáról, minden moziról, minden cukrászdáról.

Tass csöndesen sziszegte:

— Alávalóság...

A férj fölemelte a fejét. A szeme, vagy tán csak a szemüvege, megvillámlott, de a hangján már nem érzett nyoma a fölindultságnak.

— Nem — mondta kissé keményen, de csöndesen. — Föl fogom önt világosítani, hogy nem alávalóság, és ha ön igazságos ember, ezt maga is be fogja ismerni. Be fogja ismerni, mihelyt megmagyarázom, hogy mindaz, ami magát az én feleségemben ... hogy is mondjam csak! ... hát megragadta ... igen ... vagy ... mondjuk ... amiért őt ... igen: ami önt benne megragadta ... az, az mind az enyim ... Igen, az mind az enyim ... Ezt nyugodtan mondhatom!

Amit mondott, és ahogy mondta a csiptetős, kopaszodó, őszülő emberke, ez oly torz, oly furcsa volt, hogy a Tass érzése egy pillanat alatt vehemens változáson ment át. A dühe megszibadt és a szeme hirtelen megvillanással csodálkozva, értetlenül, majdnem mosolyogva nézett a vendégére. Ez pedig hevesen bólintott a fejével és nekimelegedett hangon folytatta:

— Ez így van. És ezt meg kell mondanom önnek, aki ... aki már csak a ... a gyémántot látta ... kiköszörülve és szikrázva ... Igen! ... De ez az én művem! ... Ezt meg kell tudnia és hogy soha el ne felejthesse ... hogy az az asszony olyan előkelő, olyan elegáns, olyan illatos, hogy művelt, hogy tud nyelveket, hogy zongorázik, hogy olyan finom és tanult, hogy sokkal jobban tud beszélni önnel, mint velem, az mind, mind az én művem ... Hogy a keze olyan finom, az azért van, mert az enyim ilyen vörös, és hogy olyan fiatal ma is ... nem, még fiatalabb, mint

volt tíz évvel ezelőtt, ez onnan van, mert az én fejem ilyen kopasz és ősz, amilyennek pedig még nem kellene lenni negyvennégy éves korban . . . Tudja : nekem egyszer egy nagynéném, aki nagyon okos asszony volt, azt mondta : — Te Józsi, te egészen korpa leszel, hogy a feleséged montliszt legyen ! — Így van. De én nagyon szívesen hagytam öröltetni magamat és szívesen lettem korpa, hogy a feleségem fehér legyen és finom legyen és ragyogó legyen, amilyen csakugyan lett. És ezt csak azért mondom el, hogy lássa, hogy nem alávalóság, ha vigyázok rá . . . Mert ön . . . ön már csak a gyémántot látta és nem a szemet a kis pincében a többi szén közt. Feketén és szomorúan . . . Akkor csak én láttam gyémántnak a másik kis pincéből, ön, ha arra ment volna, dehogy is vette volna észre és dehogy is hajlongott volna előtte és dehogy is jutott volna eszébe, hogy alázatosan megcsókolja a kis, szénporos, kidolgozott, kemény kezét. Vagy igen ? . . . Igen ?

Tass hallgatott. A vendége ráfüggesztett szeme égette az arcát, úgyhogy alig bírta kiállani. Tulajdonképpen semmi köze se volt ahhoz, amit elmondott és mégis minden szó mintha horoggal tépte volna a szívét. Szeretett volna rákiáltani, hogy : hallgasson, de amellett kínosan érdekelte mindaz, amit mondott. A legfájdalmasabb lehetlenség érzése bénította meg, tisztára olyan, mint mikor azt álmodjuk, hogy valaki, aki nagyon kedves nekünk, a jeges árban vergődik, halálos

rémülettel a szemében néz ránk, a kezét nyújtja, sikolt, mi ott állunk mellette a parton, csak a karunkat kellene megmozdítani és — képtelenek vagyunk rá. Nem tudott szólni.

A férj várt egy ideig a válaszra, azután egy szomorúan büszke kis mosoly surrant át az ajkán, a válla megrándult, biccentett a fejével és folytatta :

— Na kérem, — hát ez a múlt. Ami volt . . . És ami lesz ? . . . Tessék arra is gondolni : ami lesz. Tulajdonképpen ez a fontos. Ez, amiért idejöttem. Ami sürgős. Mert ami eddig történt, arra mondhatjuk, hogy . . . semmi se történt. Ezt még most mondhatjuk. Ebbe még belemegyek . . . De csak ma, mert azt érzi, ugy-e, hogy ennek ezzel a mi mostani beszélgetésünkkel vége van. Bolondság volt. Játék volt. Jó . . . De ettől a perctől fogva már nem lehet az többé . . . A titok meghalt és ha folytatása lesz, az már se nem titok, se nem játék . . . Az már komoly és végzetes és rossz . . . nagyon rossz lesz — mindnyájunknak. Nem tudom : melyikőnknek a legrosszabb, de rossz mindnyájunknak.

Nagyot lélegzett és megint bólogatott a fejével.

— Kijelentem, — mondta aztán hangosan és nyomatékosan — ünnepiesen kijelentem, hogy én . . . én akadékoskodni nem fogok. Ha a feleségem csak egyetlen egyszer átlépi ezt a küszöböt, — amit én rögtön meg fogok tudni — az én ajtó-

mat már zárva fogja találni... És azután... azután rossz lesz nekem is, de neki is és... önnek is... Ne értsen félre, kérem!... Ön bizonyára tisztességesen fog viselkedni... De ez nem segítség kérem... Ezt önnek meg kell értenie... Ön nem lehet ennek a nőnek az, ami én vagyok neki. Nem lehet!... Ne értsen félre. Megmagyarázom önnek... Ezzel én nem azt akarom mondani, hogy én különb embernek tartanám magamat, mint ön!... Isten ments!... Sőt!... Mi vagyok én önhöz?... Ön egy előkelő ember, híres, ünnepest ember, tanult és finom és... sokkal fiatalabb, elegánsabb, szebb ember... Ezt tudom... És éppen ezért mondom... Éppen ezért vagyok bizonyos benne, hogy nem lehet az, ami én... Mert az ön élete, az... élet. Az a világ. Az gazdag és széles... Elhiszem, hogy ön nagyon szerethet valakit, de... önnek bizonyára van és lesz más öröme, gyönyörűsége, szórakozása is. Önt ünneplik és az bizonyára öröm. Ön szórakozik, ön ért könyvhöz, színházhoz, képhez, zenéhez és ez mind öröm és szórakozás és gyönyörűség. Ön mindenkinek kell és mindenütt kell, ön sok ahhoz, hogy csak egy öröme tudjon lenni és hogy csak egy öröme legyen. De én: én nem vagyok a világé, a világ nem az enyém, engem nem illet és nem is érdekel semmi más az én egyetlen öröömön kívül és ez nekem elég is, mert a többihez nem értek és nem vagyok be rendezve. Nekem nem szórakozás a könyv, se

a zene, se a kép és legkevésbé a társaság... Nekem az az egyetlen örömöm, hogy a feleségem milyen szép, milyen finom, milyen művelt, milyen elegáns... és önnek, önnek az ő mosolya sohase lesz, nem lehet az, ami nekem, mert önre más szép, elegáns, művelt és finom asszonyok is rámosolyognak és odanyújtják a kezüket... Ő nem lehet önnek az, ami nekem, tehát ön se lehet az, ami én vagyok neki... Ezt önnek meg kell értenie, még mielőtt — megtanulná... Mert akkor már késő lesz.

Egy pillanatnyi szünetet tartott. Aztán hirtelen megváltozott hangon kérdezte:

— Hány éves ön?

Tass meglepetten, engedelmesen felelt:

— Harminckettő.

Az emberke legyintett a kezével:

— Ő harmincnégy... Kettővel több.

Csöndesen ingatta a fejét:

— Én semmit se tehetek... De ez nem vezet jóra... Be kell látnia, hogy ez nem vezet jóra... Ez nagyon rövid izé... ez egy nagyon rövid tavasz lesz... És azután?... És azután?... És azután?... Hát mire való ez?... Csak rossz lesz mind a hármunknak!... Tessék elhinni: mind a hármunknak!

A kopaszodó kis emberke elhallgatott, összekulcsolt két kezét az ölébe eresztette, összekuporodva ült a mély zsöllyében, néha egyet-egyet sóhajtott és ránézett az íróra, aki előrenyújtott

lábakkal, hátrafeszült testtel némán és mereven ült az íróasztalnál.

Ez a csönd percekig tartott. Akkor az emberke hirtelen fölemelkedett és nagyon mélyen, sután hajtotta meg magát. Zavartan és alázatosan mondotta :

— Hát ... hát ... bocsánat! ... Csak azért háborgattam ... Bocsánatot kérek, ha ... ha zavartam ...

Hajlongva hátrált kifelé. Tass gépiesen kelt föl és úgy követte, mint egy alvajáró. Rettenetesen szeretett volna valamit mondani neki, de mintha meg lett volna dermedve minden izma és idege.

Az ajtóban az emberke megint megállt, hajlengott, köhintett és zavartan ismételte :

— Bocsánatot kérek ... Nagyon köszönöm, hogy szíves volt ... Bocsánat ...

Tass csak akkor ocsudott föl, mikor az előszobaajtó halk becsapódását hallotta. Az a hirtelen érzése támadt, hogy utána kell rohannia az emberkének és majd elkiáltotta magát :

— Tolvaj! ... Fogjátok meg! ... Tolvaj!

De se nem mozdult, se nem kiáltott. Egy pillanatig mozdulatlanul állt az ajtó mellett, azután csöndes, iszonyúan fáradt léptekkel a pamlaghoz ment és végigvetette magát rajta.

— Tolvaj ... Rabló ... — suttogta lihegve. Mind a két kezét a szemére szorította és úgy

feküdt kinyújtózkodva, egyenesen, mozdulatlanul, mint egy halott.

Sivító, éles hang, mint egy rémült sikoltás, amely keresztül fúrja magát az agyvelőn: pedig csak egy rövid, kemény csöngetés volt, amitől Tass villámgyorsan pattant föl a pamlagról. A szeme rácikkázott az órára, amelynek a lapját egyenesen, mereven felezte a két mutató. Pontban hat óra volt. Tass dermedten állt egy pillanatig és szinte magánkívül suttozta:

— Jézus Mária... Mindennek vége...

Aztán rohant, hogy maga nyisson ajtót. De az inas már megelőzte. Sebes suhanással, mint a nyíl repült át az előszobán az asszony. A nyíló ajtó küszöbén egy pillanatra megrettenve állt meg és úgy fogta meg a kilincset, mint aki kapaszkodik.

Tass egész önkéntelenül mondta:

— Tudtam.

Az asszony izzó szemmel meredt rá. Földúlt arcán ijedtség, zavar, csodálkozás. Inkább csak lihegte, mint mondta:

— Mért nem jött?... Mért rémített meg?... Azt hittem... beteg?... Nem beteg?... Nem?

Háttal az ajtónak támaszkodva állt és nem lépett beljebb. Tass pedig nézte a fölindulástól megdúlt, fölszántott szép arcot, amelyet most — nem tudott megismerni. Amelyet most egyszerre

— az Isten tudja miért? — oly idegennek, oly másnak látott, mint tegnap és mindig.

Az asszony, hogy nem kapott választ, egyszerre megrázkódott és az arca vérpiros lett. Hirtelen fölcattanó hangon mondta:

— Becsapott!... Ah... becsapott!...

Harag szikrázott a szemében és Tass mégis úgy érezte, az lenne a legjobb, a legszebb, a leggyöngédebb, ha — ráhagyja. Ha most megkapja a kezét és mosolygó töredelmességgel bűnvallo mást tesz:

— Igen, drágám... Bűnös vagyok!... Ravasz spekuláció volt... Öljön meg érte!

És mégse ezt tette. Képtelen volt rá. Nem volt ereje a legkisebb tettetésre. Egészen rábízta magát a lelke és idegei érthetetlen, szinte halálos kimerültségére és a szavak tompa döngéssel úgy vonultak le az ajkáról, mint a kövek egy megbillent szekérről.

— Nem... Nem csaptam be... De... valami történt... Itt volt az ura. Mindent tud. Azt is, hogy maga most itt van. Vége mindennek.

Az asszony fölsikoltott az utolsó szóra:

— Vége!...

Tass maga is megrémült a szavától. Átkarolta a roskadozó asszonyt és mohón folytatta:

— No... Nem úgy! Nem úgy. Csak azt akartam mondani, hogy oda többé vissza nem mehet... Nem is engedem! Elviszem... az anyám-

hoz, vagy ... a maga anyjához és azután ... elintézzük ... Természetesen ... Természetesen ...

Az asszony — föltámadt. Halálra vált arca lassan megszínesedett, a szemét könny és ragyogás öntötte el és a tekintetében, amely leírhatatlan és csodálatos alázattal és rajongással és melegséggel kapcsolódott a férfi arcára, már a jövő ujjongott és könnyörgött. Szerelme határtalan odaadásában már ebben a legelső pillanatban túl volt a múlt egész kríziséen, forrón tapadt oda a férfihez és csendes sírással súgta :

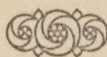
— Ugy-e nagyon fog szeretni ?

— Nagyon.

— Ugy-e nagyon boldogok leszünk ?

— Nagyon.

Az asszony nem, de maga Tass ijedten érezte, hogy jéghideg keze nem tudja viszonzni az asszony forró két kezének heves szorítását és a szája úgy indul meg a lihegő, szép kis piros ajkak felé, mintha alamizsnát menne adni.

GOLDSTEIN

I.

A PLAKÁT nagyon világosan szólt és a jegyző úr se mondhatott mást : Goldstein úrnak, mint volt katonának, negyvennyolc óra alatt be kell vonulnia. Itt nem segít semmi okoskodás, amint-hogy Goldstein úr a maga részéről ilyet nem is próbált. A válla közé húzta a fejét és csendesen mondta :

— Ha menni kell, hát menni kell. Parancs : parancs.

Az asszony azonban — asszony. Az szegény se halott nem volt, se eleven. Csak tördelte a kezét és omlott a köny a szeméből sovány, megviselt arcára és egyik ájulásból a másikba esett. És a négy gyerek, mind kicsi és mind leány, ahogy az

anyjuk kétségbeesését látták, olyan zokogó kórust rendeztek : az ég majd meghasadt belé.

Goldstein urat részben elkésérítette, részben földühösítette ez a viselkedés. Először leszidta az asszonyt, azután nem éppen domború mellére ölelte hervadt fejét és szeliden, de nem minden méltatlankodás nélkül mondta :

— Micsoda izé ez ? Mit izélsz, az Isten áldjon meg ! Hiszen nem akasztani visznek ! Két hónap alatt vége van az egésznek. Azt pedig csak nem gondolod, hogy engem majd odaküldenek a csatába ? Arról szó se lehet. Van arra más ! . . . Nevetséges ! Egy olyan intelligens embert, mint én vagyok, akinek olyan írása van, mint én nekem, aki perfekt magyar és perfekt német szóban és írásban, sőt valamit tótul is tud, azt nem küldik ágyúölteléknek ! . . . Arra nagyobb szükség van az irodában ! . . . De mennyivel nagyobb ! A tisztetek boldogok, ha egy ilyen embert kapnak, nem hogy kiküldenék az izébe ! . . . Boldogok ! . . . Hát nem az irodában voltam én akkor is, amikor szolgáltam ? . . . Olyan írással, mint az enyém . . . Perfekt magyar és német . . . Hol kapnak még egy ilyent ? . . .

Goldstein úr nem »csak úgy« mondotta mindezeket, hanem teljes meggyőződéssel. Goldstein úrnak valóban a gyönyörű kézírása szerezte meg — diploma nélkül — a könyvelőséget is a kefégyárban, ahol egyébként is nagyszerű bizonyosságát adta a használhatóságának. Az igazgató úr

személyesen sietett is biztosítani az asszonyt, hogy az állásában Goldstein urat semmiféle veszedelem se fenyegeti, és a családja miatt se kell aggódnia.

Teljes megnyugvásról természetesen szó se lehetett. De a gyönyörű írásra és a személyes intelligenciára való utalás megnyihította az asszony lelkét. Be kellett látnia: csakugyan nem valószínű, hogy egy ilyen értékes embert, ilyen írással és ekkora tudással kitegyenek a veszedelemnek. A hadvezetőségnek is van esze és tudja: kit hová kell állítani.

— Olyasmiről — ismételte Goldstein úr teljes meggyőződéssel — szó se lehet. Puskát énvelem nem cipeltetnek.

És említést tett egy bizonyos K. nevű hadnagyról, — azóta tán már őrnagy is lehet — aki, ha még most is ott van, amit adjon a jó Isten, akkor egyenesen arany lesz a dolga. Mert az őt úgy szereti, mint a testvérét, és nem adja oda száz más emberért. Az meg fogja ölelni, ha meglátja Goldstein urat, sőt talán kezét is fog vele.

Az asszony szívében a jó Isten minden áldását kívánta erre a nemes tisztre. Az aggodalma kissé megcsöndesedett. De mégis megjegyezte:

— Nem jó lenne írni az Artur bácsinak? Egy olyan nagy ember...

Az Artur bácsi a család büszkesége volt. Ügyvéd; sőt előkelő ügyvéd egy felvidéki nagyobb városban, takarékpénztári ügyész, bizottsági tag, gazdag ember, a polgármesternek és a képviselő-

nek pertu barátja, szóval egy igen kiváló ember és Goldsteinnének anyai részről való nagybátyja. Egy ilyen ember nyilván sokat tehet, ha akar, és Goldsteinék idáig még sohase éltek a hatalmával. Nem kértek tőle semmit. Csak gratulálni szoktak neki a születésnapjára meg a házassága évfordulójára, amit Artur bácsi rövid, de szíves sorokban köszönt meg és egyszer a családi arcképét is elküldötte. Ez a kép a Goldsteinék legbüszkébb lakásdíszé volt: húsz forintot fizettek a rájáért.

Goldstein úr vállat vont:

— Fölösleges. Hidd el, hogy fölösleges! Az én írásom az több segítség nekem, mint az ő írása. Majd hagyjuk őtet más alkalomra.

II.

Goldstein úr bevonult és bizony eltelt egy hét, mikor az első írás érkezett tőle. Azt írta, hogy hála Istennek, semmi baja sincs, a dolgok csakugyan úgy fejlődnek, ahogyan előre látta, bár mégse egészen úgy, mint az ember gondolta volna. Nagy mozgás van és lassan lehet rendbe jönni. Az bizonyos, hogy az irodába fog jutni, de hogy hol lesz az iroda, azt nem lehet tudni, mert a háborús szolgálat egészen más, mint a béke idején való és folytonos a költözködés. Nyugtalanúságra a legkisebb ok sincs, de ha az asszony úgy gondolja, hogy jó lenne az Artur bácsinak írni, hát neki nincs ellene elvi kifogása.

Az asszony úgy gondolta és hamarosan kiderült, hogy rosszul gondolta. Artur bácsi kissé idegesen válaszolt, a legnagyobb mértékben »érthetetlennek« minősítette az egész levelet, amelyet a jó Istenhez kellett volna címezni és nem neki, aki nem atyauristán, és akinek éppen elég a jóból az, hogy mind a két fiát viszik a háborúba.

A szegény asszony belesápadt a válasz olvasásába. De szerencsére Goldstein úr sokkal kellemesebb leveleket küldött. Azt írta, hogy csakugyan irodába tették, amiről azonban nem kell sokat beszélni, mert a világ rossz, az emberek irigyek, a legokosabb, ha az ember némán örül a szerencséjének. Egyben közölte azt is, hogy ezentúl ritkábban fog írni és csak tábori lapot, mert az irodában rengeteg a munka, éjjel-nappal dolgoznak, és aki nem szorgalmas, azt bizony kiteszik az irodából.

III.

És valóban, Goldstein úr ezentúl meglehetősen ritkán írt és csak tábori lapon, és csak számra lehetett neki is írni, mert rettentő baj lehetne abból, ha az ellenség valamiképpen rájön: hol van az iroda, amelyben tudválevőleg a hadi titkokat őrzik. Ezért ne ijedjen meg és ne nyugtalanodjék az asszony, ha esetleg még ritkábban, talán heteken át se kapna értesítést. Elég tudnia, hogy Goldstein úr biztos, sőt legbiztosabb helyen

van, ahol semmi baj se érheti. Ez a fő és ebben a tudatban a bizonytalanság is elviselhető. Szüksége semmire sincs, mert az ellátás kifogástalan, csak kártya jöjjön lehetőleg mindennap és külön írni minden gyerekről.

Jó félesztendeje tartott már a háború, mikor egyszer Goldsteinné nem írásos hírt is kapott az uráról. Egy bizonyos Fekete Balázs nevű katona két heti szabadságra jött haza a faluba és az a katona a korcsmában igen nagy elismeréssel nyilatkozott Goldstein káplárról. Valami hídról volt szó, amelyen Goldstein úr három emberrel átment a legnagyobb tűzben és ezért medáliát is kapott. Ezt a korcsmárosné beszélte el azután Goldsteinénak, de meg is bánta, mert az asszony egyszerűen elájult a dicsőség híre hallatára. Három hétig mint az árnyék tengett-lengett, míg végre megjött a megnyugtató és igen kemény cáfolat az urától. Goldstein úr egyszer s mindenkorra tiltakozott az ellen, hogy ilyen ostoba mendemondáknak hitelt adjon a felesége. Az ilyen hazatérő katona sok mindent összefecseg a korcsmában, és ha nem is csupa kitalálás, amit mond: nemcsak egy tarka kutya van a világon. Goldstein nevű katona háromnál is több van a hadseregben és arra a bizonyos hídra is juthatott valamelyik. De az valaki más volt, egy könyvelő, aki perfekt magyar-német, gyönyörű írással, nem küldenek ilyen munkára.

IV.

Egy őszi napon azután az asszony nem kártyát, hanem táviratot kapott :

»Holnap reggel érkezem. Soma.«

És reggel csakugyan megérkezett. Frissen és vidáman ugrott ki a vasuti kocsiból, amit könnyen tehetett, mert a lába mind a kettő megvolt, csak a bal karja rövidült meg a kezével. Ennek a helyén egy fekete pólya volt, de Goldstein úrnak a jobb karja is elég erős, hogy föltartsa az asszonyt, aki mikor a fekete pólyát megpillantotta, fehér lett, mint a fal, hátrahanyatlott és össze akart roskadni. Goldstein úr magához szorította, rázta, mint egy zsákot, maga is ijedt volt, de nevetett és halkan, de hevesen mondta :

— Mi ez ? Micsoda izé ez ! ... Csak nem gondolod, hogy megsebesültem ? ... Ez itthon is megtörténhetett volna velem ! ... Megszúrtam a kezemet a tollal és a tinta belement a vérbe ... Balkéz ... Minek nekem a balkéz ? ... Ki ír a balkezével ?

Az asszony félájultan dideregte :

— A tollal ? ...

Goldstein úr nevetett :

— Hát mivel ? Nem is bajonettel ! ... Ilyen izé itthon is megeshetik az emberrel. Nevetséges ! ... Az egész iroda nevetett.

... Félóra múlva Goldstein úr a kefegyárban

volt az igazgató úrnál, aki megölelte. Goldstein úr csöndesen mondta :

— Én már bevégeztem a háborút. Hazaküldtek. Ha kell, már délután be is jövök.

— Köszönöm, de egy hét múlva is ráér. Pihenje csak ki magát alaposan.

Goldstein úr hálásan mosolygott :

— Biz az rám fér. De akkor megkérem igazgató urat, legyen szíves addig elzárni ezeket a dolgokat. Nem akarom nálam tartani, mert ott-hon megtalálhatná az asszony...

Egy kis papírba burkolt csomagot vett ki a blúza zsebéből és megmutatta, mi van benne.

Két szép csillogó ezüst medália. Goldstein úr elpirult és csöndesen mondta :

— Nem akarom, hogy megijedjen szegény... Ne tessék róla szólni senkinek.

AZ ÓRA

EGY roppant keskeny, szinte csak tenyérnyi kis fekete bolt, a félajtó mögött egy négyszögletes asztalka tele vékony, hegyes, apró, műszerekkel, a falakon fekete táblák sok-sok kis kampós szöggel: itt lakott és működött Laáb, az órás, bizonyára a legkisebb ember a nagy városban. Lehet hogy már eredetileg, Isten kegyelméből púpos volt, de az is lehet, hogy csak a folytonos görnyedt ülésben nyerte a púpját, aminthogy az is bizonytalan, furcsa és sajátos öregsége az idő műve volt-e, vagy pedig már ilyen volt gyermekkorában, sőt egyenesen így született. A feje egészen kopasz volt az órásnak és hihetetlenül vékony, egy rendes szemöldöknél nem vastagabb bajusza, mint ama kínaié a teásboltok tábláján, lelógott

egész a mellényéig : de a hangja olyan tisztán zengő, éles és rozsdátlan volt, mint egy gyermeké, és olyan friss és őszinté az a félszeme is, amelyet látni lehetett. A másik szeme ugyanis állandóan abba a kis fekete csőbe volt beledugva, amelynek a lencséjén az órák a verket nézik, a szerkezetet, az apró kerekeket, rugókat, srófokat és lemezecskéket.

Laáb, a híres órás, kizárólag reparálásokkal, sebesült és beteg órák operálásával és gyógyításával foglalkozott. Új órát nem csinált és annál kevésbé árult. Sőt megvetette azokat, akik ezzel foglalkoztak és egy tisztelőjének, aki ebben az irányban kérdést intézett hozzá, a következő mélyértelmű magyarázatot adta :

— Nézzen át, tisztelt úr, a túlsó oldalra. Ott egy szenes lakik a pincében. Ennek tizenkét gyereke van. Valami ez ? Híres vagy tudós ember-e ő azért ? Nem, tisztelt úr. Tizenkét gyermeke akármelyik laikusnak is lehet. Ellenben, ha a tizenkét gyermek közül akármelyik beteg lesz, nagyon beteg, akkor már ahhoz egy híres és tudós embert kell hivatni, mert segíteni csak az tud. A reparatura, tisztelt úr, csak az a valami, amihez tudás kell, amihez tanultság kell és értelem. Csak a reparatura !

Igy beszélt Laáb, az órás, és neki minden joga meg volt hozzá, hogy így beszéljen. Mert nem lehetett egy óra olyan beteg, olyan nyomorék, olyan reménytelen állapotban, hogyha ő a kezébe

vette, megint talpra ne állítsa, sőt még egészségesebbé, erősebbé ne tegye, amilyen volt azelőtt. Gyöngé, esendő, laza szervezetű órák, amikor elhagyták a Laáb kis fekete boltját, frisek, virulóak voltak, vidáman, nagyszerűen, keményen ketyegtek : egészen újjá születtek. A Laáb boltját az órák maguk között bizonyára úgy emlegették meghatott ketyegéssel, mint valami csodaerejű helyet, és ha az órák oly hatalmasok lennének, mint az emberek, aranybetűs kis márványtáblák borították volna a kis bolt falait, mint a híres kegyhelyek templomaiban.

Különben pedig Laáb, az órás, nem volt barátságos ember, bár nem is goromba, inkább csak zsörtölődő. A kuncsaftok bizonyos szorongással lépték át a boltja küszöbét és nyujtották át neki a megbénult órát, mert minden ilyen alkalommal erősen csóválta a kopasz fejét és szemrehányó hangon beszélt :

— Hát mi történt ezzel a szegény kis jószággal ? Mit méltóztatott vele művelni ?

A kuncsaft persze mentegetődzött :

— Semmi rosszat . . . Tessék elhinni, semmi rosszat. Én nem tudom, mi baja lehet. Makacskodik.

Laáb, az órás, nem szerette az ilyen beszédet. Sőt méregbe jött és nem minden indulat nélkül mondta :

— Makacskodik ? Micsoda beszéd ez, kérem ? Az óra sohase makacskodik. Az órának nincsenek

szeszélyei. Az óra sohase romlik el, ha el nem rontják. Az óra, tisztelt úr, tudja a kötelességét, de persze, az órával is tisztességesen kell bánni. Az óra nem követelő, még enni se kér, de legalább egy kicsit illik vigyázni rája és nem kell a földhöz csapkodni, meg odavágni az asztalhoz, mikor kitesszük a zsebből, tisztelt úr, meg dühösen cibálni, mikor felhúzzuk. Az órának nincsenek nagy igényei és éppen azért az órával ember-ségesen kell bánni és meg kell neki adni azt a keveset, ami szükséges, hogy jól végezhesse a dolgát. De mi idegesek vagyunk, tisztelt úr, és szórakozottak vagyunk és hanyagok vagyunk és ha aztán megvan a baj, akkor az órát szidjuk, hogy makacskodik, tisztelt úr. Pedig a dolog úgy van, tisztelt úr, hogy nem mindenki való arra, hogy órája legyen.

A kuncsaft, ha esze volt, nem vitatkozott, mert tudta, hogy jó kézbe adja az óráját. Laáb, az órás, csak vele bánt rosszul, de az órát vállalta, mennél nagyobb volt a baja, annál készségesebben. Végre is : az orvos nem dobhatja ki a beteget, aki maga nem is tehet a bajáról, sőt annál gyöngédebben hajol föléje, mennél szenvedőbb. És Laáb, az órás, egész szívvel átérezte a páciensei minden fájdalmát, a törések sajgását, a zúzódások tompa, de égető kínját. Szerette a szegény, beteg, roncsolt órákat annyira, hogy mást nem is hagyott nyúlni hozzájuk. Sohase tartott segédet : inkább éjszaka is dolgozott, ha

sok volt a betege. És ilyenkor gyöngéden meg-simogatta a várakozásra kényszerült órákat és suttogva vigasztalta őket :

— Csak türelem, szegény gyermek, csak türelem ! Nemsokára sorra kerülsz és meggyógyítalak ! Olyan egészséges leszel, mint a makk ! Csak egy kis türelem . . .

Egy kora tavaszi napon egy fiatal asszony jelent meg a Laáb mester boltjában. Az asszony talpig feketében volt és dús, sokrétű fekete fátyol lengett a feje körül. Egy kicsike aranyórát vett ki a fekete táskájából és odatette az asztalra :

— Kérem, legyen szíves ezt megigazítani. Nem jár.

Laáb, az órás nem válogatott, férfi-e, nő-e aki elrontotta az óráját, ő egyformán haragudott az ilyen könnyelmű vagy durva népségre, tehát most is szemrehányó hangon kérdezte :

— Mit tetszett művelni vele ?

Az asszony vállat vont.

— Én semmit. Legalább nem emlékszem, hogy bántottam volna. Az is igaz, hogy nem is törődtem vele. Az uram meghalt. Csak a temetés után vettem észre, hogy az óra nem jár és hasztalan próbáltam megindítani. Azt se tudom, mikor állt meg.

Laáb, az órás, megbékélten bólintott a fejével. Ezt a magyarázatot elfogadandónak ítélte. Ilyen esetben bizony megtörténhetik, hogy az ember

elfeledkezik az óráról. Nem pörlekedett a gyászruhás kuncsafttal, sőt bizonyos szokatlan szelídséggel mondta :

— Jól van, kérem. Majd megnézem : mi baj és meg fogom gyógyítani.

Az órácska szerkezete nem zörgött és nem lötyögött : az eset tehát nem látszott súlyosnak és sürgősen kezelendőnek. Sokkal rosszabb állapotban lévő páciensek várták a műtétet, Laáb mester tehát félretette az órát és csak négy nap mulva vette elő, hogy alaposan megvizsgálja és megállapítsa a diagnózist.

Akkor meglepetés érte a mestert.

Az órácskának semmiféle látható baja nem volt. A kicsike, finom szerkezet minden alkatrésze : kereke, rugója, srófja ép, töretlen, pontosan a helyén és makulátlanul tiszta. Semmi látható oka vagy magyarázata nem volt annak, hogy ne járjon és — mégse volt megindítható.

— Hm — mondta Laáb, az órás, és kétszer is megcsóválta a fejét. — Ez az eset furcsa és érdekes.

Nem volt rest, fogta a műszerét és teljesen szétszedte az órát. Külön gondosan megvizsgálta minden apró darabjának minden porcikáját, és miután nyomát sem találta semmi defektusnak, nagyszerű gonddal megint összeállította a szerkezetet, fölhúzta és — megint azt mondta, hogy :

— Hm !

És megint csóválta a fejét. Mert az óra nem

járt. Egyet se kettýent. Halotti némaságban és mozdulatlanságban hevert előtte.

Laáb, az órás, nem az az ember volt, aki hamar elcsügged. Ilyen csakugyan még sohase történt vele, de ez csak annál inkább tüzelte az eltökéltségét. A végső eredményben biztos volt. Olyan óra nincs, amely kifogjon az ő tudományán. Az óra járni fog. Ha nem ma : akkor holnap.

Am nemcsak a holnap jött el, a holnaputánból is tegnap lett már és Laáb, az órás, még mindig hasztalanul veszködött a makacs kis beteggel. Százszor szétszedte, százszor összerakta és az óra nem mozdult.

A feketeruhás özvegy, a dús sötét fátylakkal a fején, beállított :

— Az óráért jöttem — mondta.

Laáb, az órás, nagy kék kendővel törülgette verejtékes homlokát. Ez se történt még meg ve e-hogy a reparatura ne legyen kész, amikorra meg, ígérte. De a valóságot természetesen nem mondhatta meg és így meg kellett tennie, amit még szintén sohase tett életében. Laáb, az órás, hazudott.

— Kezét csókolom, — mondotta — kezét scókolom, — rettenetes sok a dolgom . . . Borzasztó sok a munka a . . . a háború miatt ! . . . Nem értem rá. Még . . . még egy hetet . . . egy hét türelmet kérek, kezét csókolom.

A gyászruhásszony egy kedvetlen mozdulatot tett :

— No jó, — mondta. — Hát még várok egy hétig. De akkor aztán biztosan kész legyen. Mindig azt hallottam, hogy maga pontos ember... Csodálom...

Laáb, az órás, ijedten és alázatosan húzta a válla közé a fejét és rémület és kín bolygatta az agyát. Most már se nem evett, se nem aludt, csak ott ült éjjel-nappal a kis asztal előtt és az órán dolgozott. Szétszedte, összerakta, szétszedte, összerakta. Körül se mert nézni a kis boltban a többi beteg órára, amelyek néma kínban, hasztalan várták, hogy a sor reájuk kerüljön.

És múltak a napok és múltak az éjszakák és Laáb, az órás, hasztalan kínlódott. A nem evéstől, nem alvástól olyan volt már, mint az árnyék. A szeme beesett, a bőre a csontjára tapadt és az óra még mindig nem járt.

Pedig holnap már érte jönnek.

Laáb, az órás, nem bírta tovább. A feje szédült, a gondolatai összezavarodtak, holott érezte, hogy most tiszta fejre, a gondolata minden erejére lenne szüksége.

— Levegőre! Levegőre! — lihegte a kis órás, és noha még alig alkonyodott, fölkelt a székéről, becsukta a boltajtót és elindult. A szomszédok bámúlva néztek össze:

— Nini, Laáb becsukta a boltját!... Vajjon mi van vele?

Laáb, az órás, pedig csak ment-ment... ki a városból, az emberek közül, maga se tudta

hová, csak ment, csendet keresni és hűvösséget a homlokára.

Azon vette észre magát, hogy Budán van, a hegyoldalon, az erdőben, amelyre már ráborult az alkonyat és megvastagította a homályt.

— Istenem, mit csináljak? — suttogta a kis órás és hirtelen megriadt, mert léptek neszt hallotta. Hamar beugrott a sűrűbe.

A magános, homályos ösvényen egy pár közeledett. Egy magas úr és mellette a feketeruhás nő, a lombos gyászfátyollal a fején.

Az úr hevesen gesztikulált a kezével, a nő a fejét ingatta tagadóan. De aztán az úr egyszerre átkapta a nő derekát és a gyászfátyolos fej először vonakodva, húzódva, azután ellenkezés nélkül, megtörve hajlott a vállára . . .

Laáb, az órás, úgy megijedt, maga se tudta mitől, hogy elkezdett futni. Szaporán szedte a kurta kis lábait és meg se állt, amíg egyszer csak a boltja előtt nem volt. Zakatoló szívvel nyitotta ki az ajtót, fölgyújtotta a lámpát és az asztalkájához sietett, egyenesen az órához.

A kezébe vette a makacs kis jószágot és — megdermedten bámult rá.

Az óra járt. Vidáman, frissen, egészségesen ketyegett.

Laáb, az órás, megtörölte verejtékes homlokát és rákönyökölt az asztalra és az első, szilárd gondolata az volt, hogy asszonyoknak soha többé nem reparál órát. Soha!

VÁLÁS UTÁN

I.

NEKÜNK el kell válnunk, Ágnes. Kell. Ez már egészen bizonyos. Olyan bizonyos, mint az, hogy a hibás nem maga. Akárhogy próbálom is megfogalmazni ennek a rettenetes és szomorú kényszerűségnek a magyarázatát, csak ezt mondhatom : maga . . . maga egy angyal ! Ez úgy hangzik, mint egy buta, dohos bók és nekem a valóságban a legborzasztóbb tragikum. Mert én meg egy ember vagyok és maga, szegény Ágnesem, a legjobban tudhatja, hogy embernek se a legtökéletesebb. Tökéletes : az maga, a határtalan türelmével és a tűrhetetlen jóságával és a lázító mindent megbocsátásával. Ez az, Ágnes!... Ez az, amit az én gonosz és hálátlan emberlelkem nem tud . . . nem tud elviselni ! . . . Hogy

maga oly... oly rettenetesen jó! Hogy nincs az a zsarnokság, amely magát lázadóvá tudná tenni... Borzasztó ez a maga türelmessége, ez a némaság és ez az odaadás, ami magát olyanná teszi... ne haragudjék, de ki kell mondanom, olyanná teszi... mintha nem is lenne... Ne haragudjék: de ki kellett mondanom... Mintha nem is lenne!... És ez az, amit én nem tudok elviselni. Nekem valaki kell: aki csak olyan ember, mint én... Aki lázad, aki nyugtalanít, aki nemcsak ezerszer jobb, de legalább félig olyan rossz is tud lenni, mint én vagyok... Egy kis forradalom!... Ellentmondás!... Izgalom!... Hogy ne csak én gyötörjek, hanem engemet is... Valami súrlódás... Vagy akár kínzás is... Mert semmi kín se lehet oly rettenetes, mint az a megaláztatás, amelyet most folyton éreznem kell, amikor magára gondolok... A maga határtalan jóságára, a maga hajthatatlan türelmére, a maga megrendíthetetlen elnézésére... Hogy mennyire más, mint ami én vagyok!... Hogy mennyire nem egymáshoz valók vagyunk...

Dér, az író, legalább két esztendeje készült arra, hogy ezt megmondja a feleségének. Két esztendeje, amely idő tele volt fojtott izgalommal, idegességgel és a lappangó válság lázával és várással és ezer kegyetlen kísérlettel arra, hogy alkalmat teremtsen erre a robbanásra. Hogy ne kelljen így, nyersen, minden előkészítés

nélkül megcsinálni, ami fanatikus eltökéltsége volt. De meddő volt minden alkalom és minden várakozás.

— Ez az asszony megöl a jóságával és megfojt azzal, hogy semmiben se állja az utamat, — gondolta magában leszerelten és forró keserőséggel az író és e határtalan szabadságban reménytelennek érezte a rabságát.

Már ott tartott, hogy egyszerűen megszökik, vagy — levelet ír. De ekkora gyávasághoz mégse volt bátorsága.

Végre : megtörtént. Szólt. És a második szónál már nem érezte : mért volt oly nehéz az első. Hiszen nem hazudott. Sőt végre, egyszer őszintén beszélt. Amit nem is remélt : tudott a szemébe is nézni az asszonynak, aki sápadtan, de nyugodtan hallgatta, mozdulatlanul ült a székén, egy szóval se zavarta a nehéz vallomást és mikor az ura elhallgatott, egy percig gondolkozva, szinte részvétellel nézett a férfi fölindult arcába, azután csendesen mondta :

— Akkor el kell válnunk egymástól.

II.

A válópör nagyon simán ment, mégis eltartott három hónapig. Dér úgy érezte, hogy soha életében nem volt ilyen boldog. Kedves, meleg hálával gondolt az asszonyra :

— Ez a legjobb teremtés a világon. Igazán

egy angyal. Meg kellett volna örülnöm, vagy főbe lőttem volna magamat, ha vele maradok. Hihetetlen az, hogy a jóság milyen unalmas és milyen pusztító, mikor semmi hideg és semmi tűz nem csapkodja az ember lelkét. Mikor minden oly biztos és oly rendíthetetlen. Nem . . . Igazán nem voltunk egymáshoz valók . . .

Másképpen nem kellett élnie, mint ahogyan odáig élt és az élet mégis változott körülötte, amióta az asszony elment. Törődni kellett egyelmással, egészen apró és jelentéktelen dolgokkal, nem nagyobbakkal, mint a vánkös ráncának elsimítása és ez a legelején igen jól esett neki. Volt ez már így, *azelőtt* is, mikor még egyedül volt, szabad ember és úgy érezte, megint ez az idő szállt be hozzá a nyitott ablakon. Megint várt valakit, mint ahogy akkor mindig várt nyugtalan, de boldog és biztos várakozásban és jó volt, hogy most nyíltan derült maradhatott a szeme, akármerre nézett.

És sokkal inkább tele volt a lelke ezzel a boldog, tavaszi várakozással, semhogy még egyelőre a véglegesre berendezkedhetett, vagy belecsillapodhatott volna. Valami igen kellemes ideiglenességet érzett a nem türelmetlen várakozásban arra a pillanatra, amikor ez az új helyzet végleges, teljes és határozott lesz.

— A papirosomat várom — mondotta magában nagyon jókedvűen. — A szabadságlevelemet . . .

A tisztesség elemi kötelességének érezte, hogy ezt a napot: esküvője napját a szabadsággal — várakozásban várja be. Minden komolyabb lelki vállalkozás nélkül: abban a boldog, bár nem nagyon mulatságos és nem is minden unalom nélkül való türelemben, amely biztos benne, hogy megkapja az árát.

III.

Tizennégy hét múlva aztán ez a szép nap is szerencsésen megérkezett. Dér László megkapta a boldogító papirost: a szabadsága diplomáját. És ebben a pillanatban különös érzése támadt.

Az asszony jutott az eszébe, akihez immár semmi köze sincsen. Természetesen, addig is gondolt rá néha, de szinte — személytelenül, mint egy ügyre, amelynek az elintézése folyamatban van, egy ideiglenességre . . . egy pörre, amelynek meg kell várnia a végét.

De most, most a maga képében jutott az eszébe az asszony, az emlékezetnek oly világosságában, ahogyan már évek óta nem látta a valóságban. Valósággal heves kíváncsisággal gondolt rá és olyan vágyat érzett arra, hogy lássa, amilyet talán csak akkor, amikor még leánykorában udvarolt neki.

A magyarázat igen egyszerű volt.

— Azt meg kell adni, — gondolta magában — hogy ez az asszony igazán szépen viselkedett.

Igen nagy belátással és okossággal... A legnagyobb belátással. A legkevesebb, amit megérdemel, hogy az ember tisztességesen megköszönje neki.

Csudálkozott magán, hogy ez csak most jutott eszébe és sokáig törte rajta a fejét : hogyan tegye jóvá a mulasztást? Végre is elszánta magát a legnagyobbra :

— Eh, legjobb az egyenes út ! Végre is ismerjük egymást annyira, hogy meglátogathatom.

Ezen a legegyszerűsebb úton tett egy kis kitérőt — egy virágüzletbe. Izgatott volt, de mosolygott, mikor a bokrétával a kezében becsöngetett a ma elvált felesége lakásán.

Az asszony egészen csudálatosan viselkedett. Tisztára úgy, mintha mi se lehetne természete-sebb, mint hogy jön és mint aki nem is várta, de egészen magától értetődőnek találja ezt a látogatást. Csak mikor a virágot átvette, mosolyodott el furcsán és nem állhatta meg egy halk megjegyzés nélkül :

— Nini, virág... Ezt már igazán régen nem kaptam magától.

Dér elpirult. Valóban : már nem is tudott rá visszaemlékezni, mikor hozott utoljára neki virágot.

Az asszony azonban nem hagyta sokáig ebben a kényelmetlen lelki állapotban. Végigvezette az »új lakásban«, amely kisebb volt a »réginél«,

de Dér végtelenül vonzónak és kedvesnek érezte. Valami nagy, meleg harmónia, valami tiszta és biztos nyugalom volt itt, egy különös, jó, édes világosság, amely nem kívülről jött, hanem mintha valahonnan belülről áradt volna. Egy pár mély, barna szemből, vagy talán a fehér homlok-ról, vagy talán egy halk, de csudálatosan telt hangból, amelyet Dér valamikor a világ leg-szebb muzsikájának talált és amelynek most egyszerre megint visszaemlékezett az akkori zen-gésére.

Azzal jött, hogy egy negyedóraig marad és késő este volt, mikor észrevette magát. Riadtan és zavartan kért bocsánatot, az asszony pedig csöndesen mondta :

— Vacsorázzék itt. Örülök, hogy most nem sietett el... Az utóbbi időkben úgyis oly ritkán vacsoráztunk együtt.

Minden mosoly és minden cél nélkül mondotta, a legnyugodtabb és a legtermészetesebb han-gon, úgy hogy Dér megzavarodva mondta :

— Az bizony igaz...

Semmi különöset nem érzett abban, hogy ezen a napon, a szabadságával való esküvője napján együtt vacsoráztott az elvált feleségével. Nem is nagyon sokat beszélgettek s az idő mégse volt üres, a percek gyorsan teltek és mikor Dér végre mégis csak idejét látta, hogy búcsúzzék, szinte égő őszintességgel mondotta :

— Olyan jó itt... Olyan kedves...

— Hát akkor csak jöjjön minél sűrűbben. Hiszen tudja, hogy én mindig itthon vagyok.

Dér nevetve mondta, mint aki maga se hisz a szavának :

— Jó. Hát akkor holnap megint itt leszek.

Órák hosszat járkált céltalanul az utcán. Semmihez se volt kevesebb kedve, mint ahhoz, hogy hazamenjen. Idegesség rohanta meg minden ok nélkül és mikor már alaposan kifáradt az éjszakai kóborlásban, lehangoltan és bosszúsan indult meg hazafelé. Bánta, hogy ott volt és szilárdnak érezte az eltökéltségét, hogy sohase fog többé *oda* menni.

IV.

És csakugyan : másnap már megint ott volt. És harmadnap is és negyednap is és tizednap is.

— Végre is, — mondta magában — ez a szegény asszony egész nap egyedül van . . . Egészen egyedül.

Eszébe se jutott, hogy *azelőtt* erre sohase gondolt. Holott az utolsó években határozottan kevesebbet látta a feleségét és mindenesetre sokkal kevesebbet beszélt vele, mint mostan. És sohase tette azt, amit most sohase mulasztott el, hogy legalább egy szál virágot vigyen az asszonynak.

Az asszony pedig tele volt őszinte hálával. És meg is mondta :

— Nagyon szép magától, hogy eljön. És na-

gyon jó. Én megszoktam és bírom is a magános-ságot, de mégse jó mindig egyedül lenni. Ez előbb-utóbb szomorúvá teszi az embert.

Dér boldogan mondta :

— Tehát szívesen lát?... Én meg nagyon szívesen jövök. A legszívesebben. Ha ugyan... ha ugyan... még nem únt rám.

Az asszony a legnyugodtabb hangon felelte :

— Én?... Én sohase untam rá magára.

A férfi nem tudott mit mondani. Elpirult és zavartan mosolygott. Jókora idő múlva szólalt meg :

— De igazán... maga sohse szórakozik. Soha. Pedig egy kis szórakozás...

Az asszony vállat vont :

— Elkelne. Bizonyára elkelne. De... ahogy az ember megszokik. Én... megvoltam nélküle... Még színházba se jártam. Maga azt mondta, hogy únja.

— De magát bizonyára nem úntatta volna?

— Semmiesetre.

— Hát akkor, ha megengedi, talán holnap?

— Nagyon szívesen. Akár nemcsak holnap!...

V.

Egy napon — akkor már hónapok óta tartott ez a meleg, zavartalan boldog barátság — Dér Lászlónak eszébe jutott valami, amibe belevörösödött és amitől nyugtalanul kalapált a szíve.

Ideges volt és hallgatag. Az asszony szeme az első pillanatban észrevette ezt a nyugtalanságot és mikor hasztalan várta, hogy Dér maga szólaljon meg, csöndesen mondta :

— Magát ma bántja valami.

Dér minden meglepődés nélkül felelte :

— Igen. Ma eszembe jutott valami.

— Elmondhatja ?

— El kell mondanom. Mert magáról van szó.

— Micsoda szó ?

— No nem. Nem szó. De eszembe jutott valami, amire eddig csodálatosképpen nem gondoltam. Az jutott az eszembe, Ágnes, hogy... hiszen maga még fiatal... fiatal és szép... sőt szebb, mint valaha. Fiatal és szép és szabad és... és semmi oka arra, hogy örökre az én özvegyem maradjon. Semmi oka. És én... én oly tapintatlan vagyok, hogy idejövök és... és egyszerűen az útba állok és elállom az útját valakinek, akinek... akinek jönnie kell és akinek joga lenne, hogy jöjjön... Ez jutott az eszembe...

Az asszony mozdulatlanul hallgatta végig és jó darab ideig nem felelt. A szemébe nézett a férfinек, azután nagyon komolyan mondta :

— Igazán hálás vagyok magának, amiért ez az eszébe jutott.

Dérnek nagyot dobbant a szíve. A szeme rémülten meredt az asszonyra és elfulladt, tikkadt hangon mondta :

— Tehát...

— Semmi tehát. Csak megköszönöm, mint egy szál virágot, amit hoz. Mert hogy ez az eszébe jutott: ez is gyöngédség. Jól esik, mint a virág, bár éppoly fölösleges, mint a virág. Mikor az uram volt, ez a gondolat éppúgy nem jutott az eszébe, mint az, hogy virágot hozzon nekem. Most virágot is hoz és a boldogságom is érdekli. A tanulság nagyon is nyilvánvaló... Egészen biztos lehet benne, hogy senkinek se állja el az útját. Senki se vár, mert senkit se várok. *Amiatt* tehát nem kell kitérnie.

Lehúnyta a szemét és nagyon halkán, egészen csak magamagának mondta:

— Csak így... Csak így... Én nem akarok ennél boldogabb lenni soha...

Dér zavartan nézett az asszonyra. Egy kérdés tüzelte az ajkát. De mikor az asszony fölnyitotta a pilláit, valami olyan mély iszonyatot látott a szemében, a fájdalmas emlékezések oly sötét-ségét, hogy néma maradt. Az asszony pedig meg-rázkódott és egyszerre elmosolyodva, majdnem tréfás hangon, de igen határozottan mondotta:

— Azt még egyszer — soha!... De így... így nagyon szép!...

A BÓREMBER, ETHEL MEG A VÖRÖS TIGRIS

AMERIKAI TÖRTÉNET

JEGYZET: Erkölcsi kötelességemnek tartom előrebocsájtani, hogy e történetnek nem kitalálója, csak közvetítője vagyok. Úgy mondom el, ahogy azt barátom, a Bivaly, a história egyik döntő szereplője, maga volt szíves elbeszélni. Barátomat, a Bivalyt különben a polgári életben Balognak hívják és a Bivaly nevet tőlünk, egykori osztálytársaitól az iskolában nyerte nem szellemi, hanem fizikai képességei jellemzéséül. A második *A.* és a második *B.* osztály közötti háborút igazán ő döntötte el, amikor ötször egymás után egymaga verte el az egész második *B.*-t. Akkor mi Kinizsi Pálnak

neveztük el, a megvert ellenség viszont a Bivalynak. Az emberi hálátlanságnak nem utolsó dokumentuma, hogy az idők folyamán nem az első, hanem a második elnevezés lett általánossá. Különben ez a tudnivaló csak hasznos, de nem fontos. A barátom ugyanis nem az erőművészi, hanem a mérnöki pályára lépett, Zürichben kapott diplomát, azután néhány esztendeig Amerikában dolgozott, és mikor hazajött, igen rövid idő múlva elsőrangú tekintély lett a hídépítésben, egy nagy vállalat vezető-igazgatója. Ez a barátom volt szíves elmondani e nem minden merészség nélkül való, sőt némileg amerikai történetet, tehát, aki elég életúnt ahhoz, hogy kételkedni bátorkodnék benne, idevonatkozó kétélyeivel őt szíveskedjék fölkeresni.

Egy különös találkozás.

— Harmadéve, — kezdte Balog, a Bivaly — június elején Párisból jöttem hazafelé. A dolgomat jól és oly simán intéztem el, hogy egy pár heti időm is maradt. A tavasz istenien szép volt, gondoltam egy okosat, Zürichben megfordítottam a szekerem rúdját és még teljes alkonyati napsütésben a territeti Grand Hotel csodás terraszán ültem, meghatott, szinte imádkozó szemmel bámulva magam alatt a tejfehér tavat és a túlsó parton az aranyos várában villogó súlyos havasokat.

Mikor diner táján visszamentem a hotelbe, a portás elém lépett:

— Levelei vannak, uram.

Meglepődtem, hogy a posta már rám talált. De mindjárt vissza is adtam a paksamétát. A leveleken, újságokon amerikai bélyeg és valami Mr. H. K. Jonesnek szólt valamennyi.

— Tévedés — mondtam. — Ezek nem az enyimek.

A portás csodálkozva nézett rám, elpirult és tétova mozdulattal vette át a leveleket. Olyan furcsán viselkedett, hogy el kellett mosolyodnom.

A következő pillanatban megint egy kis furcsaság. Beszállok a liftbe, amely a második emeleten áll meg. Odaszólók a fiúnak:

— Az én szobám a harmadikon van.

A gyerek meghajtja magát és bocsánatkérő hangon mondja:

— Nem tudtam, uram, hogy átköltözködött.

Ha még valami kétségem lett volna, egy harmadik esetke végképpen fölmentett a további gondolkozástól. Amint a szobám felé tartva a lépcső előtt elmegyek, egy lehaladó kis társaságból hirtelen hátranéz egy fehérruhás lady és amint megpillant, visszaszól:

— Mr. Jones, ne feledje, hogy a hajó reggel hétkor indul!

Most már tisztában voltam a helyzettel. Ezek összetévesztenek engem Jones úrral Amerikából. De hogy milyen szenzációs alapja volt ennek a

tévedésnek, az csak az ebédnél derült ki. Még nem volt szezon. A gyönyörű, hatalmas teremben alig gyülekezett huszonöt-harminc ember: ezeknek azonban a szó szoros értelmében kiesett a kanál a kezükből és nem tudtak tovább enni, csak tátott szájjal hol engem néztek, hol meg egy másik jól megtermett szőke urat és dörzsölgették a szemüket és összesúgtak és csóváltgatták a fejüket. Valóságos izgalom támadt a teremben, egy nagy feszültség és a szemek bámuló tekintete valósággal egymáshoz taszított bennünket: Jones urat meg engem. Hogy indult az összeismerkedés, már igazán nem tudom, de két óra múlva már együtt ültünk a hallban egy csodálkozó társaság közepében, amely nem győzött kifejezést adni a bámulatának.

— Nincs a világon két tojás, amelyik ennyire egyforma lenne! — mondta az egyik.

— A saját tükörképük nem mutathat az uraknak ekkora hasonlóságot — konstataulta egy másik.

Kiderült, hogy a magasságunk, a vállunk szélessége, a hajunk színe és sűrűsége, de még a kezünk formája is tökéletesen ugyanaz. Biztos, hogy ha véletlenül egy imprezárió van a vendégek között, szédítő ajánlatokkal ostromolt volna meg bennünket.

Nem nagyon szeretek látványosság, vagy az alkotó természet egy különös szeszélie lenni, a helyzet tehát nem volt nekem túlságosan kelle-

mes. De lett e találkozásnak egy másik, szintén nem súlytalan következése is. A hasonmásom vagy nagyon szeretett a tükörbe nézni, vagy pedig egy belső kapcsolat eredőjének érezte a külső hasonlóságot : rohamos barátságával tisztelt meg. Egyszerűen belém tapadt és valósággal elárasztott a bizalmával. Menthetetlenül meg kellett tudnom, hogy Washingtonban született, kémiát tanult, egy egészen, sőt forradalmian újfajta cserzési eljárást talált ki, most kilenc nagy börgyára van, amelyeket Bostonból igazgat. Egyáltalában nem bizonyos azonban, hogy vissza fog-e még térni a hazájába.

— Hát végképpen megúnta az üzletet? — kérdeztem.

Megdöbbsenten nézett rám.

— A világért se! — felelte mohón. — Hát hogy lehetne ezt az üzletet megúnni?

— Akkor hát miért mondja, hogy meg kell válnia tőle?

Csöndesen felelte :

— Mert meg fogok halni...

Ez nagy szó volt. Részvétellel és megütődve néztem Mr. Jonesra.

— Meg fog halni? Hát beteg? ... Igazán nem látszik meg rajta.

— Azt elhiszem. Az ilyen kórság nem látszik meg az emberen.

— Hát mi a betegsége?

Nagyot sóhajtott és alig hallhatóan mondta :

— Ethel.

Elcsodálkozva néztem rá :

— Sose hallottam ilyen betegségről.

Egy szomorú mosoly hullámozott át az ajkain :

— Ez nem is betegség. Ez a feleségem neve . . .

A feleségemé, aki megszökött.

— Az rossz lehet.

Hevesen bölintott a fejével :

— Az. Nagyon rossz. Nekem. Mert Ethel . . .

ő nem rossz. Ethel nem gonosz. Ethel csak egy gyermek, aki imádja az erőt és nem tud ellentállani az erőnek . . . Ez az oka az egésznek.

— Ez az oka az egésznek ?

— Ez. Mindjárt meg fogja érteni, ha megmondom : ki az, akinek az oldalán távozott.

— Hát mondja meg !

— Cnox.

— Cnox ?

— Az. Most már érti, ugy-e ?

Őszintén feleltem :

— Most már nem értem. Nem tudom, ki az a Cnox. Sejtelmem sincs róla. Soha a nevét se hallottam.

Mr. Jones összecsapta a kezét és karikára nyílt szemmel bámult rám.

— Lehetetlen ! — mondotta. — Ön nem tudja, ki az a Cnox ? Ön sose hallotta a nevét a Vörös Tigrisnek, Amerika championjának, a két világ első öklöző-bajnokának ? . . . Lehetséges ez ?

— Lehetséges . . . De most már hallottam.

— Akkor tehát kezdi érteni, ugy-e?

— Igen. Kezdem érteni. Tehát ez a Cnox volt a szerencsés? ...

— Igen. Ez az átkozott. Ő ragadta el tőlem Ethelt és átkelt vele az oceánon. Mert Ethel imádja az erőt és nem tud ellentállni az erőnek ... De én meg nem tudok élni Ethel nélkül ... Nem tudok, uram. Voltam egy chicagói specialistánál, aki megvizsgált és kijelentette, hogy a vágy Ethel után föltétlenül sírba visz. Legfőlebb háromszáz napig fogok élni és ebből a háromszázból hetven már letelt ... Ezért jöttem Európába Ethel után.

— Hogy megölje?

Az amerikai összerázkódott a borzalomtól:

— Hogy mondhat ilyet? Ki lenne oly vadállat, hogy Ethelt megölje?

— Hát hogy ... visszarakadja?

Mr. Jones szó nélkül a zsebébe nyúlt és egy levelet nyújtott át, hogy elolvassam. A levél rövid volt, de velős:

»Börember! Ön elég vakmerő volt, hogy kövessen bennünket. Észrevettem. Ha még egyszer mutatkozni mer, összetöröm az orrcsontját és tizenkét bordáját. *W. M. Cnox.*«

Mr. Jones halkan magyarázta:

— Ezt a levelet Milanóban kaptam, ahová azért utaztam, mert a nyomozóvállalat értesített, hogy ott vannak. Ugyanabba a hotelbe szálltam, de este már ezt a levelet találtam az asztalomon.

Természetesnek fogja találni, hogy ezek után egy pillanatig se maradhattam tovább... De a reményről se mondhattam le, hogy ha lopva és csak egy pillanatra is, láthassam Ethelt. Egy hét alatt el kellene sorvadnom a tudatban, hogy az egész oceán van közöttünk. Így legalább nem vagyok oly nagyon messze tőle, a nyomozóvállalat minden lépéséről mindennap értesít és itt az emberek is jobbak, mint Amerikában... Itt mindenki részvéttel van hozzám és mindenki nagyon sajnál engem...

Kissé elhűlten mondtam:

— Hát mindenki tudja?...

— Oh igen. Oly nehéz a szívem, hogy ki kell öntenem minden alkalommal. És nagyon szívesen meghallgatnak, sőt vigasztalnak is. De hisz erről ön maga is meg fog győződni. Bizonyára össze fogják téveszteni velem és majd meglátja: milyen sajnálkozó és szánakozó tekintetek szállnak feléje...

Elöntött a forró verejték és ha nem uralkodom minden erőmmel magamon, amerikai hasonmásomnak nagyon viharos meglepetésben lett volna része. De mégse tettem, amit tenni szerettem volna, sőt nem is mondtam, amit mondani szerettem volna. Csak fölrohantam a szobámba, egész éjszaka nem tudtam behúnyni a szememet és a hajnali vonattal elutaztam, még mielőtt a meleg részvét egy szémsugarával találkoztam volna.

Még egy különös találkozás.

Természetesen nagyon bosszantott, hogy a séjour-om a genfi tó partján ilyen korai, gyászos véget ért, valami különös, nagy lehangoltság is ránehezedett a lelkemre, de azért nem álltam meg, hogy Milanóban pár napos stációt ne tart-
sak. Az első napot nagyon kellemesen töltöttem. Fölmásztam a Dóm tetejére, benéztem a Brerába, időgéltem a Biifiben, megvacsoráltam a Codában és végignézttem egy igen jó kis francia vígjátékot a Manzoni-színházban. Szóval senmi baj se történt.

Másnap reggel pedig átrándultam csak a fel-
öltömmel a karomra Luganóba. Ez a hely nekem régi szerelmem, imádom ezt a görbe tavat, a kúpes zöld hegyeket, a piros tetejű házakat, a ragyogó fehér utakat, a folyton le-föl kapaszkodó és csusz-
káló hegyi siklókat, a városka olasz derűjét és svájci tisztaságát. Csatangoltam, aztán megebéd-
eltem, jó két óra hosszat ültem a Café Centrale egy fehér asztalkájánál, csendes szédületben pihen-
tetve a szememet a mozdulatlan vizen, azután egy kocsin bucsúsétára indultam a tó partján.

Becsületes meleg volt, de elviselhető. Csendes ballagással elhagytam a hotelek palotasorát, el már Paradisót is. A megkeskenyedett út egészen a hegy tövébe csúszott : egy árva lélek sehol nem volt látható. Mintha minden és mindenki aludt volna a bódító napsütésben.

Mikor visszafordultam, mert az időm kezdett már lejárni, meglehetősen távolságban egy emberpárt pillantottam meg. Egy világoskék ruhás zömök úr, meg egy csipkeernyős, fehérruhás nő jöttek a város felől. Természetesen aligha törődtem volna velük, ha a viselkedésük egyszerre igen különössé nem válik.

Talán húsz lépésnyire lehattünk egymástól, mikor a két ember egyszerre hirtelen megállt. Az asszony mintha sikoltott volna is, leeresztette az ernyőjét és hátralépett. A férfi pedig ellenzöt formált a szeme fölött a kezéből, úgy nézett rám.

Konstatáltam, hogy az asszony nagyon csinos, de mielőtt alaposabban szemügyre vehettem volna, ösztönszerűen meg kellett állanom. Mert nem minden meglepetés nélkül láttam, hogy a férfi, miután pár szót mond az asszonynak és egy kézmozdulattal hátradirigálja, nyílegyenesen felém tart. Egyenesen és gyorsan: tisztára egy roham lendületével. Nagy, beretvált, húsos arca vörös volt, mint a főtt rák, a szeme kidagadtan meredt rám. Egy lépésnyire előttem hirtelen megállt és a dühtől rekedten fújta az arcomba:

— Börember, ön dacolni mert a tilalmammal! Búcsúzzék el a csontjaitól!

De nem hagyott időt se búcsúzásra, se feleletre. Hirtelen előre szegte a nagy fejét és én csak azt láttam, hogy egy rettenetes ököl, mint egy lecsapó gránát, röpül felém.

Meg kell jegyeznem, hogy se az ökölvívás, se a birkózás technikájához absolute nem értek. Tisztára naturalista vagyok ebben a mesterségben, amelyet gyerekkorom óta nem is praktizáltam. Az ellenfelem nyilván a művészet szabályai szerint támadott, én pedig szabálytalanul védekeztem, azután ő nyilván szabályszerűen védekezett, én pedig szabálytalanul, sőt az is meglehet, hogy szabályellenesen püföltem.

Szabálytalanul, de izzó lelkesedéssel. Minden meglepetésem közepett is tisztában voltam vele, hogy semmi okot se adtam e barátságtalan eljárásra. Nem verekedni jöttem Luganóba és semmi rosszat nem terveztem a vörösképű ellen. Teljes jogom volt tehát a dühre, amely elfogott és teljes sikerű ellentámadásra tüzelt.

Az ököl-gránát nem érte el kitűzött célját, mert akkorát ütöttem a támadóm felső karjára, hogy reccsent. Még történt néhány tétova ellenséges mozdulat, de dolgozni igazán már csak az én iskolázatlan öklöm dolgozott. A düh megszédített. Semmit sem láttam, csak egy éles női sikoltást hallottam, azután szitkot, nyögést, recseget, egy mély jajkiáltást és egy tompa zuhanást. Éreztem, hogy a karom már az üres levegőt kaszálja.

Megtörültem a homlokomat és nagyot fújtam. A vörösképű ott feküdt előttem a földön, nyögött és jajgatott. Bizonyára volt rá oka. El volt látva egy időre. A fehérruhás lady jó pár száz lépésnyire

a tusa helyétől futott, mint egy nyulacska, a nép-telen úton.

Ismétlem : sejtelnem sincs az ököl-írbaj para-grafusairól. Teljes tanócsalanságban voltam tehát afelől, hogyan kell ilyen esetben a leterített ellen-félről illemlően elköszönni. Viszont azonban tisztá-ban voltam a lehető legsürgősebb távozás taná-raságával, még mielőtt egy svájci rendőr oda-tévedt. Az öklöm megtette a kötelességét, most a lábamon volt a szék. Az első üvénnyen föl-kanya-rodtam a lejtőre, hirtelen el is csúsztam szeren-csére egy szép fehér-kék villó moskocsit és tizenöt perc múlva már a vonatban ültem.

Más csúszkám a csúszlatos kalandból nem ma-radt, minni egy vérző karcolás a kezemfején. A hely-zettel különben már az első percekben tisztá-ban voltam. Ami a luganói tónál történt velem, egyenes folytatása volt annak, ami a genfi tónál kezdődött. Megint a külsőm druszájának néztek : ezuttal súlyosabb következtetésekkel.

Mint hogy pedig a dolog nem végződött rosszul : lassanként nagyon kellemes érzésem támadt. Hiú lény az ember. És különösen a férfi. Eszembe jutott az a leszerelt, kétségbeesett respektus, amellyel a szerencsétlen H. K. a Vörös Tigrisről beszélt és mosolyognom kellett. A siker csiklan-dozott és kifelé kívánczozott belőlem. Nem tud-tam ellentállni ennek a csiklandozásnak. Amint megérkeztem Milanóba, leültem és a következő levelet írtam :

»Uram! A véletlen folytára a farkas. Ma Luganóban találkoztam a Vörös Tigrissel, aki összetévesztett őrármagot. De a Vörös Tigris nem fog ugrani. Az élecsontjaim épen maradtak. Az őrármagot építeni kívánja: keresse föl a farkast. Lehet, hogy...

Ezt a levelet elküldtem a házamnak. Territetbe. És igen jó érzéssel. Csak azt sajnáltam, hogy a farkast jobban meg nem nézhettem.

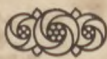
Finale.

Aztán nyár lett, aztán ősz lett, aztán tél lett és én már rég nem gondoltam az egész furcsa históriára, mikor éppen karácsony előtt egy kis paksuméta jött a címemre — Amerikából, Bostonból. Természetesen nagyon kíváncsian nyitottam föl. Hát: először is egy levele hullt ki belőle:

»Uram! Nem a farkas volt a farkas, de az tartott sokáig, míg a címét nem láttam. Közlöm önnek, hogy nem voltam a farkas, mert Ethel, amióta hős, a farkas, a farkas. Kilátásom van rá, hogy soha nem fog. De ha örökké él, akkor is mindig a farkas. Gondoljon önre és bízok az ön titokban.

H. K. Jones.

A levélnek melléklete is volt. Egy gyönyörű, nehéz, színarany cigarettatárca a barátom monogrammjával. Tekintettel arra, hogy a kezdőbetűk gyémántokból voltak kirakva, még jobban szerettem volna, ha H. K. Jones a levelét írja a tárcára és a monogrammját a levélre. De így is meg voltam hatva.

TASNÁDY

K I AZ?

— Tasnády nagyságos úr.

— Tasnády Dezső!

Kádár kelletlenül nézett Miskára. Még csak délelőtt tizenegy óra volt és ilyen hajnali időben felöltözve húsz esztendő óta egyetlen egyszer látták Tasnádyt. Mikor a híres párbaja volt három katonatiszttel. Egyébként ebben az órában az első, az úgynevezett éjjél előtti álmát aludta az éjszakának ez a rajongó, állhatatos szerelmese. Különösen így tél idején, amikor az éjszaka oly pazaron bőkezű az ő híveihez. Tasnády, ha nagyon korán elálmosodott, reggel hét órakor tért nyugovóra, és ha álmatlanság gyötörte, már délután ötkor kibújt az ágyból. Tudták róla, hogy évtizedek óta egy nagy, szomszéd kíván-

csiság gyötörte. Teljes, söt déli napvilágításban szerette volna egyszer látni Budapestet; megnézni a sétálókkal teli dunaparti korzót, a Stefánia-utat, mikor a fogatok áradata hömpölyög rajta, a boltokat, mikor nyitva vannak és a Nemzeti Múzeum valamelyik osztályát. Hiszen annyira imádta ezt a várost, hogy a világ minden kincséért soha csak huszonnégy órára is el nem hagyta volna és gyönyörű gyermekkori emléke volt egy verőfényes délelőtt, amikor a Duna vize mint egy óriási arany sík csillogott a napsütésben és aombok zöldek voltak, mint a fiatal smaragd. De azóta mindig csak acélszürkének vagy legfőlebb ezüstös csillámúnak látta a Dunát, aombokat pedig az esti sötétségben feketének. A napnak csak egy kis töredékét látta egy párszor nyáron, amikor ez a szolid égitest kissé ittfelejtkezett és kivételesen későn ment haza aludni Budára.

Viszont Kádár reggel kelő ember volt és ma is csak azért maradt a szokottnál tovább ágyban, hogy a fejfájását, amely éjszaka tört rá, kialudja. A bejelentés nagyon meglepte, sőt megijesztette. Tasnády Dezső délelőtt ébren, felöltözve, söt látogatóban: ez súlyos volt. Valami rendkívülinek kellett történni; valaminek, ami nem babramegy. Izgatottan mondta a legénynek:

— Mondd meg a nagyságos úrnak, hogy öt perc alatt kész vagyok.

És maga is kikiáltott a fürdőszobából:

— Tüstént, kedves Dezsőm! Tüstént jövök!

A válassz megnyugtatóan hangzott:

— Nem kell rohannod! Se párbaj, se kártya-adósság! Szent a lustaság és gazember, aki megzavarja.

Ez a hang kissé megnyugtatta Kádárt, de még kíváncsibbá is tette. Mert ő igen természetesen csakugyan valami ilyesmire gondolt, mint az egyetlenre, ami az öreget e rendkívüliségre rábírhatta. Hamarosan ruhába bujt és csakugyan nem telt többbe, mint öt percbe, már öreg barátja előtt állott, aki élénken mentegetődzött:

— Bocsáss meg, hogy így kakasszónál zavarlak, de először is én úgy tudtam, hogy te ilyenkor már meg is festettél egy képet, másodszor meg akkor is megtettem volna, ha csakugyan az ágyban zavarlak a közlendőmmel.

— Biztosítalak...

— Tudom, ha nem mondd is. Nem azért exkuzálok magamat, mintha te ennek a szükségét éreznéd. A barátom vagy, akit én bizonyos szempontból minden barátom között a legtöbbre becsülök.

Elnevette magát és furcsa őszinteséggel tette hozzá:

— Egészen fölösleges és nem is illendő, de mégis megjegyzem, hogy nem az én szempontomból.

Kádár nem haragudott meg ezért a gorombaságért. Mosolyogva, érdeklődéssel és kissé álmélkodva nézte a napvilág ritka alkalmában geniális öreg barátját, a legcsodálatosabb melódiák poé-

táját. Elegáns, sőt pompázatos jelenség volt, mint mindig. A haja, mint a kalapált ezüst, de a nagy fekete szeme friss és ragyogó, mint egy ifjú gladiátoré, az ajka piros, mint az élet és az arca, bár kissé halavány, de síma és derüs, nagyszerűen szabott zsakettje felső zsebéből illatos fehérséggel mosolygott ki a zsebkendője.

Megfogta a Kádár karját és meleg hangon folytatta :

— De nem ezért jöttem, Zolikám, hogy sértesselek. Sőt ellenkezőleg. Éppen ahhoz az erkölcsödhöz szól alázatos folyamodásom, amelyet én csak azért nem tisztelhetek annyira, mint más derék és jóra való és tisztességes emberek, mert én nem vagyok méltó rá, hogy ennél az oltárnál térdeljek... Nem vagyok méltó. Csak ezért, Zolikám.

Sóhajtott.

— De hogy megbecsülöm, hogy igen nagyon megbecsülöm, annak éppen most adom itt előtted a bizonyosságát. Kérlek, nekem ne tölts, mert én most nem iszom. Én ilyenkor aludni szoktam és álmomban nem tudok snapszot inni... A Dénesről van szó.

Kádár meghökkenve tette le a konyakos poharat és összeráncolt homlokkal nézett a vendégére. Nyugtalanul mondta :

— A Diniről? A fiadról?

— Arról.

— De hát csak... csak nincs tán...

Tasnády élénken rázta meg ezüstsörényes fejét :

— Nincs, nincs, hála Istennek ! Nincs semmi baj. De nem is akarom, hogy legyen. És éppen azért nagyon hálás vagyok neked, nagyon örülök és nagyon köszönöm, hogy, amint láttam, megijedtéél. Ez megnyugtat, hogy jó helyen járok. Te kedveled a fiút.

— Nagyon.

— Bravó. Köszönöm. Ő is húzódik hozzád. És ez a kölcsönös szimpátia kedves és erős biztatás nekem arra, hogy lehetséges lesz megmenteni a gyereket.

— Megmenteni ? . . . Ne ijessz meg ! Hisz azt mondtad, hogy nincs semmi baj . . .

— Azt, azt. Most is azt mondom, hogy nincs baj. Baj nincs. De veszedelem az van.

Kádár izgatottan kérdezte :

— És mi az a veszedelem ?

Az öreg vállat vont.

— A legsablonosabb. Negyven éves férfinak a kártya, ötven évesnek az asszony, husz esztendőös fiúnak a társaság. Az ártalmas cimbora !

A Kádár arca felhős lett:

— Rossz társaságba került a fiú.

Tasnády bólintott a fejével.

— Neki a legrosszabba.

A festő kissé éles hangon mondta :

— Ez igazán veszedelem. Bocsáss meg, öregem, ennek már csakugyan nem lett volna szabad megtörténnie ! . . . Végre is ez az egyetlenegy

gyereked van, azt is mondhatnám, ez az egyetlenegy valakid van, hát ezen rajta tarthatnád a szemedet. Ezen igen! Azt megnézhetnéd, hogy kit eresztesz a közelébe.

A heves hangra az öreg arcán valami kis ijedtség jelent meg: hol ránézett a festőre, hol elkapta róla a tekintetét, de szorgalmasan bólogatott helyeslést a fejével és végezetül kissé zavart, különös hangon szólalt meg:

— Tökéletesen igazad van. De ebben a tekintetben igazán nem is tehetek magamnak szemrehányást... Hogy nem tartanám rajta a szememet... Sőt ellenkezőleg... És éppen itt a nagy baj.

Kádár vállat vont.

— Ez nekem arabusul van! Nem értelek. Hisz az imént azt mondtad, hogy a fiú rossz társaságba került.

— Azt mondtam.

— Nem neki való cimboraságba.

— Azt mondtam.

— Holott vigyáztál rá?

— Holott... Igen. Vigyáztam rá.

— És mégis?...

— Sőt... Nem is mégis, hanem: sőt.

Kádár ideges lett.

— Beszélj már magyarul no! Ne azt mondd, hogy: holott, meg: sőt, hanem azt mondd meg: ismered-e ezt a kártékony cimborát?

— Ismerem.

— En is ismerem ?

— Nagyon.

— Hát akkor kérem a nevét.

A mester a válla közé húzta a fejét. A földre nézett és nagyon csöndesen mondta :

— En vagyok, Zolikám ... En ...

Kádár nagyon hirtelen ült le egy zsöllébe. Majd hanyatt vágódott. Azután hevesen köhögni kezdett.

A vendége pedig csöndesen, előbb kissé akadozva, de azután nagy folyékonyssággal beszélt :

— Hát tudod, Zolikám ... ez tulajdonképpen nagyon természetes ... Hiszen a fiam ... Hát csügg rajtam szegény ... Igazán nagyon szeretjük egymást ... Ez ugy-e nagyon természetes ... És az is, hogy velem akar lenni ... Hogy nemcsak olyankor akar látni, amikor alszom ... Ez nagyon természetes ! ... És engem boldoggá tenne, ha ... kétségbe nem ejtene ... Ha olyan fából lenne faragva, mint én vagyok ... De, tudod, ez a fiú, ez egészen a szegény anyja ... Ez nem bírja azt. Nem bírja szegény. Az apa szeme ... tudod, Zolikám, én már régen észrevettem, hogy nem bírja se a testi, se az erkölcsi szervezete ! ... Észrevettem és, hidd el, biz' Isten kész voltam a legnagyobbra ... Egyszer lefeküdtem, becsületemre, este tíz órakor azzal, hogy másnapról kezdve reggel kelek és nappal fogok élni ... Istennem, mit nem tenne meg az ember az egyetlen gyermekéért ... De hát az ... az nem is bor-

zasztó volt, hanem egyszerűen lehetetlen... Azon az egy éjszakán harminc esztendő tényleg vénültem és reggel olyan voltam, mint a halott... Becsületemre, Zolikám!... Doktort kellett hivatni, aki megkent, csak úgy tudtam megint talpra állni. Elhiszed?

— El.

— No látod, hát nem ment. Éreztem, egy hét alatt belepusztulnék a ti életrendetekbe. Ezzel meg csak egész árvává tenném a fiamat... De viszont ő meg... ezt az én izémet... ezt az én... hogy is mondjam... az én... hát életrendemet no!... ezt nem bírja... Egy pohárka zöldségtől már szédül. A kártya úgy áll a kezén, hogy sehogyse... És sápadt és fogy és... és... és ennek így nem lesz jó vége... Már nem vizsgázott másfél esztendeje, pedig esze van nagyszerű... Csak, persze, ideje nincs így szegénynek a tanulásra... Hát ezt a fiút ki kell ragadni ebből a társaságból... Tudod, már mire is gondoltam?

— Mire?

— Hát arra, kérek, hogy valami javítóintézetbe adom szegényt.

— No hallod!

— Hát persze hogy örültség!... Hiszen nem ötlet kellene, hanem engem! De engem meg már nem érdemes ilyen erkölcsi reparatúrába venni. De meg: minek lenne az nekem? Ha eddig így éltem, én már nem akarok változást. Holtig így is kibírom. Ebben a korban már kissé pedáns

az ember. De mert a fiamat okvetlenül meg akarom menteni, hát addig-addig spekuláltam, — volt egy csomó álmatlan nappalom miatta! — amíg egyszerre csak : te jutottál az eszembe.

Kádár meleg készséggel mondta :

— A legnagyobb örömmel !

— Hallom, hogy megint útra mégysz tótokat pingálni... Veled, ha viszed, szívesen el megy a fiú. És ha veled van, én is nyugodt és boldog vagyok. A te nagyszerű, szolid életmódod... Ez kell neki is... És hozzád nagyon vonzódik... Ez egy nagyszerű megoldás lenne ! Ez többet ér minden javítóintézetnél !... És te hónapokig maradsz, ugy-e ?... És ha visszajöttök, akkor is... hát akkor is... hát akkor te engeded... Mert te... te hivatkozhatol a saját életrendedre... De én...

Kádár megismételte :

— A legnagyobb örömmel ! Igazán a legnagyobb örömmel.

Tasnády forrón ölelte meg a festőt.

— Ki kell ragadni a fiamat ebből a kártékony környezetből... Ezt beláthatod... És kimondhatatlanul hálás vagyok neked, hogy egy aggódo apát is megértettél.

A nadrágzsébébe nyúlt és egy zsebkendőbe takart csomagot tett az asztalra. Kibontotta a zsebkendőt és kifordította a tartalmát. Csupa bankó volt benne. A legkisebbtől a legelőkelőbbig. Kétkoronások, százkoronások, ezerkoronások.

— Ezt majd a Dénesnek — mondta. — Hogy mennyi, azt nem tudom, mert én sose szoktam megszámolni... De majd te leszel szíves megszámolni és tán neked lesz olyan bugyellárisod is, amibe beleteszed. Mert nekem sose volt... És leszel szíves, ugy-e, vigyázni arra is, hogy csak arra költse, amire kell és számoljon el neked nagyon pontosan... Azt tudod, hogy igazán nem sajnálom tőle. De azt akarom, hogy rendes ember legyen a fiamból... Egy apának, tudod, erre is kell gondolnia...

FÖLVONÁSVÉG

MIKOR három héten belül már az ötödik névtelen levelet kapta Mitt igazgató, ijedten állapította meg, hogy az érzése megzavarodik, határozatlanná és tanácstalanná lett. Az elsőt őszinte és biztos megvetéssel dobta el, a második feldühösítette, mikor a harmadikat kapta, az első sor elolvasása után a kandallóhoz sietett, de — nem dobta bele, hanem mégis csak végigolvasta.

»Nem fogok nyugodni, — írta a névtelen — amíg föl nem nyitom az ön szemét és végét nem vetem ennek az alávaló csalásnak. Nem fogok nyugodni, amíg ez a rettenetes hálátlanság ön ellen meg nem lesz torolva, akár akarja ön, szegény, jó vak ember, akár nem.«

Az igazgató úr homloka égett a dühtől és a kétségbeeséstől. Egy dologgal tisztában volt. Ezek a levelek itt készülnek az ő irodájában. Ezt nem is volt nehéz kitalálni, aminthogy nem is lett volna nagy dolog megjövendőlni. Ezelőtt négy esztendővel az egyik írógéphez az ötven közül egy új kisasszony ült le. Csöndes, fehérarcú szőke leány, nagyon csinos, de nem bizonyos, hogy a legszebb mind az ötven között. És nem egészen egy esztendő múlva Éva kisasszony méltóságos asszony lett. Megtette azt a csodát, amelyért nagyszerű mamák és nagyszerű kisasszonyok légiói hasztalan kísérleteznek minden varázsszerrel, és amely ellenében az ő gondosan ápolt, egyáltalában nem kopasz, de mégis ötven éves, lehűvösödött fejével már teljes biztosságban érezte magát.

Ez valóságos méregkeverés, ez valóságos kútmérgezés, mormogta magában az igazgató úr, és megrázkódott az undortól. Egy pillanatra eszébe jutott, hogy detektívhez fordul, de rögtön el is vetette ezt a gondolatot azzal az egészséges érzéssel, hogy ezt az egész dolgot egyáltalában nem szabad tudomásul se venni.

De néhány nap múlva megjött a negyedik, azután az ötödik levél is, amelyek már nevet is említettek és részleteket csoportosítottak egy égő irigység és egy égő gyűlölet szenvedelmes argumentálásával, és az igazgató úr most már meg se kísérelte, hogy el se olvassa, vagy a tűzbe dobja

őket. Tikkadt szemével nyelte a mérgezett szavakat és a keze ökölbe szorult.

— Hazugság — gondolta magában kétségbeesett eltökéltséggel. — Alávaló hazugság . . . A világon sok minden megtörténhetik, de hogy egy nő így bánjék azzal a férfiúval, akinek a legmerészebb tündérálom megvalósulását köszönheti, ez több, mint amennyit elképzelni is lehet. Ez maga lenne a feneketlen alávalóság . . .

Hirtelen fölemelte a fejét és elmosolyodott. Egy megoldás jutott az eszébe és csak azon csodálkozott, hogy mindjárt nem erre gondolt, annyira okosnak, egyenesnek, becsületesnek, sőt lovagiasnak érezte.

Fogta mind az öt levelet és a tárcájába tette.

*

A méltóságos asszony éppen látogatóba készült, már a kalap is a fején volt, mikor az ura eléje toppant. Abban a pár, kissé zavaros mondatban, amivel beköszöntött, volt egy szó, ami erősen megütötte az asszony fülét, úgy hogy megismételte.

— Megbeszélni? . . . — mondta csöndesen és kissé csodálkozva. — Megbeszélni? . . .

Nem emlékezett rá, hogy három esztendő óta a férje vele valamit megbeszélni óhajtott volna. Meglepetten és nyugtalanul nézett a férfi arcába, aki nem minden zavar nélkül mondotta :

— A dolog ... Nem olyan nevezetes ... Remélem, egyáltalában nem ... Ezért a kalapját se kell levetnie ... Csak egynéhány perc ... Remélem ... De ... Túl akarok esni rajta ...

A nagy szalonban ültek. A férj egy ideges, hirtelen mozdulattal tette le az asztalkára a levélcsomót, azután fölkelt és fölcsavarta az óriási csillárt, hogy valamennyi lángja égett. Majd megint visszaült szembe az asszonnyal, aki most már megütődve nézett rá és tompa hangon kérdezte :

— Mit akar ?

A férfi különös, vonagló mosollyal az ajka körül a levélcsomóra mutatott és olyan hangon, amely könnyedén nyugodt akart lenni, de pattozott, mint egy villamos motor, felelte :

— Ostobaság az egész. Kérem, olvassa el !

— Ezeket a leveleket ?

— Ezeket a leveleket.

— Nekem szólnak ?

— Nekem. De magáról szólnak.

Az asszony egy pillanatig mozdulatlan maradt. Erősen a férj arcába nézett. Azután fehérkeztyűs keze csöndesen indult meg a csomag felé, fölvette a legfölül fekvő levelet és belenézett.

— Névtelen — mondta halkán. — Névtelen levél.

— És az urára nézett, aki érezte, hogy a homloka piros lesz.

— Az — felelte. — Névtelen ... Mind az.

— És maga olvasta őket?

Az igazgató úr megrázkódott. Azután hevesen, majdnem indulatosan mondta:

— Nekem minden levelet el kell olvasnom... Kötelességem... Üzleti kötelességem!... Én ehhez... hozzá vagyok szokva... Muszáj!

Az asszony egy szót se szólt többé. Az ölébe vette a leveleket és elkezdte sorra olvasni őket. A férj a széken kissé hátrahajolva, összehúzott szemmel, feszülten kémlelte a felesége arcát. És jól látta, hogy az asszony először vérpiros lesz, azután lassan elhalványodik, az ujjai remegnek. Igen lassan olvasott, némelyik levelet kétszer is egymás után. A férfi pedig úgy érezte, hogy az ő színe együtt változik az asszonyéval. Valami csöndes remegés indult meg a lelkében, amely lassan, de folyton erősödött és végül rázta az egész testét. A torka hirtelen kiszáradt és forró türelmetlenség fogta el, úgy hogy szeretett volna rákiáltani az asszonyra: — Végezzon már! — Egy szót várt, az első szót, amely, úgy érezte: meg fog mondani mindent és végét veti a feszültségnek, amely elviselhetetlen hevességgel majd megpattantotta az idegeit.

De hiába várt. Az asszony elkészült az olvasással, azután összerakta a leveleket és egy csöndes mozdulattal visszatette az asztalkára. De nem szólt egy szót se. Mozdulatlanul ült a széken és nézett maga elé, mint aki nagyon el van gondolkozva.

A férfit mód nélkül meglepte ez a viselkedés. Egy kis ideig várt, azután nem bírta tovább. Ökölbe szorult kezét rányomta az asztal lapjára és az izgalomtól rekedten súgta :

— Nos ?

Az asszony nem mozdult és nem szólt. Csak akkor rettent meg, mikor az ura másodszor, most már sokkal hangosabban, szinte kiáltva ismételte :

— Nos ? !

Az asszony úgy tett, mint aki mély álomból ébred. Csöndesen mondta :

— Mit akar ?

A férfit düh öntötte el. Kétségbeejtőnek érezte ezt a viselkedést és ezt a kérdést. Nyugodtan szeretett volna beszélni, de lázas izgalom égett a hangjában.

— Mit akarok ? ... Azt akarom, hogy beszéljen ! Beszéljen ! ... Azt akarom !

Az asszony megint némán maradt egy hosszú percig. Ránézett az urára, valami különös, fagyos, egészen idegen tekintettel, azután elfordult, a válla idegesen rándult meg, de a hangja halk és nyugodt volt, mikor megszólalt :

— Elhiszi ?

A férfit mintha mellbe vágta volna ez a kérdés. Hátrabökkent és időbe telt, amíg felelni tudott. Lihegve, tétován és akadozva mondotta :

— Nem ... Egyáltalában nem ... De ... de ez a viselkedés ... Ez a viselkedés ! ... Éva !

Miért nem mond egy egyenes szót? ... Egy egyenes szót!

Az asszony mozdulatlanul ült, keményen összeszorított ajkakkal, mereven, némán, dacosan. A férfit egészen magán kívül hozta ez a viselkedés. Éktelen zavar és éktelen düh lökdösték változva a gondolatát, és hasztalan volt minden kétségbeesett igyekezete, hogy ura tudjon lenni a helyzetnek és megfogalmazza a tennivalóját. Végre is: nem bírta többé magával. Fölugrott, az asszony elé lépett és megragadta mind a két vállát. Így lihegte bele az arcába:

— Ha nem akar beszélni, hát akkor feleletnek veszem, hogy hallgat. Feleletnek veszem, hogy hallgat! ... És ez a hallgatása többet mond, mint ezek a levelek mind együttevée! ... Érti?... Én megmondom magának, hogy egy sort se hittem el belőlük. Megmondtam. És nem is hittem ... Mert lehetetlenségnek tartottam ... Örültségnek ... Elképzelhetetlennek ... Mert végre is ... maga ismer engem és azt hittem, én is ismerem magát ... És ... és tudja, hogyan viselkedtem magával szemben ... Hogy mit tettem magáért ... Hogy mit köszönhet nekem ... Erről ... erről lehetetlen volt megfélekeznie ... Lehetetlen ... Ha semmi másról is ... erről ... lehetetlen ... Ezt nem lehet elképzelni ...

Az asszony némán és egy ellenkező mozdulat nélkül tűrte, hogy vállon ragadja és az arcába kényszerítse a tekintetét. De most e szeme meg-

villant és egy remegés cikázott át egész testén. Az ajkai megnyiltak, mintha mondani akart volna valamit. De azután megint összeszorította a száját és hallgatott.

A férfi ujjai görcsösen, zabolátlan dühvel nyomultak bele a vállába. A hangja valósággal égett.

— Tudod, hogy én ezt sohase mondtam meg neked! Sohase említettem!... Soha!... De most meg kell mondanom. Mert most egy szóval megfizethetsz mindenért!... Érted?... Egyetlen egy szóval... Mindenért!... Egyetlenegy szóval!...

Egy rövid, egy végtelen, egy pokoli percig irtóztatós, fullasztó csönd, tele láthatatlan lángok sustorgásával. Azután egy sóhajtás. Száraz, tikkadó hangon szólalt meg az asszony:

— Kérem, eressen el.

A dühös ujjak gyorsan, ijedten pattantak le az asszony válláról, aki fölemelkedett a székeről, kiegyenesedett, egy pillanatig furcsa, tétova tekintettel nézett körül a szobában, azután a keze villámgyors munkába fogott. Lecsatolta nyakláncát, kihúzta a melltűjét, kiszedte a füléből a függőket, lerántotta a keztyűit, lehúzta a gyűrűket az ujjairól és a sok szikrázó, villogó, drágaköves holmi egész kis halomba omlott az asztalka drága csipketerítőjére, amíg minden rárakott ragyogás lefoszlott az asszonyról, aki mintha folyton magasodott, mindig jobban kiegyenesedett volna.

A férfi megkövülten nézte ezt a jelenetet. Halászápadt lett és vértelen, fakó ajkakkal suttogta:

— Mi ez? ... Vallomás?

Hirtelen megrázkódott és olyan mozdulatot tett, mintha neki akarna rohanni az asszonynak. Ez szembe fordult vele és csöndesen mondta:

— Az.

A férfi ökölbe szorította a kezét. Rikácsolva mondta:

— Megtetted? ... Elkövetted? ...

Az asszony hátrált néhány lépést, de a hangja nyugodt és szilárd volt:

— Megtettem. De nem most, hanem három esztendő előtt... Nem szeretem magát és akkor se szerettem... És mégis megtettem, mert... mert, Isten a tanum, azt hittem, hogy nem szabad másként cselekednem... A szerencse oly nagy volt... Oly hihetetlenül nagy... Azt hittem, vétkezném, ha nem fogadom hálával, örömmel és köszönettel... Millió szegény lány közül egy!... ezt suttogták és dongták a fülemben mindenfelől, az egyik örült, a másik irigykedett, és nekem be kellett látnom, hogy csakugyan úgy van... Meghajoltam a szerencsém előtt alázatosan és hálásan és... és nem tudtam többé kiegyenesedni. Boldognak kellett lennem minden okosság és minden tisztesség törvénye szerint, és én mindent elkövettem, hogy tiszteljem ezeket

a törvényeket... Hogy meg ne sértsem őket... Hogy föl ne lázadjak ellenök... Egy szóval, hogy... el ne áruljam magamat! Hogy el ne áruljam, hogy... nem vagyok méltó a szerencsémre... mert... mert ez a szerencse nekem szerencsétlenség, kín, gyötrelm, hogy sokszor azt hittem: meg kell fulladnom, vagy meg kell ölnöm magamat... De nem volt bátorságom... vagy... én nem is tudom: mi?... hogy az ajtót kinyissam és elmenjek innen, bánom is én: akár a nyomorúságba, az éhségbe, akárhová... De el innen, ahol nem voltam itthon soha és nem lehetek itthon soha!... Gyáva voltam és tehetetlen, mert úgy éreztem: a becsület követeli, hogy ilyennek kell lennem. Ez a kötelességem. Másképp: nem lehet... De most maga mondta: egy szó és mindent megvehetek érte, amit különben elveszítenék. Csak egyetlen egy szó... No hát az az egy szó — nincs! Nincs! Nincs!...

Futni akart, de a férfi hirtelen megragadta a kezét:

— Éva! — kiáltotta és a hangja úgy csengett, mint egy segélykiáltás.

Az asszony egy szilaj mozdulattal rántotta ki a kezét. Egő szemmel nézett a férfi halásápadt arcába, de a hangja lágy, csaknem könnyörgő volt:

— Eresszen el, kérem... Eresszen el... Ne álljon az utamba... Soha, sohase vétettem a becsülete ellen... Soha, semmit!... Erre eskü-

szöm. De eresszen el. El akarok menni innen! . . .
 Legyen jó . . . Erresszen el . . .

*

Lassú, fáradt léptekkel ment ki a szobából. A férfi érezte, hogy eléje kellene állnia, hogy nem szabad engednie, erősen, kétségbeesetten akarta, de képtelen volt egy mozdulatra. Csak állt, ijedten, megkövülten a szoba közepén, a nagy csillár világossága elárasztotta sápadt arcát, a drágakövek villogtak az asztalon, mint egy szikratömeg az égő ház fölött.

A SZÜLŐHÁZ

A HOTEL terraszán ültünk, amely alatt a világ legszebb tavában fürdött a holdfény. A mester, akiről még sokat és sokáig fognak vitatkozni azon, hogy mint komponista, vagy mint művész áll-e gazdagabb jogon a legnagyobbak sorában, a szék hátára hajtotta szép, öreg, mindig fáradt vonású fejét és kissé különös kérdésemre kissé különös mosollyal a szemében felelt :

— Valami furcsát ? Higyje el, az életben minden furcsa. És különösen egy olyan életben, amelynek az enyimet a sorsom akarta. Ez maga egy nagy furcsaság, amely, a jó Isten tudja, hány ezer furcsaságból van összealkotva. Én legalább nagyon sokszor álltam meg értetlenül, sokszor ijedten és aggodalmasan amellet, ami velem

történt és amit akárhányszor álomszerűnek vagy varázslatnak éreztem. A kérdése tehát nehéz. De a sok furcsa dolog közül elmondom azt, ami magát, mint honfitársamat, különös okon is érdekelheti és ami csakugyan jelentékenyen fájdalmas és mulatságos furcsasága az én egészben furcsa életemnek. Az én szülőházam történetét.

Elmosolyodott és egy pillanatig némán nézett rám.

— Előre kell bocsátanom, hogy szülőház és szülei ház az én sorsomban nem jelentenek egyet. Az én szüleim, a jó Isten nyugosztalja őket, a szegénység nomádéletét élték. A boldogulás ábrándja mint lidércfény csalogatta őket ideoda és a csalódás nyomorúsága kergette őket egyik községből, városból, megyéből a másikba. Az a kis, akkor még majdnem tisztára tót, de azóta ugyancsak megmagyarosodott felvidéki vároška, amelyikben az én teknőm ringott, a reménységnek és a csalódásnak egyik állomása volt a sok között. Az első elemibe már nem itt kerültem. Sőt ugyancsak messze a szülőhelyemtől.

És azután... azután még messzebb, sokkal messzebb sodorta az egész fészekalját az az akarat, amely a miénken fölül való. Tudja, hogy én nem a dicsőség vágyának emigránsai közül vagyok. Mikor mi külföldre kerültünk, nekem még nem volt alkalmam otthon nem találni meg azt, ami az idegenben rám talált. Szívemből hálás vagyok a sorsnak mindazért a szépért, jóért

és rendkívüliért, amivel a kegyelme elhalmozott, de így, hetven esztendősen és egyedül és több ajándékával az életnek, mint amennyit a leglázonzóbb szívvel is valaha kívánni tudtam volna, egyet magának nyugodtan elmondhatok. Nem hiszem, hogy annak a hiánya, amit itt oly dúsan megkaptam, hazulról elkergethetett volna. A taps édes, a gazdagság jó és a dicsőség öröm. De még nem voltam az, akinek most tartanak és hetven esztendő se voltam és mégis sokszor úgy éreztem, hogy ami nekem jutott, másoknál igazabb helyen lenne. Mert jobban örülnének neki, mint amennyire én sóvárognék utána. Ezért dícsértek olyan sokat azzal, hogy szerény vagyok. Nem. Csak az idegeim nagyon hamar belefáradnak az idegen tekintetek súlyába és ilyenkor egy eltévedt gyerekek érzem magamat, tele zavarral, szorongással és a biztos otthon vágyával. Az elbújásnak szinte síró akarása szorítja össze a szívemet és a torkomat. Hígyje el: a bölcső parancsol egész a koporsóig. És az én bölcsőm — nem is bölcső, csak egy kis kerek teknő — egy olyan városkában ringott, ahol nem dübörög az utca és este tízre már az utolsó petróleumlámpát is elfűjták.

— De menjünk haza. Tizenkét esztendővel ezelőtt történt. A reggeli postámban egy levelet találok, amelynek már a borítékja megdobban-totta a szívemet. Levél hazulról. Egészen hazulról. A postai bélyegző annak a kis városkának a

neve, amelyet egy fél évszázadnál hosszabb idő előtt hagytam el, már nagyon régen belenyugodtam, hogy — örökre. Őszintébben szólva : belenyugodnom nem is kellett. Hiszen igazán nem volt ott semmi keresni valóm. Se a városkában, se a temetőjében. És mégis, alig tudnám az okát megmondani, miért : minden érzésem megmozdult, mikor a levelet a kezembe vettem és még inkább, amikor elolvastam.

Kiderült ebből a levélből, hogy az én szülővároskám többet gondolt énám, mint én öreá. Hogy akadtak ott emberek, akik nem felejtették el a véletlen kapcsolatot e városka és az én születésem között és számon tartották a messze elsodortat. Lehet, hogy nem emberek, csak egy ember, csak maga a levél aláírója, Kiska tanító úr, de ez is elég volt, hogy a maga érzését és gondolatát az egész kis közösségéé tegye. Ez a Kiska tanító úr, nyilván az én álmaim istenének rajongója, áhítatos híve, a szép melódiák szerelmese, közölte velem ebben a levélben, hogy a szülőhelyemen már évek előtt egy zene-egyesület alakult, amely az én nevemre keresztelte magát, és amelynek alakulása óta ő az elnöke, vezetője, dirigálója. Ez az egyesület most egy »merész, sőt vakmerő« gondolattal foglalkozik. Hálás akar lenni azért a »dicsőséges szerencséért«, amely a városkának jutott és nagyon kilátásos mozgalmat indított, hogy születésnapom hatvanadik évfordulójára az örök kegyelet számára megváltja azt a helyet,

ahol én a napvilágot megláttam. A »merész, sőt vakmerő« része a gondolatnak pedig az a nagyon alázatos kérés : ajándékozzam ezt a nagy napot az ő szívüknek. Menjek erre az egy napra »haza«. Tudják, hogy nagyot, nagyon nagyot kérnek, de bíznak benne, hogy a szívem nem ítéli el a szerénységet. Ezért siettek is az invitálással, hogy senki őket meg ne előzhesse. A hatvanadik születésnapom csak két év múlva lesz. De nagyon jól tudják, hogy másutt, sokkal nagyobb és előkelőbb helyeken is számon tartják ezt a dátumot.

Nem tagadom, nekem könnybe lábadt a szemem, mikor ezt a levelet, amelynek természetesen az íróját se ismerhettem, elolvastam. Kaptam én már leveleket ... és egyebet is ... de ez nagyon, nagyon átölelte a szívemet. És ez az ölelés egyszerre csodálatosan eleven világosságba emelte a szemem elé a szülőhelyemet. Mintha az emlékezetnek egy-egy lámpája gyúlt volna ki a városka minden kis háza előtt, oly tisztán, élesen és oly barátságos, meleg, hívó fényben láttam valamennyit. És a kis, sáros közön azt is, amelyben mi laktunk, és amely libuskás nádfüdéllével, apró ablakaival talán a legszegényebb, a legkisebb és legalacsonyabb volt valamennyi között. Pedig a többi se volt palota. Nagyon szegények ott az emberek ... Nagyon szegények ... És ezek a szegények most egy lelkes, nyugtalan, bizonyosan hosszú-

hajú ember szavára összerakosgatják a keserves garaskáikat, hogy házat vegyenek egy véletlenségnek, holott ezeknek a garaskáknak bizonyára szorgosabb helyük is lenne.

Azonnal leültem és válaszoltam Kiska tanító úrnak. Soha őszintébb levelet nem írtam, mint amikor egész szívemmel köszöntem meg a szerető figyelmet és megígértem, hogy, ha csak mozogni tudok — arra a napra hazamegyek. Nemcsak úgy írtam, hogy: haza, de úgy éreztem is. És mert úgy éreztem, én is elkövettem egy — merészséget abban a kedves reménységben, hogy nem sértem meg vele őket. Jelölül annak, hogy az én szívem is érez tartozást az én szülőhelyem iránt, amely oly gavallérosan adózik hozzám való gondolatának, egy meglehetőes summát küldtem el, mint a házam adóját a városkának: használják fel a legjobb belátásuk szerint. Igen szép írásban köszönték meg a »fejedelmi« küldeményt azzal, hogy a szívük parancsa szerint cselekednek majd vele.

Mennél jobban telt az idő, annál több okom volt rá, hogy meleg szívvel gondoljak az én szülőhelyemre. Tapasztalnom kellett, hogy azt a dátumot csakugyan másutt is figyelmükre méltatták némelyek. Az ünneplő szándék sok fehér és rózsaszín felhője szállt szegény, fáradt fejem fölé, a »nagy esték« egész tömege fenyegetett: de az én szegény kis szülővároskám erős várként őtalmazta hazakívánczó, elszakadt öreg fiát.

És az emberek igazában mind poéták. Vita nélkül elismerték a joga elsőségét és kitértek neki.

Bennem pedig egy egészen különös, új és nagyon kedves érzés derengett, amely egyre jobban eltöltötte a lelkemet. Házam... az van nekem egy pár... Városban is, hegyen is, etngerparton is... De amióta a sors úgy látta jónak, hogy egyetlenegy fekete esztendőben elszólítsa tőlem mindazokat, akik a házam melegét adták, a feleségemet meg a kislányomat, mint tudja, nem lakom többé... hogy is mondjam... otthon. A legtöbbit, most már két éve állandóan, ebben a hotelben. De ha enem ebben: akkor másikon... És amióta azt a levelet megkaptam, mondom, egy különös, nagyon kedves érzés kezdte fűteni a gondolatomat. Hogy megint — hazamegyek. Oda: abba a házba, amelyikben születtem és amelynek a képe hihetetlen világossággal elevenedett meg az emlékezetemben... A keskeny kis tornác. A pitvar... A két alacsony, fehérre meszelt, földes szoba a tenyérnyi ablakoskák... A búbos a padkával meg a suttal... A kis sárga ajtó... Az alacsony palánk... El se tudja képzelni: néha milyen türelmetlenül gyötört a... a honvágy. Éreztem, hogy ott, és csakis ott... ott otthon leszek. Bemegyek az én házamba és otthon leszek. A gondolatom berendezte a szobácskákat. Tudtam, hová állítom majd a zongorát és hol lesz az ágyam... És a lelkem gyönyörűséggel érezte a

búbos melegét . . . Ott maradok az én házamban, az én nádfödeles, földes kis házamban, ameddig csak jól esik . . . Talán egy évig . . . Talán csak egy hónapig . . . De lehet . . . és azt adja Isten . . . hogy örökre . . .

A bérnálásra készülő kislány áhítatosságával és egy vőlegény türelmetlenségével vártam a nagy napot: a hazatérésem napját, amíg egyszer azután csakugyan érkezett. Budapesten — milyen gyönyörű ez a város! — már egy háromtagú deputáció várt, köztük Kiska úr is, akit sohase láttam, de megismertem volna akkor is, ha az utcán véletlenül találkozom vele. Tökéletesen az, akinek elképzeltem: vagy talán a képzeletem öltötte föl a derék, kedves, nagy gyerekszemű fiatalember alakját abban a pillanatban, amint eleven valósága előttem állott. Lehet. Sőt valószínű. Mert, úgy sejlik nekem, én nagyhajúnak képzeltem, a valóságban pedig kopasz volt. De vannak harmóniák, amelyek fölötte állanak a vonalak hasonlóságának és én soha a gondolatom és a valóság olyan harmóniáját nem éreztem, mint ezen az utamon hazafelé. Különös: a megyeszékhelyet, ahol stációt kellett tartanom, mert este ér oda a vonat — az én szülővároskám onnan kocsin egy jó óra — és mert . . . ott is ünnepelni akartak, mondom, a megyeszékhelyet sohase láttam és mégis: mikor bevonultunk, mintha minden házat ismertem volna. És mintha az embereket is mind ismertem volna.

tem volna már réges-régen. És mintha a dalaimat se hallottam volna soha oly igazán, oly hűségesen, úgy az én szívem szerint szólni, mint azon a kedves kis koncerten, amelyen ott este helybeli műkedvelők adták elő őket, — kedves és nem remegéstelen hódolással a szerzőnek.

És reggel... szép koraőszi reggel... hosszú kocsisorban indultunk el az én szülővároskám, az én házam felé. És a szülővároskám úgy várt, mint a püspököt. A határnál lovasbandérium szegődött elénk. És a bádogtetejű kis toronyban szóltak a harangok. És a házacskákon zászlók a legutolsó képviselőválasztás jelöltjeinek a neveivel. Az utcákon ünneplőben az emberek. És én igazán semmit sem éreztem abból a csalódásból, amely a messze nagyvárosokba elkerült ember lelkét megsajdítja, mikor megint rég elhagyott faluját meglátja. Nem igen változott és — még se lett kisebb semmi. Se a házak, se az utcák. Az ötéves gyermekszem nyílt ki megint és azzal láttam megint úgy, mint — akkoron. Mint — tegnap.

És a szívem, mint az ötesztendő gyermeké, oly sebesen dobogott, és a szemem a türelmetlenség tüzeiben égett, mikor a mi közünk felé közeledtünk. Ahol az a ház vár engem... A sarkon az iskolásgyerekek csapatja, fehér ruhában és zászlós diadalkapu...

Az egész szívem a szememben égett. A kocsim befordult a közbe és abban a pillanatban...

fordult velem is egyet a világ. Egy jéghideg marék fogta meg a szívemet és a szemem fénye egyszerre kialudt a vak ijedtségtől.

Az én házam nem volt sehol.

Az én szegény, kedves, nádtetejű viskóm helyén egy valóságos kis palota állt, derűs, kecses, vadonatúj és a régi, korhadtt palánk helyén aranyfestékes vasrács. Egy úri lak...

Kiska úr a fülembé súgta :

— Egy kis meglepetés a mesternek... Erre fordították...

A hangja reszketett a büszke boldogságtól... A kedves meglepetésből azonban én már nem sokat láttam. Egy rettenetes szomorúság és szóval ki nem mondható ijedtség feketesége omlott hirtelen a szívembe és vastag, átláthatatlan könnyek egész zápora zuhogott a szememből... És nem is kívántam többé látni semmit. Ájult lélekkel, mint messze távolból hallottam a gyerekek kórusos énekét és az ünnepi szónok első szavait :

— Ezek a könnyek, amelyek a halhatatlan mester szeméből ezen a helyen áradnak, minden gyémántnál drágább ékkövek, amelyek gazdaggá tesznek itt mindnyájunkat...

...Szép volt. Minden szép volt. De én úgy éreztem magamat, mint aki egyszerre koldussá lett... Az én kis házamat elnyelte a föld és alig vártam, hogy mehessek... Már nem haza többé, Csak el. Csak vissza...

EGY RENDKIVÜL OKOS FÉRFI TÖRTÉNETE

A RENDKIVÜL okos fiatal ember megfogta a Mária kezét, a szemébe nézett és az ő mindig halk és mindig nyugodt hangján így szólt hozzá:

— Mária, én már közel két hete se aludni, se enni, se gondolkodni rendesen nem tudok. Mindig a maga képe van előttem, Mária, mindig a maga szeme ragyogását látom és a haja kábító illatát érzem.

A leánynak megremegett a keze és a szeméből piros fény öntötte el az arcát. Az ajka megvonaglott és majd hogy föl nem sikoltott örömében.

A rendkívül okos fiatal ember folytatta:

— Megállapítottam, Mária, hogy én szerel-

mes vagyok magába. Mikor kezdődött a magához való érzésemnek ez a komoly megmélyülése, ezt hasztalan próbáltam kikutatni. De ez nem is a legfontosabb. A döntő az, hogy immár minden jellemző tünet föllépett és érvényesíti a maga zavaró hatását. Mint mondtam: se rendesen aludni, se rendesen táplálkozni, se rendesen gondolkodni nem tudok. Szerencsére az eszemet még nem veszítettem el egészen, tehát a baj nem orvosolhatatlan. De mennél súlyosabban jelentkezik, annál gyorsabban és erélyesebben kell elleneszegülni. Világosan megállapítván azt, hogy én szerelmes, vagyok magába, Mária, kijelentem azt is, hogy többé nem fogjuk látni egymást.

A piros fény lehalt Mária arcáról és fekete sápadtság ült a helyébe. A szeme tétován és hitetlenül meredt a rendkívül okos fiatal ember szemébe, aki bólintott a fejével:

— Igen, Mária. Nem szabad többé látnom magát. A legszebb rózsza is elhervad egyszer. Minden örömnek ára van. A legnagyobbnak a legkeservesebb. Aki távol akarja magától tartani a fájdalmat, ne engedje magához a gyönyört. Nyugodtan, szépen, okosan csak úgy élhetünk, Mária. Ezt maga is nyilván belátja, Mária... Miután fölismertük a veszedelmet, Mária, kezét fogunk egymással és egy hosszú, meleg tekintettel elbúcsúzunk egymástól... Adj ide a kezét, Mária.

Mária odaadta a kezét, amely hideg volt, mint a jég és engedelmesen a szemébe nézett a rendkívül okos fiatal embernek, aki így szólt :

— Isten vele, Mária. Mindig gyöngéden fogok gondolni magára.

Mária nem tett hasonló ígéretet. Mária egy szót se szólt. Bement a házba és magára vette a nagykendőjét, mert, noha tavasz volt, úgy fázott, hogy a fogai kocogtak. És mennél melegebb lett, annál jobban fázott. És hervadt, mint a fagyott virág. És júliusra meghalt, csak úgy egészen magától, anélkül hogy beteg lett volna. Máriának, aki a postánál működött, nem voltak rokonai a városcában és ilyenek a temetésére se jelentkeztek. De azért nagyon rendesen eltakarították a kis jövevényt és akadt, aki még egy hét múlva is emlegette.

A rendkívül okos fiatal ember akkor már nem lakott ott. Ő mindjárt a szép és síma búcsúzás-után elköltözött, egyrészt mert belátta, hogy ott lehetetlen lett volna nem találkozniok, másrészt meg mert ez már régi terve is volt. A rendkívül okos fiatal ember akarta vinni valamire az életben és azzal tisztában volt, hogy egy kis városcában ez nem mehet. Térre volt szüksége, ahol kifejtheti magát. Fölvonult a fővárosba, ahol lehet valamit csinálni.

A rendkívül okos fiatal ember bízott magában és az idő megigazolta ezt a bizalmát. Eszes, szorgalmas, józan és életre való ifjú volt és sikerült neki kitűnően megfizettétne ezeket a szép és hasznos értékeit. Kezdetben voltak küzdelmei. De tisztában volt vele, hogy ez így van rendjén. Dolgozott, túrt, várt és egyszerre csak nyeregben volt. Tisztelték a tisztességét, megbecsülték a becsületességét és megfizették a hasznosságát.

És ahogyan lelkiismeretes volt mindenben, lelkiismeretesen teljesítette a maga iránt érzett kötelességét is. Józanul és hűségesen óvakodott mindentől, ami a rendes munkáját, a rendes pihenését, az egészségét és a lelke nyugalmaát megzavarhatta volna. Nem volt se ínyenc, se italos, se kártyás, se szoknyavadász és egyszerű eréllyel nyomott el magában minden szikrát vagy halk megmozdulást, amiből szenvedély támadhatott volna. Távol tartotta magától a kísértést, a mámort és a hivatalon kívüli felelősséget: mindazt, ami bár gyönyörűséges, de ártalmas, ami az ember egyensúlyát megbillentheti, ami túlságosan jó vagy csábítóan kellemes.

És a bölcsessége foganatos is volt. A rendkívül okos fiatal emberen csak annyi hatása volt az időnek, hogy tekintélyben, módban egyaránt gyarapodott, de egyébként olyan változatlan volt, mint egy pompás bronz-szobor. Minden

idege, ína, izma rendben és ernyedtség nélkül. Feje, gyomra, szíve, tüdeje ép és egészséges. Ha lefeküdt, aludt, ha tálaltak, evett, ha az asztalához ült, minden gondolata kifogástalan szabotossággal szolgálta a munkáját. És soha semmi hiányát nem is érezte már annak, ami ártalmára lehetett volna.

Körülötte mindenki szemmelláthatóan, egyik gyorsabban, a másik lassabban, őrlődött az élet malmában. Az egyik megcsappant, a másik elnehezedett, volt aki hirtelen összeroskadt valami bolond szédületben: ő az maradt, aki volt, friss, nyugodt, erős. A többi mind valami híg elemekben gázolt, hancurozott, úszott vagy fuldokolt, örökké abban az érezhető lehetőségben, hogy elmerül. Ő mintha egy sziklán állott volna, amelyre az ár föl nem ér és amelyen minden hullám megtörik.

Pedig a rendkívül okos fiatal ember lassanként már ötven esztendőssé lett.

*

És akkor történt, hogy a rendkívül okos, bár már nem egészen fiatal ember egyszerre furcsa és kellemetlen tüneteket észlelt magán. Minden látható vagy kifürkészhető ok nélkül különös remegések fogták el, nyugtalanságok szállták meg és hasztalan vigyázott még jobban magára, mint odáig, ezek a tünetek egyre fokozódtak és erősebbek lettek.

Nem ment a munka, anélkül, hogy a gondolatait valami zavarta volna. Csak nem volt kedve dolgozni. Nem ízlett az étel, noha a gyomrának semmi baja se volt. Csak : nem volt kedve enni. És nem tudott aludni, anélkül hogy valami elrabolta volna az álmát. Csak : nem volt kedve aludni.

Megijedt. Mint rendkívül okos ember tudta, hogy ez nem vezet jóra. Neki eleme volt a munka, enni és aludni pedig mindenkinek kell. Nem szabad a bajt elhanyagolni : ezzel is tisztában volt. Fölkereste tehát az igen híres professzort, aki a nagy hírnevet egyaránt köszönhette határtalan tudományának és sok furcsaságának.

Nem könnyen jutott be hozzá.

Mikor először kereste, nem volt otthon.

— A professzor úr — mondta a titkár — Spanyolországba utazott egy képet megnézni. Egy hete ment el és csak egy hét múlva jön vissza.

Mikor másodszor kereste, a titkár megint sajnálkozva vonogatta a vállát :

— Rosszkor méltóztatott jönni. A professzornál egy nagyon szép páciens van már tegnap óta. Talán egy pár nap múlva szíveskedjék.

Egyszer azonban mégis csak bejutott a tanárhoz, akinek a szobája vagy ezer különböző színű, pókhálós és villogó boros meg pálinkás üveggel volt tapétázva, és aki, mialatt a rendkívül okos

ember előadta a baját, kilencféle italt kóstoltgatott. De közben a csillogó szemével folyton mustrálgatta a pácienszt és végezetül így szólt :

— A tekintetes úr a legegészségesebb ember, akit valaha láttam. Azt is mondhatom, hogy nagyszerűen, azt is, hogy útálatosan egészséges. Ebben a korban ilyen egészségesnek lenni a legnagyobb számárság, mert erre csak a halhatatlannak van szükségük. Halhatatlan pedig csak az, aki sohase élt. Aki él, az mind halandó. A tekintetes úr valahol, valamikor elfelejtette az életét. A patikában azt meg nem találja, mert ott nyilván még sose volt, tehát ott nem feledhette. Gondolkozzék rajta, hogy hol maradhatott és menjen vissza érte. Háromszáz korona.

Ez az utolsó mondat azt jelentette, hogy ennyi jár az orvosi tanácsért. A rendkívül okos ember egyet szisszent, fizetett és távozott.

*

A tanács elég drága volt ahhoz, hogy megfogadja. Az a fontos, hogy használjon és a rendkívül okos ember az ő pontos lelkiismeretességével követte a professzor utasítását. Elindult visszafelé az élete útján és sorra járt minden helyet, ahol valamikor is megfordult. Üzletet kötni, pihenni és hasznosan üdülni nagyon sok helyen járt: ezeket a stációkat hiány nélkül

fölkereste. De sehol se volt maradása. Hamarosan megérezte, hogy nem ez az igazi.

— Itt se hagytam... Itt se hagytam...
— állapította meg és ment még egy állomással visszafelé.

Már jó másfél esztendeje kereste azt, amit elveszített és amit meg kellett találnia és közben bizony alaposan elfáradt. A szeme beesett, az arca megnyúlt, a termete megrokkant, izmai megereszkedtek és egyre türelmetlenebb lett, egyre epedőbb a kívánsága, hogy már ne kelljen tovább keresnie. Már nem is találni akart: csak azt, hogy vége legyen a keresésnek.

Egy tavaszi napon ért el abba a városkába, ahová szintén el kellett mennie, mert itt is járt valamikor és meg kellett keresnie azt a házat, amelynek kertjében annyit üldögélt.

A rendkívül okos ember valami nagyon jót, meleget érzett a mellében, amikor a ház kapuján benyitott. Egy nagyon, nagyon öreg, talán száz-esztendős anyóka ült az ámbituson és melengette magát a napfényben. A rendkívül okos ember kissé elfogódottan mondotta:

— Egy Mária nevű kisasszonyt keresek, aki itt lakott ezelőtt harminchárom esztendővel. Megtalálhatnám?

Az anyóka boldogan nevetett.

— Meg, lelkem.* Hogyne találhatná meg. Azt minchárom esztendeje. Tessék csak velem jönni. mindig megtalálhatja. Egy helyen van éppen har-

És az öreg asszony már indult is, csodálatos fürgén, úgy ugrálva, mint a veréb és közben egyre nagy vidáman, furcsán nevetett. A rendkívül okos ember kissé szédülve követte.

Egy-kettőre kiértek a városkából: egy-kettőre beértek a temetőbe. Ott egy behorpadt, lapos sír, egy korhadt kis fakereszt csonkjá. Az anyóka rámutatott:

— Itt a Mária kisasszony, lelkem. Tán éppen az urat várja éppen harminchárom esztendeje.

Megint vihogott egyet, azután továbillegett, eltűnt.

A rendkívül okos ember csöndesen azt mondta, hogy: Köszönöm. Azután nem mondott semmit. Rettenetesen el volt fáradva és hogy körülnézván, senkit se látott, szépen leült a sír mellé a földre. És átkarolta a kereszt szárát és a fejét, ráncos, fáradt, fehér fejét ráhajtotta a kereszt karjára. És mindig jobban átkarolta a kereszt szárát és mindig erősebben rászorította a fejét a karjára. A szeméből könny omlott, de az ajka mosolygott.

— Mária — súgta csöndesen, mint a kedveséhez lopódzó szerelmes a kulcslyukon át és óvatos mozdulattal a revolvért, ami nélkül okos ember nagy útra nem indul, kihúzta a zsebéből és a cső végét a halántékához illesztette.

TARTALOM

Burger úr különös vége	3
Liget	15
Párbaj a korzón	26
Henrik	39
Ő nagysága ruhái	49
Mese	61
Zsófi	72
Lőrinc császár sőtartója	88
Blumherz, a sátán	101
A gyémánszemű ember	113
A millió	121
Nászinduló	131
Goldstein	147
Az óra	155
Válás után	164
A Börember, Ethel és a Vörös Tigris ...	175
Tasnády	189
Felvonásvég	199
A szülőház	210
Egy rendkívül okos férfi története	220

OLCSÓ REGÉNY

A
LEGJOBB ELBESZÉLŐK
GYŰJTEMÉNYE.

80 FILLÉRÉRT

*kapható minden könyvkereskedőnél,
vasúti állomáson és újságárusitónál.*

*Kéthetenkint
egy-egy kötet legalább 160 oldalon*

A magyar és külföldi regényírás mesterműveit bámulatosan olcsó áron teszi hozzáférhetővé az „Olcsó Regény”. Jókat, Mikszáth, Eötvös Károly ma is friss remeklései mellett AMBRUS ZOLTÁN, BIRÓ, BRÓDY, HELTAI, KRÚDY és RAKOSI VIKTOR legjelesebb regényalkotásai is ebben a vállalatban jutnak el az érdeklődő százazrekhez. A külföld elsőrangú regényírói közül DOSZTOJEVSZKIJ, TOLSZTOJ, BALZAC, FRANCE, FARRÈRE, LEBLANC, ROSNY stb. válogatott munkái foglalnak benne helyet a legkitűnőbb fordításokban. Egy-egy bájos és szépen kiállított kötetben legalább 160 oldalon hatalmas alkotásokat közöl az új vállalat, melynek minden kötetéhez VADÁSZ MIKLÓS rajzol címlapot.

Egy-egy kötet

80 FILLÉR.

ATHENAEUM KIADÁSA.

MÉRAY-HORVÁTH KÁROLY
KÖNYVEI:
AMERIKA
CÉZÁRJA

REGÉNY. 40 EZER PÉLDÁNY.

Hatalmasabb sikert alig ért el magyar regény. Az amerikai üzleti élet gicászi arányait sohasem jellemezték még érdekesebben, igazabban s művészebben.

ÁRA KÖTVE 3 KORONA 60 FILLÉR.

ÖRÖK TŰZ

REGÉNYES CIKLUS AZ ÖRÖKÉLETŰ SZERELEM RŐL.
MÁSODIK KIADÁS.

Kiolthatatlan lángként csap az égre az örök szenvedély: a szerelem. Erer arca van és mégis mindig ugyanaz. Am a lényeg örökké egy, az olthatatlan VÁGY. Méray-Horváth magát az örökkévaló szerelmet ábrázolja a történelem különböző korszakaiból vett elbeszélések sorozatában.

ÁRA 4 KORONA 80 FILLÉR.

KASSÁK LAJOS:
MISILLÓ KIRÁLYSÁGA

REGÉNY

Ez a könyv maga az élő, vérző brutális igazság. Nincs a magyar irodalomban regény, amely olyan közeli atyafiságot mutatna Zöldval, mint ez; és amellott igaz-vérig magyar. Tiszta művészet és nem lanyhuló érdekkeltés szerencsés vegyülete.

ÁRA 4 KORONA.

ATHENAEUM KIADÁSA

GYÓNI GÉZA VERSEI: LEVELEK A KÁLVÁRIÁRÓL

ÉS MÁS KÖLTEMÉNYEK (A FOGSÁGBÓL).
MÁSODIK KIADÁS.

Gyóni Géza legutolsó verseiben mélységesen megindító orgona-
hangokon szinte a szíve vérével szóltatja meg a lelkét elfogó
mély bánatot, az elméjét elöntő határtalan kétségbeesést, a haza-
vágódás, a szerelem és férfiúi vágy fájdalmas nosztalgiját a
bosszúnak és gyűlöletnek szenvedések jogán megváltott hangjaival.

ÁRA 1 KORONA 60 FILLÉR.

LENGYEL MEZŐKÖN TÁBORTŰZ MELLETT

PRZEMYSŁI VERSEK.

A népszerűség zenítje felé emelkedik a költő első przemysli vers-
kötete, amelyet egyetlen példányban repülő hozott ki az ostromlott
várból. Kezdve a híressé vált „Csak egy éjszakára küld-
jétek el őket” költeménytől a megindító „Alexis levele
Alexandrához” versig a magyar költészetnek egy gyönyörű
megnyilatkozása ez a kötet, amelynek verseit országszerte ezren
és ezren szavalják ma már. A híres verskötetnek ez már negyedik
kiadása s ami páratlan a maga nemében: már közel 30.000
példány fogyott el a kötetből.

ÁRA 2 KORONA.

ERDŐS RENÉE SIBYLLÁK KÖNYVE

(VERSEK)

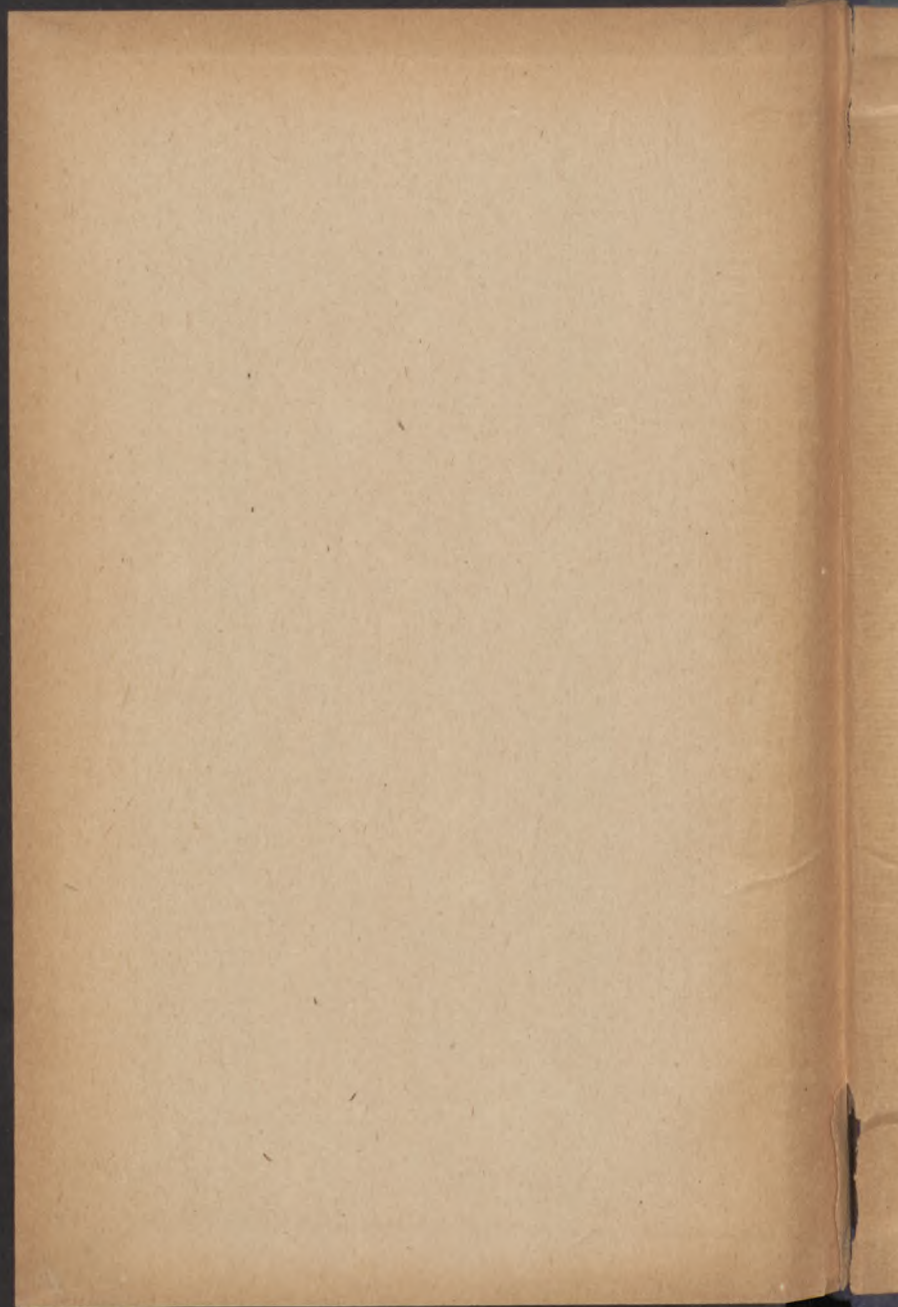
Egy hatalmas lánggal lobogó költői lélek vívja ezekben a versek-
ben a maga vívódásait; közel a teljes megtisztuláshoz, átszellemülés-
hez. Csak az énekelhet így, akinek megadatott átélni és szenvedni
az élet teljességét és azok értik meg, akik megüdvözültek az élet
mámorában.

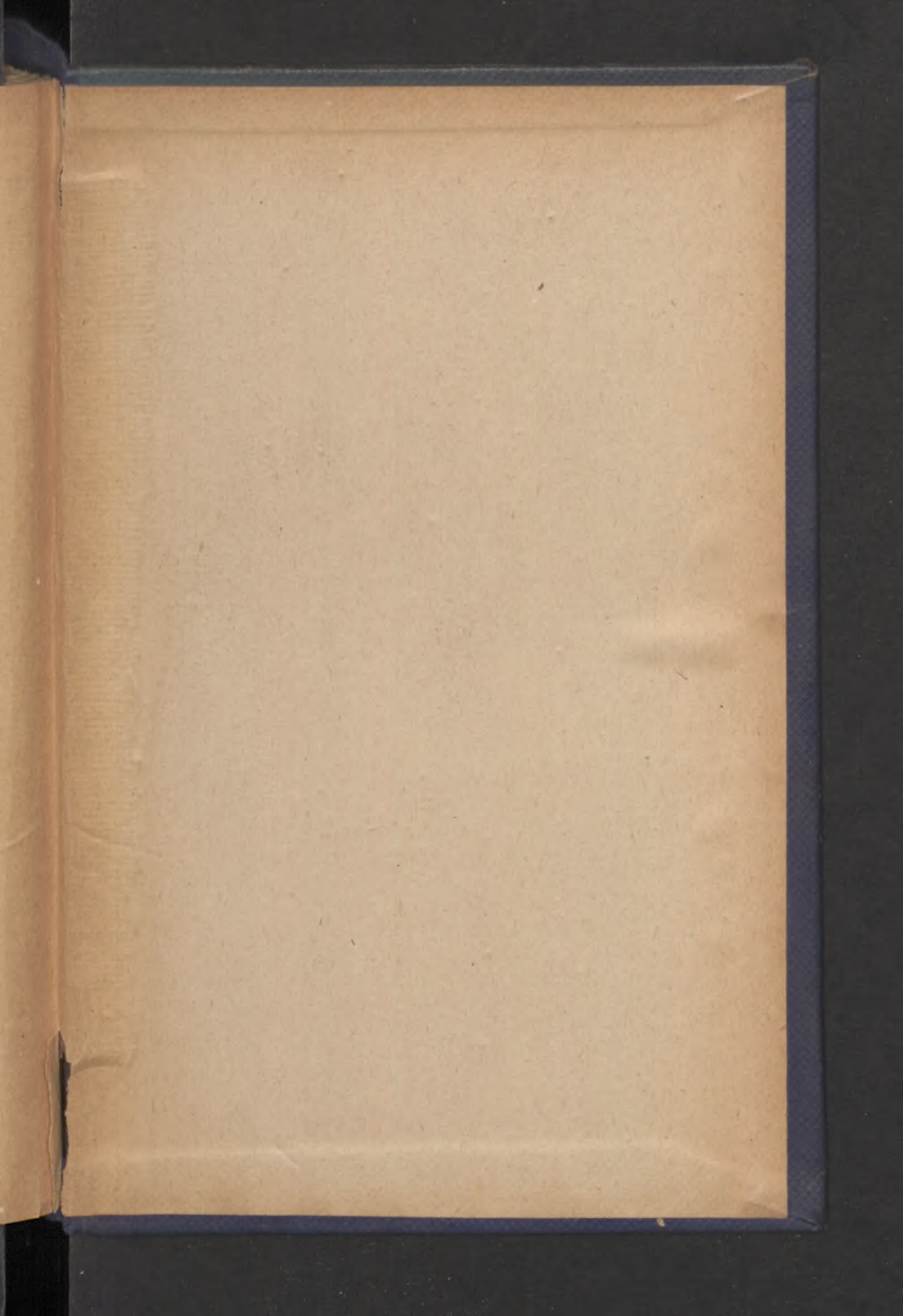
ÁRA 4 KORONA.

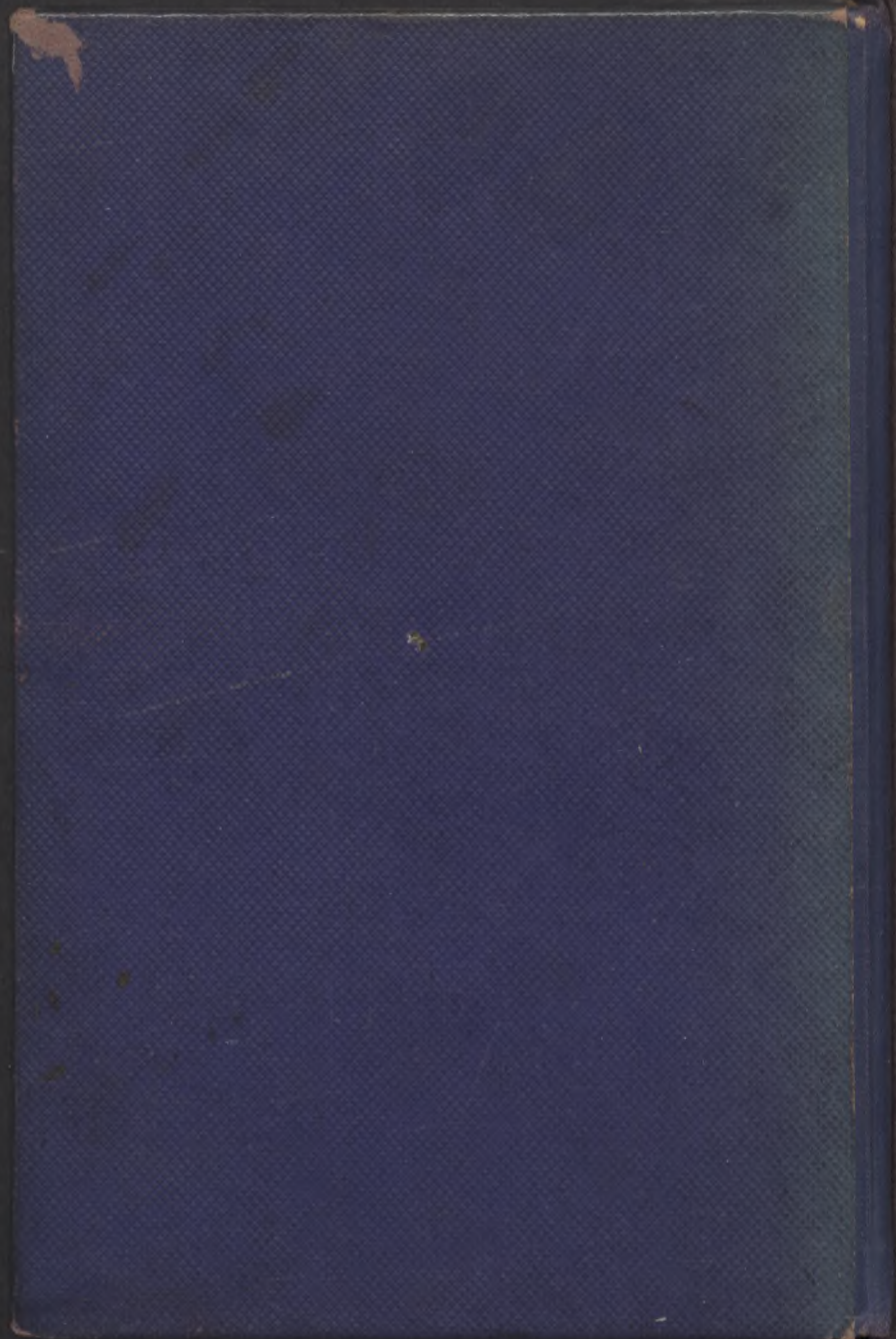
ATHENAEUM KIADÁSA.

MAGYAR
ÍRÓK
KÖNYVTÁRA

SZÖLLŐSI
Parbaj
a közön
